

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ**

ΘΕΜΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

**Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ**

**ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΝΙΚΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ:
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΧΑΡΗΣ
Α.Μ.:2004180**

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2011

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	4
2.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	4
2.1.1 Χαρακτηριστικά.....	5
2.1.2 Στάδια	5
2.1.3 Αίτια	6
2.1.4 Επιπτώσεις.....	7
2.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ	7
2.2.1 Κραχ 1929	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	10
3.1 ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ	11
3.2 ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	16
3.2.1 Τα αποτελέσματα των οικονομικών πολιτικών του ΔΝΤ.....	21
3.2.2 Ελλάδα και Διεθνές Νομισματικό Ταμείο	22
3.2.3 Τα βασικά μέτρα που έρχονται:	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	28
4.1 ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ	29
4.2 ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	31
4.2.1 Αύξηση παραγωγικότητας στον δημόσιο τομέα	32
4.2.2 Πάταξη διαφθοράς στο δημόσιο τομέα.....	34
4.3 ΥΓΕΙΑ	35
4.4 ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΟ	36
4.5 ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	49
5.1 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	50
Α' Έρευνα Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης	52
Β' Έρευνα Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης	71
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ – ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ	78
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ	80

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σημερινή κρίση προέκυψε μετά το ξέσπασμα των προβλημάτων στην αγορά στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης της Αμερικής, το οποίο προκάλεσε ένα «ντόμινο» αντιδράσεων στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Ως αποτέλεσμα αυτών ακόμα και οι ανεπτυγμένες οικονομίες βρίσκονται σε δυσμενή κατάσταση. Από το 2007 μέχρι σήμερα, η κρίση απαριθμεί πάνω από 700.000 αστέγους και 860.000 απολυμένα στελέχη μόνο στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, ενώ 1,5 εκατομμύριο κατοικίες είναι στη διαδικασία της κατάσχεσης. Σύμφωνα με αναλυτές, από τις 8.500 αμερικανικές τράπεζες αναμένεται να μείνουν οι μισές.

Αλλά, μία κρίση δεν έρχεται ξαφνικά. Κατά την περίοδο 2004 – 2006 εμφανίζονται τα πρώτα προβλήματα στα δάνεια του υψηλού κινδύνου. Το 2007 παρουσιάστηκαν και τα πρώτα προβλήματα σε κάποιους τραπεζικούς ομίλους και άρχισε να ακούγεται για πρώτη φορά ο όρος sub-prime (χρηματοδότηση μέσω λήψης δανείου που είναι τα πιο επικίνδυνα στην κατηγορία των καταναλωτικών δανείων). Κανείς δεν περίμενε τι θα ακολουθούσε. Αναλυτές και ακαδημαϊκοί εξέφρασαν, τότε, σε στήλες του οικονομικού τύπου την ανησυχία τους για μια επερχόμενη κρίση. Κανείς δεν τους άκουσε.

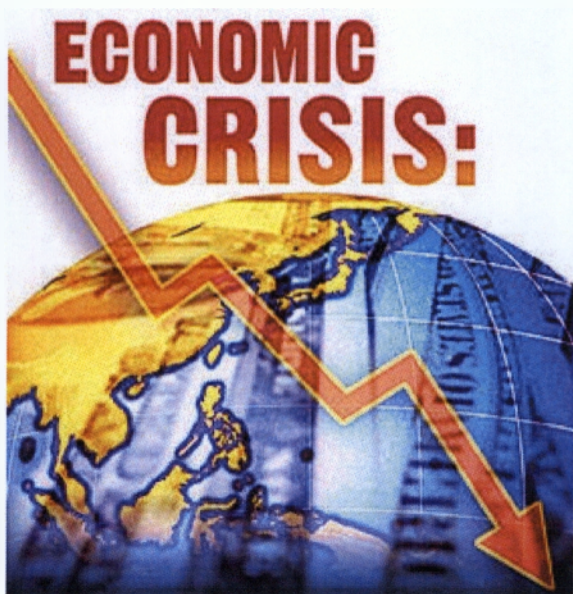
Η κρίση συνέχισε να παίρνει εκρηκτικές διαστάσεις. Από τις πτωχεύσεις τραπεζών, πέρασαμε στον κίνδυνο πτώχευσης χωρών. Πρώτο θύμα η Ισλανδία. Πιο πρόσφατο η Ουγγαρία. Και οι δύο ζήτησαν τη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Οι ηγέτες σε παγκόσμιο επίπεδο συνειδητοποίησαν ότι χρειάζεται ένα διεθνές σχέδιο αντιμετώπισης της κρίσης. Έτσι, εγκρίνεται το σχέδιο διάσωσης του αμερικανικού χρηματοπιστωτικού κλάδου 700 δις. Δολαρίων. Επίσης, πραγματοποιούνται συμβούλια κορυφής και συναντήσεις στην Ε.Ε. για την αντιμετώπιση της κρίσης.

Στόχος της εργασίας αυτής είναι να διερευνήσει όλες εκείνες της πτυχές του φαινομένου της οικονομικής κρίσης που μαστίζει ολόκληρο τον κόσμο, να προσδιορίσει τον ρόλο και την φύση του και να επισημάνει τα αίτια, τις επιπτώσεις και τις συνέπειες στην οικονομία και στην κοινωνία, όπως και τους τρόπους αντιμετώπισής της κυρίως στην ελληνική οικονομία. Καθώς επίσης και τον ρόλο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Στην εργασία αναλύεται λεπτομερώς το χρονικό σημείο που εμφανίστηκε η οικονομική κρίση στην ελληνική οικονομία. Επίσης εξετάζονται οι τομείς στους οποίους οφείλεται η κρίση στην Ελληνική Οικονομία. Στην εργασία παρουσιάζονται και σχεδιαγράμματα που αποτυπώνουν την κατάσταση των παραγόντων που επηρεάστηκαν από την χρηματοπιστωτική κρίση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

2.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Στα οικονομικά, μια οικονομική κρίση είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται συνήθως για μια συνεχή μείωση στην οικονομία. Είναι αυστηρότερη από μια υποχώρηση που θεωρείται ως κανονική μείωση στον επιχειρηματικό κύκλο. Η έναρξη μιας οικονομικής κρίσης χαρακτηρίζεται από τις αυξήσεις στην ανεργία, τον περιορισμό της πίστωσης, τη μειωμένη παραγωγή και την επένδυση, τον αντιπληθωρισμό τιμών, τις πολυάριθμες πτωχεύσεις, και τα μειωμένα ποσά εμπορίου και κοινωνικών συναλλαγών. Γενικά χαρακτηρίζεται από ένα ουσιαστικό και συνεχές έλλειμμα της δυνατότητας να αγοραστούν τα αγαθά σχετικά με το ποσό που θα μπορούσαν να είχαν παραχθεί με δεδομένους τους τρέχοντες πόρους και την τεχνολογία (πιθανή παραγωγή). Κάποιος θα μπορούσε να πει ότι ενώ μια υποχώρηση αναφέρεται στην οικονομία με τη φράση “πέφτοντας κάτω”, μια οικονομική κρίση είναι ένα θέμα “να μην είναι ικανή να ανέβει”.

Εν τούτοις η έννοια της οικονομικής κρίσης, ως πολυδιάστατη που είναι, έχει αποδοθεί ποικιλοτρόπως, για να περιγράψουν με μια λέξη ότι αντιμετωπίζουν ένα δύσκολο οικονομικό πρόβλημα, ότι διανύουν περίοδο οικονομικής ανωμαλίας ή βρίσκονται σε δύσκολη οικονομική φάση.

Με τον όρο «οικονομική κρίση», περιγράφεται συνήθως μια απρόβλεπτη οικονομική κατάσταση, η οποία χαρακτηρίζεται από ένταση, αιφνιδιασμό και ανασφάλεια. Μπορεί δε να αφορά μια επιχείρηση ή και περισσότερες, ένα ολόκληρο κράτος καθώς επίσης να επηρεάσει τις οικονομικές συνθήκες περισσότερων ταυτόχρονα και πιθανολογείται ότι θα επιφέρει δυσμενή αποτέλεσμα.

2.1.1 Χαρακτηριστικά

Οι χρηματοοικονομικές κρίσεις του παρελθόντος έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά. Πριν την εκδήλωσή τους παρατηρείται συνήθως μια ραγδαία αύξηση των τιμών των περιουσιακών στοιχείων, όπως π.χ. της αγοράς κατοικίας. Παρατηρείται επίσης, πτώση της οικονομικής δραστηριότητας, αύξηση του χρέους (ιδιωτικού/δημόσιου τομέα) και αύξηση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών. Πολλές φορές οι κρίσεις συμβαίνουν και σε εποχές ραγδαίων μεταβολών στον χρηματοοικονομικό τομέα μιας οικονομίας, όπως είναι η απελευθέρωση των αγορών.

Η κάθε κρίση, ανεξάρτητα από τη μορφή της και την Υπηρεσία, την εταιρία ή τον Οργανισμό στον οποίο ανακύπτει, χαρακτηρίζεται από τα εξής:

1. **Είναι κλιμακούμενη σε ένταση.**
Η κατάσταση σε μια οικονομική κρίση είναι δυναμική. Όσο παρέρχεται ο χρόνος πληθαίνουν οι πληροφορίες, αυξάνεται η γνώση. Έτσι οι εμφανιζόμενες οικονομικές κρίσεις συνήθως δεν εκδηλώνονται από την πρώτη στιγμή με τη μεγαλύτερή τους ένταση αλλά κλιμακωτά και τότε:
2. **Επικρατεί υψηλό αίσθημα ανασφάλειας και κινδύνου.**
Κατά τη περίοδο που μια οικονομική κρίση ανακύπτει οι εμπλεκόμενοι διακατέχονται από άγχος, νιώθουν ανασφαλείς και πως κινδυνεύουν για το χειρότερο, με αποτέλεσμα να:
3. **Επηρεάζονται οι συνήθειες λειτουργίες και ρυθμοί.**
Η ένταση και η ανησυχία για την χειρότερη εκδοχή αναστατώνουν, διαταράσσουν και μεταβάλλουν τη συνήθη ροή των πραγμάτων καθώς:
4. **Διακινδυνεύει να πληγεί η δημόσια/διεθνής εικόνα της χώρας.**
Κάθε εμφανιζόμενη οικονομική κρίση που ενδεχομένως να οδηγήσει σε αρνητικές επιπτώσεις, είναι επόμενο ότι θα επιφέρει πλήγμα στην «εικόνα», ιδίως εάν:
5. **Θα καταλήξει σε έλεγχο από τα αρμόδια κρατικά – δημοκρατικά όργανα ή και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης [Μ.Μ.Ε]**
Πάντοτε η εκδήλωση μιας οικονομικής κρίσης, είναι πολύ πιθανό να προκαλέσει την παρέμβαση ορισμένων κρατικών φορέων, ή του διεθνή παράγοντα και των Μ.Μ.Ε., γεγονός που αναπόφευκτα:
6. **Προκαλεί ποικίλες βλάβες και υλικές ζημιές.**
Προκαλείται συνήθως ηθική βλάβη, η οποία ζημιώνει την ισχύ της χώρας, το προφίλ της υπηρεσίας, της εταιρίας / Οργανισμού και τραυματίζει με κάθε τρόπο τη διάθεση των υπηρεσιών [προϊόντων] της.

2.1.2 Στάδια

Ο συνήθεις κύκλος ζωής μιας κρίσης ακολουθεί τα παρακάτω στάδια:

1. **Στάδιο Διαμόρφωσης της κατάστασης ή Πρόδρομων συμπτωμάτων [Prodromal crisis stage]**
Συνήθως, πριν οδηγηθούμε στην οικονομική κρίση, ορισμένες καταστάσεις ή επισημάνσεις, για τις οποίες δεν ληφθούν μέτρα,

ενέργειες/πράξεις ή παραλήψεις και μια ασυνήθης δραστηριότητα μπορεί να συμβαίνουν. Το στάδιο αυτό τελειώνει με έκδοση εκτίμησης κατάστασης από το Κέντρο Χειρισμού Κρίσεων. Όλα τα παραπάνω που ενδεχόμενα οδηγούν σε εκδήλωση οικονομικής κρίσης καλούνται Πρόδρομα συμπτώματα. Κάθε δραστηριότητα έχει τα δικά της πρόδρομα συμπτώματα.

2. **Στάδιο εκδήλωσης – κορύφωσης της κρίσης** [A cute crisis stage].

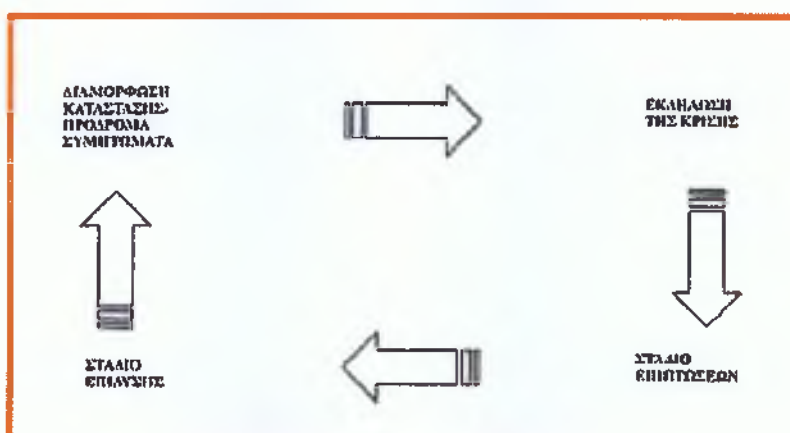
Η περίοδος κατά την οποία εκδηλώνεται και κορυφώνεται μια οικονομική κρίση, διαρκεί όσο χρόνο τα χαρακτηριστικά της οικονομικής κρίσης εκδηλώνονται.

3. **Στάδιο επιπτώσεων** [Crisis resolution stage]

Η περίοδος κατά την οποία οι επιπτώσεις από την οικονομική κρίση εκδηλώνονται και οι συνέπειες είναι ορατές.

4. **Στάδιο επίλυσης – ομαλοποίησης** [Crisis resolution stage].

Η τελευταία φάση της οικονομικής κρίσης κατά την οποία το «σύστημα» αρχίζει να ανακτά τους κανονικούς προ της κρίσης ρυθμούς.

2.1.3 Αίτια

Όσον αφορά τα αίτια του όρου της οικονομικής κρίσης δεν μπορούν να αποτυπωθούν γιατί δεν υπάρχουν. Κάθε οικονομική κρίση μεμονωμένα έχει τα δικά της αίτια, τα οποία διαφοροποιούνται ανάλογα με τη χρονική της περίοδο. Εντούτοις δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο να υπάρξουν και ομοιότητες.

Παρόλα αυτά, πολλοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι για να οδηγηθούμε σε μία οικονομική κρίση απαραίτητη προϋπόθεση είναι κάποιος παράγοντες. Θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τους παράγοντες αυτούς σε εσωτερικούς, που εντοπίζονται εντός των οικονομιών των χωρών, δηλαδή στη λειτουργία των εγχώριων κεφαλαιαγορών και στο θεσμικό τους σύστημα, και σε εξωτερικούς ή διεθνείς που εντοπίζονται στη λειτουργία των θεσμών της διεθνούς κεφαλαιαγοράς και του διεθνούς νομισματικού συστήματος.

Οι παράγοντες ανεξάρτητα με το αν είναι εσωτερικοί ή εξωτερικοί επηρεάζονται από κοινούς άξονες. Οι άξονες είναι πολλοί και ποικίλουν. Κάθε εποχή, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες και τα χαρακτηριστικά της, εμφανίζει κρίσεις. Άλλοτε

άξονας είναι οι χρηματιστηριακές αξίες, άλλοτε η ανεξέλεγκτη δανειοδότηση από μη τραπεζικούς οργανισμούς και η δημιουργία επικίνδυνων παραγωγών που διοχετεύονται στην αγορά, άλλοτε οι κοινωνικές ανισότητες, άλλοτε η παγκόσμια συγκέντρωση του πλούτου (ολιγοπώλια), άλλοτε τοπικοί ή παγκόσμιοι πόλεμοι.

Τα αίτια και οι παράγοντες είναι αλληλένδετες έννοιες και πολλές φορές μπορούμε να τις ταυτίσουμε. Εν κατακλείδι, για να φτάσουμε στο σημείο να εμφανιστεί μια οικονομική κρίση θα πρέπει να υπάρχουν οι παράγοντες ή αίτια ή συνδυασμός των δύο.

2.1.4 Επιπτώσεις

Μια οικονομική κρίση έχει καταστροφικές τόσο στον ανεπτυγμένο, όσο και στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Οι επιπτώσεις μπορούν:

- Να επηρεάσουν το διεθνές εμπόριο.
- Να επηρεάσουν τα προσωπικά εισοδήματα.
- Να δημιουργήσουν μείωση τιμών και κερδών των επιχειρήσεων.
- Να προκαλέσουν μείωση στην αγροτο-κτηνοτροφική παραγωγή και στη βιομηχανία.
- Να προκαλέσουν την αύξηση της ανεργίας.
- Να προκαλέσουν την πτώχευση των τραπεζών, εταιριών και επιχειρήσεων.
- Να προκαλέσουν μείωση ρευστότητας των τραπεζών.

2.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ

Μπαίνοντας στον 20ό αιώνα η ραγδαία αναπτυσσόμενη οικονομία της Αμερικής είχε να αντιμετωπίσει την πρώτη από μία σειρά κρίσεων, που χαρακτηριζόταν από πτώση των μετοχών και πανικό.

Η διετία 1906-07, ήταν για της Η.Π.Α. η πρώτη μεγάλη περίοδος οικονομικής αναταραχής με βουτιά των αγορών. Δεύτερο κρούσμα που κλόνισε τη Γουόλ Στριτ, το 1906-07, είχε ως αφορμή τις δηλώσεις Ρούζβελτ για αντιμετώπιση των μονοπωλίων στην βιομηχανία. Η πτώση των πωλήσεων αυτοκινήτου λόγω κορεσμού, αφού πια ήταν προσιτό στον απλό λαό, ήταν η αιτία της «βουτιάς» της τριετίας 1919-1921. και πάλι όμως, η κατάσταση ήταν ελεγχόμενη.

Την Πέμπτη 24 Οκτωβρίου του 1929, τη «Μαύρη Πέμπτη» όπως έμεινε στην ιστορία, ξεκίνησε μια πρωτοφανής παγκόσμια κρίση που διήρκεσε μέχρι το 1932 με τη Γουόλ Στριτ να έχει χάσει περισσότερο από το 90% της αξίας της. Η ανεργία κάλυψε και οι τράπεζες, έναν χρόνο μετά, αναγκάστηκαν να κλείσουν.

Το 1973, εξαιτίας της πετρελαϊκής κρίσης, το χρηματιστήριο του Λονδίνου καταρρέει. Οι Λονδρέζοι τότε ξεκινούν προγράμματα για εναλλακτική ενέργεια.

Στις 19 Οκτωβρίου του 1987, «Μαύρη Δευτέρα», η Γουόλ Στριτ έμοιαζε με πεδίο μάχης. Μέσα σ' ένα εφτάωρο ο δείκτης έχασε 22%, δηλαδή 550 εκατομμύρια δολάρια. Ήταν η μεγαλύτερη πτώση που σημειώθηκε ποτέ στην αγορά μετοχών. Από την αρχή του χρόνου έως το καλοκαίρι, ο δείκτης είχε σημειώσει άνοδο 44%. Το Σεπτέμβριο φάνηκαν οι πρώτες τάσεις συγκράτησης. Την εβδομάδα που προηγήθηκε του κραχ οι μετοχές είχαν χάσει περίπου το 10% της αξίας τους. Για τους οικονομικούς αναλυτές ήταν «φυσιολογικό φαινόμενο».

Η διαφορά της «Μαύρης Δευτέρας» με το κραχ του 1929 βρίσκεται στο ότι η αμερικανική οικονομία, δώδεκα χρόνια πριν, ήταν πιο δυνατή και ανθεκτική. Καθοριστική υπήρξε επίσης η επέμβαση της κυβέρνησης και της κεντρικής τράπεζας των Η.Π.Α., οι οποίες διέθεσαν στην αγορά μεγάλες ποσότητες ρευστού. Οι τράπεζες επωφελήθηκαν, μείωσαν τα επιτόκια και δάνεισαν σημαντικά κεφάλαια στις μεγαλύτερες εισηγμένες επιχειρήσεις.

Η Ιαπωνία γονάτισε μεταξύ 1990-2003 ύστερα από κύμα αγορών κατοικίας που αποδείχθηκε «τσουνάμι» για την οικονομία.

Στις 30 Ιανουαρίου 1995, παρουσιάστηκε το φαινόμενο «Τεκίλα». Οι σημαντικότεροι τραπεζίτες του κόσμου βρίσκονταν στο Νταβός της Ελβετίας για το Παγκόσμιο Οικονομικό Συνέδριο. Στο επίκεντρο των συζητήσεων βρισκόταν η κρίση του μεξικανικού πέσο, το οποίο είχε χάσει το 40% της αξίας του έναντι του δολαρίου μέσα σ' ένα μήνα εξαιτίας της διαφυγής κεφαλαίων από τη χώρα.

Οκτώβριος 1997: «Τίγρεις» σε νευρική κρίση. Η κρίση που έπληξε τον Οκτώβριο του 1998 τη Γουόλ Στριτ ξεκίνησε από τη Νοτιοανατολική Ασία. Χώρες όπως η Ταϊλάνδη, η Μαλαισία, οι Φιλιππίνες και η Ινδονησία γνώρισαν μια ραγδαία ανάπτυξη, χάρη στα αστρονομικά ποσά που επένδυσαν ιαπωνικές τράπεζες και αμερικανικοί οργανισμοί.

2.2.1 Κραχ 1929

Στις 22 Οκτωβρίου 1929, σε μια Αμερική ευημερούσα, που πίστευε ότι είχε βρει τον τρόπο να χτυπήσει την ανέχεια, ξεσπά η μεγάλη κρίση. Ενώ μέχρι τότε η αξία των βιομηχανικών μετοχών αυξανόταν συνεχώς, οικονομικοί κύκλοι που φοβούνται μια ξαφνική κάμψη των τιμών των μετοχών, αρχίζουν να τις πουλούν (να τις ρευστοποιούν). Στις 24 Οκτωβρίου 1929 ρευστοποιήθηκαν 13.000.000 τίτλοι μετοχών. Από εκείνη την μέρα μεγάλος αριθμός Αμερικανών ρευστοποιεί τις μετοχές του για να τοποθετήσει αλλού τα χρήματά του, ελπίζοντας να κερδίσει περισσότερα. Αμέσως η τιμή των μετοχών αρχίζει να πέφτει κατακόρυφα και ένας αληθινός πανικός δημιουργείται στο χρηματιστήριο. Όλοι προσπαθούν να πουλήσουν τις μετοχές τους πριν η τιμή τους πέσει περισσότερο. Πολλές τράπεζες, που είχαν τοποθετήσει τα χρήματα των πελατών τους σε μετοχές για να αποκομίσουν μεγαλύτερα κέρδη, καταστρέφονται και κηρύσσουν πτώχευση. Άλλες τράπεζες, μπροστά στην οικονομική κρίση, δε δανείζουν πια χρήματα στους πελάτες τους για να αγοράσουν βιομηχανικά προϊόντα και αρνούνται να χρηματοδοτήσουν επιχειρήσεις. Οι επιχειρήσεις, που δεν μπορούν πια να διαθέσουν τα προϊόντα τους και τα βλέπουν να συσσωρεύονται σε στοκ, αναγκάζονται να ρίξουν τις τιμές. Πολλές χρεοκοπούν. Ακόμη και τα τραστ περιορίζουν την παραγωγή τους. Οι εργάτες απολύονται ή εισπράττουν μειωμένες αμοιβές, πράγμα που επιδεινώνει την

οικονομική κρίση, γιατί με τη σειρά τους, δεν μπορούν να αγοράσουν. Στα μέσα του 1930 ολόκληρη η αμερικανική οικονομία έχει παραλύσει.

Από τις Η.Π.Α. η κρίση επεκτείνεται σε ολόκληρο τον κόσμο. Οι αμερικανικές τράπεζες, που είχαν δανείσει χρήματα στις άλλες χώρες, επιδιώκουν να επαναπατρίσουν τα κεφάλαιά τους για να αντιμετωπίσουν τις οικονομικές δυσκολίες τους. Έτσι προκαλούν χρεοκοπία στις γερμανικές και αυστριακές τράπεζες που στηρίζονται κυρίως στον αμερικανικό δανεισμό. Η ευρωπαϊκή ευημερία είχε κλονιστεί. Εκείνη που θίγεται περισσότερο είναι η Γερμανία, η οποία είχε σημειώσει αξιόλογη βιομηχανική ανάπτυξη χάρη στα αμερικανικά κεφάλαια. Στην Αγγλία, της οποίας οι οικονομικές δυσκολίες είναι παλιές, η κατάσταση επιδεινώνεται περισσότερο γιατί η κρίση, παραλύοντας την παγκόσμια οικονομία, αφαιρεί από τη χώρα τους περισσότερους πελάτες της. Αντίθετα η Γαλλία θίγεται λιγότερο γιατί σ' αυτήν οι μεγάλες βιομηχανικές επιχειρήσεις ήταν λίγες και επομένως οι αμερικανικές επενδύσεις ελάχιστες.

Αλλά εκτός από τις βιομηχανικές χώρες, η κρίση πλήττει και τις γεωργικές και τις υποανάπτυκτες. Η παράλυση της οικονομίας αφαιρεί από τις πλούσιες χώρες τα χρήματα με τα οποία αγόραζαν προϊόντα των ακριτικών χωρών. Έτσι ο Καναδάς δεν μπορεί πια να πουλήσει το σιτάρι του, η Αυστραλία το μαλλί της, η Βραζιλία τον καφέ της. Επειδή δεν υπάρχουν αγοραστές, οι τιμές αυτών των προϊόντων συνεχώς πέφτουν και έτσι οι χώρες αυτές χάνουν την κύρια πηγή εσόδων τους.

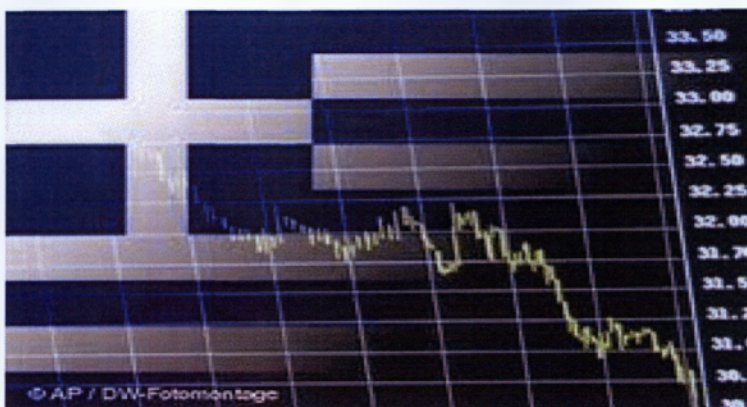
Οι συνέπειες της κρίσης ήταν αισθητές ως το τέλος της δεκαετίας του 1930 και η ανεργία αντιμετωπίστηκε τελικά -σημειώνουν με πίκρα οι μελετητές- με τα έργα πολεμικής προετοιμασίας του Χίτλερ και με την κήρυξη του Παγκόσμιου Πολέμου το 1939, όταν εκατομμύρια νέοι στρατεύτηκαν και άλλα εκατομμύρια εργατών απορροφήθηκαν στις πολεμικές βιομηχανίες.

Οι επιπτώσεις του «Κραχ» το 1929 στις Η.Π.Α. σύμφωνα με έρευνες εκτιμώνται σε αριθμούς:

- 12.000.000 έμειναν άνεργοι.
- 12.000 έχαναν τη δουλειά τους κάθε μέρα.
- 20.000 επιχειρήσεις κήρυξαν πτώχευση.
- 1.616 τράπεζες πτώχευσαν.
- 1 στους 20 γεωργούς ξεσπιτώθηκαν.
- 23.000 αυτοκτονίες σημειώθηκαν σ' ένα χρόνο, αριθμός ρεκόρ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα βρίσκεται σε μία κρίσιμη καμπή της σύγχρονης ιστορίας της, καθώς οι οικονομικές πολιτικές των τριών τελευταίων δεκαετιών την έχουν οδηγήσει στα πρόθυρα της χρεοκοπίας. Η χρεοκοπία, ωστόσο, είναι δυνατόν να αποτραπεί και η Ελλάδα να επανέλθει σε τροχιά ανάπτυξης, με την προϋπόθεση ότι θα νομοθετηθούν και θα εφαρμοστούν με συνέπεια σημαντικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Για την επιτυχία αυτών των μεταρρυθμίσεων, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η κοινωνική συναίνεση. Συγκεκριμένα, χρειάζεται γενική ομοφωνία αναφορικά με τους λόγους για τους οποίους απαιτούνται μεταρρυθμίσεις καθώς και με τις συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις που πρέπει να εφαρμοστούν. Η συναίνεση όμως απουσιάζει. Ορισμένοι αντιτίθενται στις μεταρρυθμίσεις στις οποίες έχει συμφωνήσει η Ελλάδα με τους δανειστές της, αναφέροντας ότι είναι άστοχες ή ότι σηματοδοτούν απώλεια της εθνικής κυριαρχίας. Κάποιοι άλλοι υπεραμύνονται των μεταρρυθμίσεων, υποστηρίζοντας, ωστόσο, ότι αποτελούν το τίμημα που πρέπει να καταβληθεί για την αποφυγή της πτώχευσης, υπονοώντας έτσι ότι θα υποστήριζαν κάθε μεταρρύθμιση που θα απαιτούνταν από τους δανειστές της Ελλάδας. Τέλος, ένα μεγάλο ποσοστό του κοινού παραμένει αβέβαιο σχετικά με το αν η Ελλάδα θα καταφέρει να ξεπεράσει την κρίση, και δεν γνωρίζει με ποιόν τρόπο θα συμβάλλουν οι μεταρρυθμίσεις στην επίτευξη αυτού του σκοπού.

Η συμβολή στη δημιουργία κοινωνικής συναίνεσης, επεξηγώντας τις μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται ώστε να ξεπεράσει η Ελλάδα την κρίση, και τον λόγο για τον οποίο οι μεταρρυθμίσεις αυτές θα επιφέρουν ευημερία στη χώρα, είναι απαραίτητη. Για τον προσδιορισμό των απαραίτητων μεταρρυθμίσεων απαιτείται καταρχάς κατανόηση των αιτιών της κρίσης.

Το μεγαλύτερο μέρος των συζητήσεων, που αφορούν τα τρέχοντα προβλήματα της Ελλάδας, επικεντρώνονται, στη βραχυπρόθεσμη διαχείριση της κρίσης. **Θα καταφέρει η Ελλάδα να αποπληρώσει το χρέος της ή θα αναγκαστεί να προχωρήσει σε αναδιάρθρωσή του; Θα εγκαταλείψει η Ελλάδα το ευρώ; Θα πρέπει να κάνει κάτι τέτοιο; Θα αποφασίσουν η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα να προσφέρουν περαιτέρω βοήθεια στην Ελλάδα;** Η εξέταση αυτών των ζητημάτων είναι άσκοπη αν η Ελλάδα δεν δεσμευτεί να προχωρήσει στις μεταρρυθμίσεις που περιγράφονται στην παρούσα εργασία. Αν δεν εφαρμοστούν μεταρρυθμίσεις, είναι βέβαιο ότι η Ελλάδα θα χρεοκοπήσει και θα

εισέλθει σε περίοδο βαθύτερης κρίσης. Αν, αντιθέτως, εφαρμοστούν αλλαγές, η διαχείριση του χρέους θα διευκολυνθεί: Η Ελλάδα θα είναι σε θέση να δανείζεται με πολύ χαμηλότερα επιτόκια καθώς οι δανειστές της θα αισθάνονται πολύ πιο ασφαλείς αναφορικά με την ικανότητά της να αποπληρώσει το χρέος της. Επιπλέον, η μείωση των επιτοκίων θα λάβει χώρα άμεσα, παρά το γεγονός ότι η πλήρης εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων θα απαιτήσει μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Ο λόγος είναι ότι τα επιτόκια με τα οποία Ελλάδα μπορεί να δανείζεται σήμερα εξαρτώνται από τις αντιλήψεις των αγορών αναφορικά με την ικανότητά της να αποπληρώσει το χρέος της στο μέλλον. η Επιπλέον, οι μεταρρυθμίσεις είναι απαραίτητες όχι μόνο για την αποπληρωμή του χρέους αλλά και για την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και ευημερία της Ελλάδας. Ακόμη και αν το χρέος της Ελλάδας εξαφανιζόταν ως δια μαγείας, οι ίδιες μεταρρυθμίσεις θα απαιτούνταν. Σε διαφορετική περίπτωση, η Ελλάδα θα αντιμετώπιζε και πάλι σύντομα νέο πρόβλημα χρέους.

Κάποιες από τις μεταρρυθμίσεις που περιγράφονται στην εργασία έχουν αποτελέσει θέμα συζήτησης στο παρελθόν αλλά διαδοχικές ελληνικές κυβερνήσεις επέλεξαν να αγνοήσουν το πρόβλημα μέχρι, βέβαια, που η παρούσα κρίση κατέστησε τις μεταρρυθμίσεις απολύτως επείγουσες. Η απροθυμία λήψης μέτρων μπορεί να οφείλεται στην έλλειψη οράματος και θάρρους, στην ύπαρξη συμφερόντων που επιβάλλουν τη διατήρηση του ισχύοντος status quo ή στην ανικανότητα κατανόησης της οικονομικής πραγματικότητας. Είναι καιρός πλέον να αντικατασταθεί ο λαϊκισμός και η έλλειψη ηγεσίας του παρελθόντος από πολιτικό θάρρος, βασισμένο στις αρχές της σύγχρονης οικονομικής επιστήμης, έτσι ώστε η Ελλάδα να καταφέρει να επανέλθει σε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και να απελευθερώσει την παραγωγική δημιουργικότητα που χαρακτηρίζει κατά κόρον τους Έλληνες.

Η Ενότητα 1 του παρόντος κεφαλαίου επεξηγεί πότε συσσωρεύτηκε το τεράστιο δημόσιο χρέος της Ελλάδας και πως επηρέασε την οικονομία. Η Ενότητα 2 περιγράφει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις, τη δομή του, τη λειτουργία του και τον ρόλο του στην ελληνική οικονομία.

3.1 ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

- **Πότε συσσωρεύτηκε το δημόσιο χρέος;** Το χρέος αυξήθηκε ραγδαία κατά τη δεκαετία του 1980 και συνέχισε να αυξάνεται, με μικρότερο ρυθμό, κατά τις δεκαετίες του 1990 και 2000.
- **Πως επηρεάστηκε η οικονομία από το δημόσιο χρέος;** Το χρέος προκάλεσε μείωση των παραγωγικών επενδύσεων και αύξηση της κατανάλωσης.
- **Γιατί είναι υπεργρεωμένη η Ελλάδα στους ξένους;** Διότι οι Έλληνες πολίτες κατανάλωναν πέραν των δυνατοτήτων τους, με χρήματα που δανειζόταν η κυβέρνησή τους από το εξωτερικό.

Πότε συσσωρεύτηκε το δημόσιο χρέος; Ας εξηγήσουμε πρώτα τη διαφορά μεταξύ χρέους και ελλείμματος. Κάθε χρόνο, η κυβέρνηση έχει έσοδα, τα οποία

προέρχονται π.χ. από φόρους, και δαπάνες, όπως π.χ. την καταβολή μισθών στους δημοσίους λειτουργούς. Αν οι δαπάνες υπερβαίνουν τα έσοδα, η κυβέρνηση σημειώνει έλλειμμα και πρέπει να προχωρήσει σε δανεισμό. Έτσι δημιουργείται το χρέος. Επιπλέον, αν η κυβέρνηση έχει συσσωρεύσει χρέος από προηγούμενα έτη, κατά τα οποία λειτουργούσε σημειώνοντας έλλειμμα, το έλλειμμα κατά το τρέχον έτος αυξάνει περαιτέρω το χρέος. Πρέπει να τονίσουμε ότι η σχέση μεταξύ χρέους και ελλείματος είναι αμφίδρομη: το έλλειμμα σε ένα δεδομένο έτος αυξάνει το χρέος που έχει συσσωρευτεί από τα προηγούμενα έτη αλλά και το συσσωρευμένο χρέος των προηγούμενων ετών αυξάνει το έλλειμμα στο τρέχον έτος. Το δεύτερο συμβαίνει επειδή οι πληρωμές τόκων που αφορούν το χρέος, το οποίο έχει συσσωρευτεί από προηγούμενα έτη, αποτελούν δαπάνη κατά το τρέχον έτος και προστίθενται στο έλλειμμα αυτού του έτους.

Ο Πίνακας 1 περιγράφει την ιστορική εξέλιξη του ελλείματος. Σε κάθε δεκαετία αναφέρουμε το έλλειμμα, το οποίο εκφράζεται ως ποσοστό του μεγέθους της ελληνικής οικονομίας και υπολογίζεται κατά μέσο όρο στο διάστημα των δέκα ετών. Το μέγεθος της οικονομίας υπολογίζεται με βάση το ΑΕΠ, δηλαδή την συνολική αξία των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται στην Ελλάδα.

Πίνακας 1: Δημόσιο έλλειμμα (Πηγή: ΟΟΣΑ)

Δεκαετία	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2009
Δημόσιο έλλειμμα ως % επί του Α.Ε.Π.	-0,6	1,2	8,1	8,4	5,9

Κατά τις δεκαετίες του 1960 και 1970, η κυβέρνηση ουσιαστικά ισοσκελίζε έσοδα και δαπάνες. Το έλλειμμα αυξήθηκε δραματικά κατά τη δεκαετία του 1980: οι δαπάνες υπερέβησαν τα έσοδα σε ποσοστό 8,1% του ΑΕΠ κατά μέσο όρο, κάθε χρόνο κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης δεκαετίας. Το έλλειμμα παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα κατά τις επόμενες δύο δεκαετίες.

Η εξέλιξη του ελλείματος αντικατοπτρίζεται σε αυτήν του δημοσίου χρέους. Ο Πίνακας 2 παρουσιάζει το δημόσιο χρέος στο τέλος κάθε δεκαετίας, ως ποσοστό επί του ΑΕΠ.

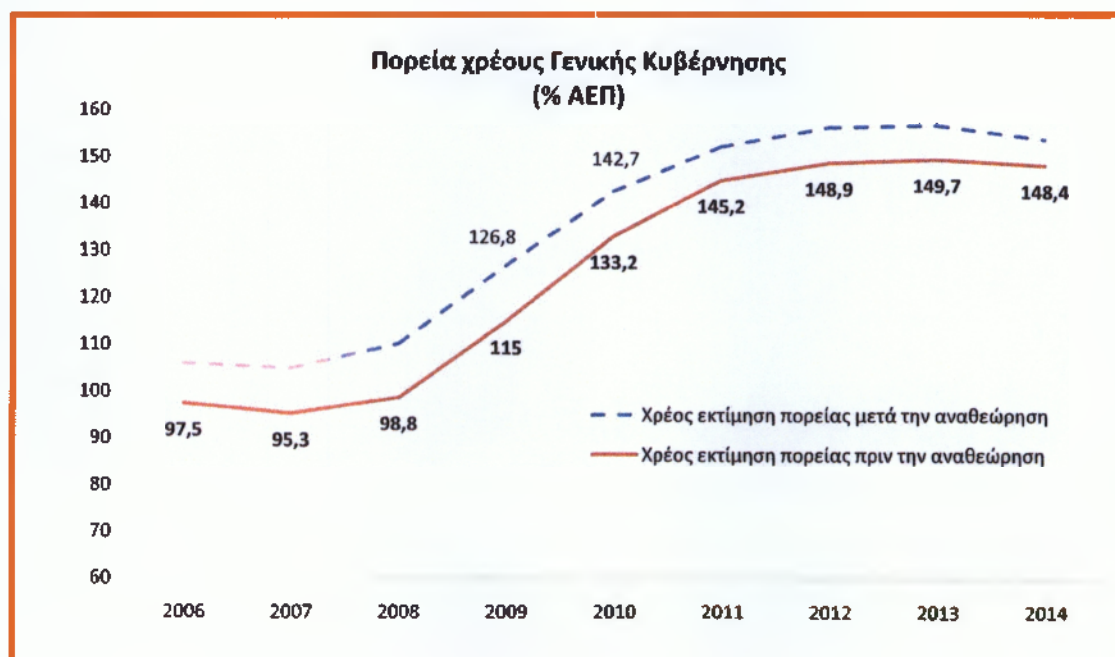
Πίνακας 2: Δημόσιο χρέος (Πηγή: ΟΟΣΑ)

Έτος	1980	1990	2000	2009
Δημόσιο χρέος ως % επί του Α.Ε.Π.	26	71	10,5	115,1

Τα υψηλά ελλείμματα στη δεκαετία του 1980 οδήγησαν σε δραματική αύξηση του χρέους: το χρέος αυξήθηκε από 26% επί του ΑΕΠ το 1980, σε ποσοστό 71% επί του ΑΕΠ, το 1990. Το χρέος συνέχισε να αυξάνεται κατά τις επόμενες δύο δεκαετίες ως αποτέλεσμα των αυξημένων ελλειμμάτων, τα οποία βρίσκονταν σε υψηλά επίπεδα εν μέρει λόγω των πληρωμών τόκων επί του συσσωρευμένου χρέους. Από τις αρχές του 2009 έως το τέλος του 2010 η πορεία του χρέους είχε μία αυξανόμενη τάση φτάνοντας σε 133,2% μονάδες επί του ΑΕΠ. Σύμφωνα με εκτιμήσεις η πορεία του χρέους θα τείνει να αυξάνεται έως το τέλος του 2013 και θα αγγίξει τις 149,7% μονάδες επί του ΑΕΠ. Από το 2014 και μετά σύμφωνα με εκτιμήσεις το Δημόσιο Χρέος θα έχει φθίνουσα πορεία. Έτσι όπως φαίνεται στο παρακάτω γράφημα.

(Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών)

Πως επηρεάστηκε η οικονομία από το δημόσιο χρέος: Ο Πίνακας 3 παρουσιάζει κατά μέσο όρο την κατανάλωση και τις επενδύσεις ως ποσοστό επί του ΑΕΠ για κάθε δεκαετία

Πίνακας 3: Κατανάλωση και επενδύσεις (Πηγή: ΟΟΣΑ)

Δεκαετία	1970 – 1979	1980 - 1989	1990 - 1999	2000 - 2009
Κατανάλωση ως % επί του ΑΕΠ	77,2	85,1	90,1	88,8
Επενδύσεις ως % επί του ΑΕΠ	30,7	23	20,6	22,6

Σε σύγκριση με τη δεκαετία του 1970, η κατανάλωση αυξήθηκε σημαντικά κατά τη δεκαετία του 1980 ενώ οι επενδύσεις μειώθηκαν κατά το ίδιο περίπου ποσοστό (8% επί του ΑΕΠ). Αυτό σημαίνει ότι οι Έλληνες πολίτες κατανάλωναν περισσότερο, ενώ μικρότερο ποσοστό δαπανούνταν για παραγωγικές επενδύσεις, όπως π.χ. την κατασκευή εργοστασίων και αυτοκινητοδρόμων. Και τα δύο αυτά φαινόμενα οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στην δραματική αύξηση του δημοσίου χρέους κατά την δεκαετία του 1980 και στον τρόπο με τον οποίο δαπανήθηκαν από τις τότε κυβερνήσεις τα χρήματα που αντλήθηκαν από το δανεισμό. Πράγματι, το ποσοστό των χρημάτων που δαπανήθηκε σε παραγωγικές επενδύσεις, δηλ. δημόσια έργα υποδομής, δεν ξεπέρασε το 25% του συνόλου. Το μεγαλύτερο μέρος των χρημάτων δαπανήθηκε για την αύξηση της μισθοδοσίας στον δημόσιο τομέα, δηλ. περισσότεροι δημόσιοι υπάλληλοι και υψηλότεροι μισθοί, καθώς και για την αύξηση των συνταξιοδοτικών δαπανών, δηλ. περισσότεροι συνταξιούχοι και υψηλότερες συντάξεις (Ράπανος 2009). Η αύξηση της κατανάλωσης στον **Πίνακα 3** οφείλεται στο γεγονός ότι οι παραλήπτες του κρατικού χρήματος αύξησαν την κατανάλωσή τους, λόγω των υψηλότερων εισοδημάτων τους. Οι επενδύσεις μειώθηκαν διότι υπήρχαν λιγότερα ιδιωτικά κεφάλαια για τη χρηματοδότησή τους. Πράγματι, η κυβέρνηση δανειζόταν πουλώντας ομόλογα στους Έλληνες πολίτες, οι οποίοι ουσιαστικά διαμοίραζαν τις αποταμιεύσεις τους μεταξύ ομολόγων που εκδίδονταν από την κυβέρνηση και ομολόγων ιδιωτικών επιχειρήσεων. Ως εκ τούτου, σημειώθηκε μείωση των διαθέσιμων αποταμιεύσεων για τη χρηματοδότηση παραγωγικών επενδύσεων από ιδιωτικές επιχειρήσεις. Και δεδομένου ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των χρημάτων που αντλούσε η κυβέρνηση εκδίδοντας ομόλογα δεν δαπανούνταν σε δημόσια έργα υποδομής, το σύνολο των παραγωγικών επενδύσεων του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα μειώθηκε.

Γιατί είναι υπεργεωμένη η Ελλάδα στους ξένους: Το εξωτερικό χρέος της Ελλάδας, το οποίο ορίζεται ως το ποσό που χρωστάει η Ελλάδα στους ξένους, ανερχόταν το 2009 σε ποσοστό 82.5% επί του ΑΕΠ (Cabral 2010). Το ποσοστό αυτό είναι υψηλό: για παράδειγμα, είκοσι φορές μεγαλύτερο από τις ετήσιες δαπάνες της Ελλάδας στον τομέα της παιδείας.

Πως συσσωρεύτηκε το μεγάλο εξωτερικό χρέος και πως συνέβαλλε σε αυτό το δημόσιο χρέος: Μία χώρα συσσωρεύει εξωτερικό χρέος όταν η κυβέρνησή της ή ο ιδιωτικός τομέας (δηλ. επιχειρήσεις και πολίτες) δανείζονται από ξένους. Στην περίπτωση της Ισπανίας, της οποίας το εξωτερικό χρέος βρίσκεται σε παρόμοιο υψηλό επίπεδο με της Ελλάδας, για ένα μεγάλο μέρος του δανεισμού ευθύνεται ο ιδιωτικός τομέας: Οι ισπανικές τράπεζες δανείζονταν από τράπεζες του εξωτερικού προκειμένου να παρέχουν δάνεια σε Ισπανούς πολίτες, οι οποίοι έπειτα αγόραζαν σπίτια σε υπέρογκες, όπως αποδείχτηκε εκ των υστέρων, τιμές. Στην περίπτωση της Ελλάδας, ο ιδιωτικός τομέας δεν δανείστηκε από το εξωτερικό: οι αποταμιεύσεις των Ελλήνων επαρκούσαν για την κάλυψη των δανείων προς τον ιδιωτικό τομέα. Αντί για αυτό, ο εξωτερικός δανεισμός πραγματοποιούνταν από την κυβέρνηση. Πράγματι, το εξωτερικό δημόσιο χρέος της Ελλάδας, το οποίο ορίζεται ως το τμήμα του εξωτερικού χρέους που συσσωρεύεται από την κυβέρνηση, ανήλθε στο 89% επί του ΑΕΠ το 2009 (ή στο 79% επί του συνολικού δημοσίου χρέους στον **Πίνακα 2**). Ως εκ τούτου, το εξωτερικό χρέος της Ελλάδας ουσιαστικά ταυτίζεται με το εξωτερικό δημόσιο χρέος της.

Όταν μία χώρα δανείζεται από το εξωτερικό, καταναλώνει περισσότερο από ό,τι παράγει. Η επιπρόσθετη κατανάλωση προέρχεται από εισαγωγές, τις οποίες η χώρα μπορεί να αγοράσει από τους ξένους, χρησιμοποιώντας τα χρήματα με τα οποία δανείζεται από αυτούς. Στην Ελλάδα, λοιπόν, οι Έλληνες πολίτες καταναλώναν εισηγμένα αγαθά με τα χρήματα που δανειζόταν η κυβέρνησή τους από το εξωτερικό. Τα χρήματα του δανεισμού διοχετεύονταν από την κυβέρνηση στους πολίτες με διάφορους τρόπους, π.χ. μέσω των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων, των πληρωμών σε προμηθευτές του κράτους, των συντάξεων που καταβάλλονταν στους συνταξιούχους. Λόγω των υψηλότερων εισοδημάτων τους, οι πολίτες καταναλώναν περισσότερο και στο σύνολό της η Ελλάδα καταναλώνε περισσότερο από ό,τι παρήγαγε.

Για να έχουμε μία πιο πλήρη κατανόηση της εξέλιξης του εξωτερικού χρέους της Ελλάδας κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες, χρησιμοποιούμε τον Πίνακα 4 και συμπεριλαμβάνουμε και τις επενδύσεις και εξαγωγές, τις οποίες δεν αναφέραμε στην προηγούμενη παράγραφο.

Πίνακας 4: Εμπορικό ισοζύγιο και εξωτερικός δανεισμός (Πηγή: ΟΟΣΑ)

Δεκαετία	1990 - 1999	2000 - 2009
Εμπορικό ισοζύγιο (εξαγωγές μείον εισαγωγές) ως % επί του ΑΕΠ	-10,7	-11,4
Καθαρός δανεισμός ως % επί του ΑΕΠ	4,1	10,2
Καθαρές μεταβιβάσεις ως % επί του ΑΕΠ	5,9	2

Η πρώτη σειρά στον Πίνακα 4 αφορά το εμπορικό ισοζύγιο, το οποίο προκύπτει αφαιρώντας τις εισαγωγές από τις εξαγωγές. Κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες (και παλαιότερα, σε μικρότερη όμως κλίμακα), το εμπορικό ισοζύγιο ήταν αρνητικό, δηλαδή η Ελλάδα εισήγαγε περισσότερο από ό,τι εξήγαγε. Το αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο σημαίνει επίσης ότι η Ελλάδα καταναλώνε και επένδυε περισσότερο από ό,τι παρήγαγε. Πράγματι, η επιπλέον κατανάλωση και οι επενδύσεις προέρχονταν από εισαγωγές, οι οποίες ξεπερνούσαν τις εξαγωγές. (Γενικότερα, το άθροισμα της κατανάλωσης και των επενδύσεων μείον το ΑΕΠ ισούται με μείον το εμπορικό ισοζύγιο, όπως επιβεβαιώνουν οι Πίνακες 3 και 4).

Η Ελλάδα ήταν σε θέση να εισάγει περισσότερο από ό,τι εξήγαγε λόγω του εξωτερικού δανεισμού της. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, το ετήσιο ποσοστό δανεισμού ανερχόταν κατά μέσο όρο σε 4,1% επί του ΑΕΠ. Αν και αυτό το ποσοστό είναι υψηλό, αυξήθηκε ακόμη περισσότερο, προσεγγίζοντας το 10,2%, κατά

τη δεκαετία του 2000. Και όπως ήταν αναμενόμενο, το εξωτερικό χρέος αυξήθηκε ραγδαία: ανήλθε από 42,7% επί του ΑΕΠ το 2000 σε ποσοστό 82,5% το 2009.

Ο Πίνακας 4 υποδεικνύει ότι ο εξωτερικός δανεισμός αυξήθηκε διότι η Ελλάδα πραγματοποιούσε εισαγωγές σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με τις εξαγωγές της και διότι οι μεταβιβάσεις από το εξωτερικό μειώθηκαν. Δύο είναι οι κύριοι παράγοντες που οδήγησαν στη μείωση των μεταβιβάσεων. Πρώτον, οι εισροές από την Ευρωπαϊκή Ένωση μειώθηκαν, καθώς εντάχθηκαν σε αυτήν φτωχότερες χώρες από την Ελλάδα και οι πόροι από τα πακέτα συνοχής ανακατανεμήθηκαν αναλόγως. Δεύτερον, η Ελλάδα υποχρεώθηκε να πληρώνει μεγαλύτερους τόκους στο αυξημένο εξωτερικό χρέος της.

Εν ολίγης, η Ελλάδα χρεώθηκε περαιτέρω στους ξένους κατά τη δεκαετία του 2000 διότι εισήγαγε ακόμη περισσότερο σε σύγκριση με τις εξαγωγές της, παρόλο που δεχόταν μικρότερες εισροές κεφαλαίου από την Ευρωπαϊκή Ένωση και παρόλο που ήταν ήδη χρεωμένη. Γιατί τόση ασωτία; Μέρος της απάντησης βρίσκεται στο γεγονός ότι οι επενδύσεις αυξήθηκαν κατά τη δεκαετία του 2000, όταν διοργανώθηκαν και οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Αλλά ο κύριος λόγος ήταν ότι οι Έλληνες πολίτες εξέφρασαν μικρότερη προθυμία αποταμίευσης κατά τη δεκαετία του 2000 καθώς τα επιτόκια ήταν χαμηλότερα και τα καταναλωτικά δάνεια των τραπεζών πιο άμεσα διαθέσιμα.

Πως συνδυάστηκε η μείωση των αποταμιεύσεων με το δημόσιο χρέος: Παρά τις χαμηλές αποταμιεύσεις τους, οι Έλληνες πολίτες κατά τη δεκαετία του 2000 κατάφεραν να εξοικονομούν αρκετά χρήματα ώστε να χρηματοδοτούν δανειακά τους συμπολίτες τους και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Το πρόβλημα έγκειται στο γεγονός ότι οι αποταμιεύσεις δεν επαρκούσαν για την αγορά ομολόγων που εκδίδονταν από την κυβέρνηση. Συνεπώς, η κυβέρνηση αναγκάστηκε να στραφεί στο εξωτερικό για την ικανοποίηση των οικονομικών της αναγκών. Υπό αυτήν την έννοια, η αύξηση του εξωτερικού χρέους της Ελλάδας κατά τη δεκαετία του 2000 προκλήθηκε από τις αυξημένες ανάγκες δανεισμού της κυβέρνησης, σε συνδυασμό με τις ανεπαρκείς αποταμιεύσεις των πολιτών της.

3.2 ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), (διεθνής ονομασία Άι-Εμ-Εφ, "IMF"), είναι ένας διεθνής οργανισμός ο οποίος επιβλέπει το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα παρακολουθώντας τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και τα ισοζύγια πληρωμών και προσφέροντας οικονομική και τεχνική βοήθεια όταν του ζητηθεί. Το ΔΝΤ ιδρύθηκε στις 27 Δεκεμβρίου του 1945 στην Ουάσιγκτον, πρωτεύουσα των ΗΠΑ κατόπιν συνολόγησης 29 Χωρών που είχαν συμβάλει στο

80% του κεφαλαίου. Η ίδρυση του Οργανισμού αυτού είχε προπαρασκευαστεί κατά τη Διεθνή Νομισματική και Χρηματοδοτική Συνδιάσκεψη που συνήλθε στο Μπρέτον Γουντς, του Νιου Χαμσάιρ των ΗΠΑ, ενάμισι χρόνο πριν, από 1ης Ιουλίου μέχρι 22 Ιουλίου του 1944. Έδρα του Οργανισμού ορίσθηκε η Ουάσιγκτον ως πρωτεύουσα της χώρας με το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής.

(Το κτήριο του ΔΝΤ στην Ουάσιγκτον)

► Σκοποί του ΔΝΤ

Κύριος σκοπός του εν λόγω οργανισμού είναι η προώθηση της διεθνούς νομισματικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών με ισόρροπη ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου. Για τον σκοπό αυτό προωθούνται συγκεκριμένα μέτρα, ή οσάκις κρίνεται αναγκαίο αποφασίζονται ιδιαίτερα μέτρα, μεταξύ των οποίων είναι:

1. Η ενιαία διαδικασία ομαλής προσαρμογής εκάστου κράτους μέλους στις συναλλαγματικές ισοτιμίες.
2. Διεθνείς διαβουλεύσεις σε περιπτώσεις σημαντικών αλλαγών των ακολουθουμένων συναλλαγματικών πρακτικών.
3. Επιβολές ορισμένων περιοριστικών συναλλαγματικών μέτρων και τέλος,
4. Άρση των παραπάνω περιοριστικών μέτρων κατόπιν διαπιστωμένης βελτίωσης οικονομικής θέσης του συγκεκριμένου κράτους-μέλους.

► Διοικητική διάρθρωση ΔΝΤ

Ανώτατο διοικητικό όργανο του ΔΝΤ είναι το λεγόμενο «Συμβούλιο των Διοικητών» στο οποίο εκπροσωπείται κάθε κράτος μέλος μ' ένα Διοικητή και έναν αναπληρωματικό για πέντε συνεχή έτη. Το Συμβούλιο αυτό συνέρχεται μία φορά ετησίως στη λεγόμενη "Τακτική Σύνοδο". Κατά τη διάρκεια της συνόδου αυτής

εγκρίνονται τα πεπραγμένα του Οργανισμού, εκλέγονται νέοι διευθυντές, ενώ λαμβάνονται διάφορες αποφάσεις όπως π.χ. τυχόν αλλαγή ισοτιμιών, περί εισόδου νέων μελών, κ.λπ.

Πολλές από τις εξουσίες του Συμβουλίου των διοικητών έχουν σήμερα μεταβιβαστεί στο Εκτελεστικό Συμβούλιο που αποτελεί το αμέσως υφιστάμενο όργανο του ΔΝΤ. Ο Διοικητικός Διευθυντής του Συμβουλίου προΐσταται του Εκτελεστικού Συμβουλίου καθώς και όλου του προσωπικού του Οργανισμού που υπολογίζεται περίπου στα 4000 άτομα από 180 και πλέον χώρες (186 το 2009).

Σημειώνεται ότι το Εκτελεστικό Συμβούλιο ασχολείται κυρίως με θέματα τρέχουσας φύσεως του Οργανισμού αφού για τα σημαντικότερα επιλαμβάνεται αυτό τούτο το Συμβούλιο των Διοικητών.

► **Συστήματα Διάχυσης Δεδομένων (DDS)**

Το 1995 το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) άρχισε να εργάζεται για τη δημιουργία προτύπων διάχυσης δεδομένων (data dissemination) με στόχο να καθοδηγήσει τις χώρες-μέλη του ΔΝΤ να δημοσιοποιούν στο κοινό τα οικονομικά τους στοιχεία. Η Διεθνής Νομισματική και Οικονομική Επιτροπή (Δ.Ν.Ο.Ε.) προσυπέγραψε τα πρότυπα, τα οποία χωρίζονται σε δύο συστήματα: το Σύστημα Διάχυσης Γενικών Δεδομένων (GDDS - General Data Dissemination System) και το Πρότυπο Διάχυσης Ειδικών Δεδομένων (SDDS - Special Data Dissemination Standard).

Το Εκτελεστικό Συμβούλιο του ΔΝΤ ενέκρινε τα SDDS και GDDS το 1996 και το 1997 αντίστοιχα, ενώ ακολούθησαν τροποποιήσεις οι οποίες εκδόθηκαν στον αναθεωρημένο, "Οδηγό στο Σύστημα Διάχυσης Γενικών Δεδομένων" (Guide to the General Data Dissemination System). Το σύστημα απευθύνεται κυρίως σε στατιστικούς και στοχεύει να βελτιώσει πολλές πτυχές στα στατιστικά συστήματα των χωρών.

► **Μέλη του ΔΝΤ**

Μέλη του ΔΝΤ γίνονται δεκτά μόνο ελεύθερες και κυρίαρχες χώρες. Το 2000 τα μέλη του ΔΝΤ αριθμούσαν 182 (χώρες). Στα συστήματα παρακολούθησης των οικονομιών, συνεισφέρουν στατιστικά δεδομένα χωρίς να είναι μέλη του ΔΝΤ, οι Παλαιστινιακές Αρχές, το Χονγκ Κονγκ όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για την Ευρωζώνη και η Eurostat για όλη την ΕΕ.

► **Κριτήρια για ένταξη**

Οποιαδήποτε χώρα μπορεί να ζητήσει να γίνει μέλος του ΔΝΤ. Η αίτηση θα εξεταστεί πρώτα από το Εκτελεστικό Συμβούλιο του ΔΝΤ, το οποίο θα υποβάλει έκθεση στο Διοικητικό Συμβούλιο του ΔΝΤ με εισηγήσεις. Οι εισηγήσεις αφορούν το μερίδιο που αναλογεί (quota) στο υποψήφιο μέλος, τον τρόπο πληρωμής της συνδρομής, και άλλους όρους και προϋποθέσεις για ένταξη. Αφού το Διοικητικό Συμβούλιο εγκρίνει την έκθεση, η αιτούσα χώρα οφείλει να λάβει τα απαραίτητα

νομικά μέτρα σύμφωνα με τη δική της νομοθεσία ώστε να μπορέσει να υπογράψει τη σχετική συμφωνία με το ΔΝΤ και να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της ως μέλος.

Το ΔΝΤ χρηματοδοτείται από τα κράτη-μέλη του οργανισμού ανάλογα με το μερίδιο που υπολογίζεται ότι έχουν στη παγκόσμια οικονομία (quotas). Με βάση το ποσοστό χρηματοδότησης, κάθε κράτος έχει και το αντίστοιχο μερίδιο σε ψήφους. Για την Ελλάδα αντιστοιχεί το 0,38% του συνολικού προϋπολογισμού του ΔΝΤ (περίπου 1 δισ. ευρώ), για την Ε.Ε. συνολικά περίπου το 30%, για τις ΗΠΑ το 17,09%, ενώ η Κίνα έχει το 3,72%. Ένα μέλος δεν μπορεί μονομερώς να αυξήσει το μερίδιό του - η οποιαδήποτε αύξηση πρέπει πρώτα να εγκριθεί από το Εκτελεστικό Συμβούλιο. Για παράδειγμα, το 2001 δεν επιτράπηκε στην Κίνα να αυξήσει το μερίδιό της όσο επιθυμούσε, ώστε να παραμείνει στο επίπεδο της μικρότερης οικονομίας των G7. Έκτοτε, η συνεισφορά της έχει αυξηθεί μόνο ελαφρώς.

Από το 2006 διεξάγεται συζήτηση για αλλαγές στον τρόπο ψήφησης, ώστε να γίνεται πιο δίκαια.

Βάσει των συμφωνιών που διέπουν το ΔΝΤ, κάθε χώρα μπορεί να δανειστεί ετησίως το 200% των ποσών που συνεισφέρει και 600% συνολικά. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις αυτό μπορεί να παραβιαστεί, όπως στην περίοδο της παγκόσμιας κρίσης που διανύουμε (όπου η αναλογία έχει διαμορφωθεί μέχρι στιγμής στο 1 προς 10).

Με την κατάρρευση αυτού του συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών τη δεκαετία του 1970, το ΔΝΤ έμεινε σχεδόν χωρίς σκοπό. Ο ρόλος του ΔΝΤ έγινε ξανά σημαντικός τη δεκαετία του 1980, όταν κατέστη ο βασικός διεθνής φορέας για την αντιμετώπιση της κρίσης του εξωτερικού χρέους (1982: ο χρόνος εμπλοκής του ΔΝΤ στο Μεξικό).

► Βοήθεια και μεταρρυθμίσεις

Η βασική αποστολή του ΔΝΤ είναι να παρέχει τεχνική και οικονομική βοήθεια σε χώρες που βρίσκονται σε πολύ δύσκολη οικονομική κατάσταση. Χώρες-μέλη που έχουν πρόβλημα με το ισοζύγιο πληρωμών μπορούν να ζητήσουν δάνεια και βοήθεια στη διαχείριση της εθνικής τους οικονομίας. Το πιο διαδεδομένο πρόγραμμα είναι οι Συμφωνίες Υποστήριξης (Stand-By Arrangements). Έχει διάρκεια συνήθως ενός ή δύο χρόνων, αλλά μπορεί να επεκταθεί και σε τρία χρόνια, ενώ η αποπληρωμή γίνεται σε διάστημα τριών έως πέντε χρόνων. Με χαμηλά επιτόκια (τρέχοντα γύρω στο 1,5%, συν όποιο πριμ συμφωνηθεί έως 2%). Το σημαντικό χαρακτηριστικό είναι ότι η εκταμίευση του δανείου γίνεται τμηματικά υπό τον όρο (conditionality) ότι επιτυγχάνονται οι οικονομικοί στόχοι που έχουν συμφωνηθεί με βάση τις τακτικές εκθέσεις (τρίμηνες ή εξάμηνες) από ειδικό κλιμάκιο το οποίο εδρεύει στη χώρα η οποία δανείζεται. Για να δοθεί η βοήθεια απαιτείται συνήθως από τις χώρες αυτές να προβούν σε μεταρρυθμίσεις (οι οποίες αναφέρονται σε μερικές περιπτώσεις ως "συναίνεση της Ουάσινγκτον"). Αυτές οι μεταρρυθμίσεις συνήθως απαιτούνται γιατί χώρες με σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία μπορούν να δημιουργήσουν οικονομικές, νομισματικές και πολιτικές πρακτικές οι οποίες να οδηγήσουν οι ίδιες το σύστημα σε κρίση. Για παράδειγμα, χώρες με τεράστια ελλείμματα προϋπολογισμού, ανεξέλεγκτο πληθωρισμό, αυστηρό

έλεγχο τιμών, ή ιδιαίτερα υπερτιμημένο ή υποτιμημένο νόμισμα διατρέχουν τον κίνδυνο να αντιμετωπίσουν στο μέλλον σοβαρό πρόβλημα με το ισοζύγιο πληρωμών. Έτσι, τα προγράμματα αυτά έχουν ως στόχο, να διορθώσουν τις συνθήκες που οδήγησαν στην οικονομική κρίση και όχι απλώς να χρηματοδοτήσουν την έλλειψη υπεύθυνης στάσης στα οικονομικά.

Όταν η βοήθεια συνίσταται από δάνεια, αυτά συνήθως δίνονται σε δόσεις, καθεμιά από τις οποίες δίνεται υπό την προϋπόθεση ότι έχουν επιτευχθεί συγκεκριμένοι στόχοι.

► **Επικρίσεις**

Η προσέγγιση του ΔΝΤ έχει δεχτεί πολλές επικρίσεις. Σύμφωνα με πολλούς υποστηρικτές του ΔΝΤ, κάποιες από αυτές τις επικρίσεις είναι αποτέλεσμα του ότι οι περισσότεροι άνθρωποι δεν γνωρίζουν καλά τις λειτουργίες και τους στόχους του ΔΝΤ, και αυτό οφείλεται στην έλλειψη διαφάνειας εντός του ΔΝΤ, καθώς και στην περίπλοκη φύση του διεθνούς οικονομικού συστήματος γενικότερα. Οι εισηγήσεις για βελτίωση αυτής της κατάστασης περιλαμβάνουν τη μείωση των οικονομολόγων, οι οποίοι - πολλοί φοβούνται - ότι χρησιμοποιούν τις χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου ως πειραματόζωα. Από την άλλη, κάποιος φοβούνται ότι οι αλλαγές αυτές που προτείνονται εισάγουν θέματα που είναι περισσότερο πολιτικά παρά οικονομικά και τα οποία έχουν ήδη οδηγήσει σε οικονομικές κρίσεις. Σύμφωνα με τον Ούλριχ Μπεκ, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο έχει ως πρωταρχικό στόχο την αποτροπή μιας παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

Ο ρόλος των δύο οργανισμών του Μπρέτον Γουντς έχει αμφισβητηθεί από μερικούς από τα τέλη της ψυχροπολεμικής περιόδου. Οι επικριτές ισχυρίζονται ότι αυτοί που κατευθύνουν την πολιτική του ΔΝΤ εσκεμμένα στήριξαν καπιταλιστικές στρατιωτικές δικτατορίες που πρόσκεινταν φιλικά σε αμερικανικές και ευρωπαϊκές εταιρείες. Οι επικριτές ισχυρίζονται επίσης ότι το ΔΝΤ είναι σε γενικές γραμμές απαθές ή και εχθρικό στις απόψεις του για δημοκρατία, ανθρώπινα δικαιώματα και εργατικά δικαιώματα. Η αντιπαράθεση αυτή έχει συμβάλει στη δημιουργία του κινήματος ενάντια στην παγκοσμιοποίηση. Άλλοι ισχυρίζονται ότι το ΔΝΤ δεν έχει αρκετή ισχύ για να δημοκρατικοποιήσει κυρίαρχα κράτη, αν και αυτό δεν εντάσσεται ούτως ή άλλως στους δεδηλωμένους στόχους του, οι οποίοι είναι να συμβουλεύει και να προωθεί την οικονομική σταθερότητα. Το επιχείρημα υπέρ του ΔΝΤ είναι ότι η οικονομική σταθερότητα αποτελεί πρόδρομο της δημοκρατίας.

Δύο επικρίσεις από οικονομολόγους είναι ότι η οικονομική βοήθεια δίδεται πάντοτε υπό διάφορες προϋποθέσεις (conditionalities), περιλαμβανομένων των Προγραμμάτων Διαρθρωτικής Προσαρμογής (Structural Adjustment Programs). Οι προϋποθέσεις, υποστηρίζεται, παρεμποδίζουν την κοινωνική σταθερότητα και επομένως και τους δεδηλωμένους στόχους του ΔΝΤ, ενώ τα Προγράμματα Διαρθρωτικής Προσαρμογής οδηγούν σε αύξηση της φτώχειας στις χώρες που δέχονται τη βοήθεια.

Κατά κανόνα, το ΔΝΤ και οι υποστηρικτές του είναι υπέρμαχοι της μονεταριστικής προσέγγισης. Αυτό έχει ως συνέπεια ότι εκείνοι που ανήκουν στη σχολή σκέψης της προσφοράς (supply-side economics) διαφωνούν ανοικτά με το ΔΝΤ. Το ΔΝΤ υποστηρίζει συχνά την υποτίμηση νομισμάτων, την οποία η σχολή της

προσφοράς θεωρεί ότι αυξάνει τον πληθωρισμό. Επίσης, συνδέουν την ψηλή φορολογία των προγραμμάτων λιτότητας με συρρίκνωση της οικονομίας.

Η υποτίμηση του νομίσματος συνιστάται από το ΔΝΤ σε κυβερνήσεις χωρών των οποίων η οικονομία βρίσκεται σε κακή κατάσταση. Οι οικονομολόγοι που δίνουν έμφαση στην προσφορά ισχυρίζονται ότι οι κεϋνσιανές πολιτικές του ΔΝΤ είναι καταστροφικές για την οικονομική ευημερία.

Από την άλλη, το ΔΝΤ μερικές φορές υποστηρίζει "προγράμματα λιτότητας", τα οποία συνεπάγονται αύξηση των φόρων ακόμη και όταν η οικονομία είναι αδύνατη, με στόχο να παρέχουν έσοδα στην κυβέρνηση για να αντιμετωπίσει το έλλειμμα προϋπολογισμού, κάτι που είναι αντίθετο με την κεϋνσιανή πολιτική. Αυτές οι πολιτικές επικρίθηκαν από τον Τζόζεφ Ε. Στίγκλιτς, πρώην οικονομολόγο και αντιπρόεδρο της Παγκόσμιας Τράπεζας, στο βιβλίο του *Globalization and Its Discontents*. Ο Στίγκλιτς υποστήριξε ότι, στρεφόμενο σε μια πιο νομισματική προσέγγιση, το ΔΝΤ δεν έχει πλέον έγκυρο στόχο, αφού σχηματίστηκε για να παρέχει κονδύλια σε χώρες για να υλοποιήσουν κεϋνσιανή αποκατάσταση των πληθωριστικών μεγεθών.

► Διοίκηση

Βάσει άρθρου νόμου, ο Διοικητής του ΔΝΤ είναι πάντοτε από την Ευρώπη και ο Πρόεδρος της Παγκόσμιας Τράπεζας από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι Εκτελεστικοί Διευθυντές, οι οποίοι εγκρίνουν τον Διοικητή, ψηφίζονται από τους Υπουργούς Οικονομικών των χωρών που εκπροσωπούν. Ο δεύτερος τη τάξει στην ιεραρχία του ΔΝΤ είναι παραδοσιακά Αμερικανός.

Το ΔΝΤ ελέγχεται ως επί το πλείστον από τις μεγάλες δυνάμεις της Δύσης, με το βάρος ψήφου στο Εκτελεστικό Συμβούλιο να καθορίζεται από την οικονομική συνεισφορά της κάθε χώρας στον οργανισμό. Σπάνια το Συμβούλιο υπερψηφίζει αποφάσεις που συγκρούονται με τα συμφέροντα των ΗΠΑ ή των ευρωπαϊκών χωρών.

3.2.1 Τα αποτελέσματα των οικονομικών πολιτικών του ΔΝΤ

Οι παρεμβάσεις του ΔΝΤ τα τελευταία δέκα χρόνια έχουν υποστεί κριτική όχι μόνο για την κοινωνικά άδικη στόχευση προς τους μισθωτούς και τους συνταξιούχους ως υπευθύνων να πληρώσουν την οικοδόμηση εμπιστοσύνης των αγορών στην αποπληρωμή του χρέους, αλλά επίσης και ως «αποτυχημένες» σε σχέση με την αποτελεσματικότητά που έχουν. Θυμίζουμε ότι η παρέμβαση του ΔΝΤ στην κρίση της Ασίας το 1997 συνέβαλε ώστε να μετατραπεί η κρίση σε παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση· και σημειώνουμε ότι η Μαλαισία, η οποία δεν αποδέχτηκε τη βοήθεια του ΔΝΤ ακολουθώντας κάποιες ανορθόδοξες για το ΔΝΤ οικονομικές πολιτικές, ήταν η πρώτη χώρα που ξεπέρασε την κρίση.

Στις πολιτικές του ΔΝΤ που συμφώνησε η κυβέρνηση της Αργεντινής το διάστημα 1998-2001 οφείλεται η κατάρρευση της οικονομίας της (μείωση 22% του ΑΕΠ μεταξύ 1998-2002), ενώ οι ανορθόδοξες πολιτικές (με αρκετά ισχυρή τη στήριξη, το πρώτο διάστημα, της εσωτερικής ζήτησης με παράλληλη αδιαφορία για

τον πληθωρισμό) μετά το 2002 οδήγησαν σε αξιοσημείωτη βελτίωση της οικονομίας της Αργεντινής.

Με δεδομένο ότι οι προβλέψεις του ΔΝΤ παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση πολιτικών και στη στάση των αγορών χρήματος, άξια προσοχής είναι η πολύ σημαντική και συστηματική υποεκτίμηση της ύφεσης που προκαλούν οι οικονομικές πολιτικές λιτότητας που προωθεί (ειδικά αν η χώρα ακολουθεί τις συμβουλές του). Για παράδειγμα, στην Αργεντινή από το 1999 έως το 2001 που ακολουθούνταν οι πολιτικές του, το ΔΝΤ προέβλεπε ρυθμούς μεγέθυνσης 1,5, 3,7 και 2,6 για κάθε έτος ενώ οι πραγματικοί ρυθμοί αποδείχθηκαν -0,8, -4,4, -10,9 αντίστοιχα. Τα χρόνια που ακολούθησαν την εξέγερση και την αλλαγή οικονομικής πολιτικής σε ανορθόδοξη και μη επιθυμητή, οι προβλέψεις ήταν αντίστροφα υποεκτιμημένες: για το 2002 προβλεπόταν 1, έναντι πραγματικού ρυθμού 8,8.

► **Λετονία: πτώση 18% σε ένα χρόνο**

Κλείνοντας, θα περιοριστούμε να εξετάσουμε πιο αναλυτικά την περίπτωση της Λετονίας. Η παρέμβαση του ΔΝΤ στη χώρα συνδέεται με μια πτώση της οικονομικής δραστηριότητας κατά 18% σε ένα χρόνο. Από μόνο του το μέγεθος συνιστά μέγιστη πολιτική αποτυχία, χωρίς να αναφέρουμε την αύξηση της ανεργίας από 6,2% το 2007 σε 22% τον Δεκέμβρη του 2009, επειδή πρόκειται για μία από τις μεγαλύτερες μειώσεις στη σύγχρονη ιστορία. Τα αποτελέσματα αυτά προήλθαν από τον στόχο μείωσης του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού από 8 σε 3% μέχρι το 2012 σε συνθήκες κρίσης, και σε αυτήν την περίπτωση η αρχική υποεκτίμηση των αποτελεσμάτων συμπληρώθηκε με μια «στερνή γνώση». Στα μέτρα που χρησιμοποιήθηκαν περιλαμβάνονταν μειώσεις μισθών κατά 20% και συντάξεων κατά 10%. Απολύθηκαν 6.000 δημόσιοι υπάλληλοι (υπολογίζεται ότι σωρευτικά θα χάσει τη δουλειά του ένα ποσοστό δημοσίων υπαλλήλων γύρω στο 20-30%). Επίσης, η συμφωνία περιελάμβανε κλείσιμο σχολείων, απολύσεις δασκάλων και κλείσιμο νοσοκομείων ώστε να μειωθούν οι δαπάνες. Όπως παραδέχεται και το ΔΝΤ στην τελευταία του έκθεση, «οι αποταμιεύσεις προέρχονται από πτώση της ποιότητας ή της έκτασης παροχής δημόσιων υπηρεσιών» (2010/03, IMF Country Report No. 10/65: 6).

Αυτές οι πολιτικές προφανώς, όπως παραδέχεται και το ΔΝΤ, έχουν μειώσει την εσωτερική ζήτηση και την καταναλωτική δαπάνη, οι τράπεζες συνεχίζουν να συστέλλουν την πίστη και οι προοπτικές μεγέθυνσης εξαρτώνται από την ανάκαμψη της παγκόσμιας ζήτησης που θα «τραβήξει» κάποιον εξαγωγικό τομέα της οικονομίας.

Με βάση τα προηγούμενα προβάλλει εύλογος, παρά τις συμβουλές της Παγκόσμιας Τράπεζας, ο έπαινος του ΔΝΤ στις προσπάθειες της κυβέρνησης να μην επεκτείνει τα προγράμματα ενάντια στη φτώχεια που αυξάνεται με γοργούς ρυθμούς μετά την κρίση (2010/03, IMF Country Report No. 10/65 :14-5).

3.2.2 Ελλάδα και Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

Συγκεκριμένα, η χώρα μας, η οποία κατατάσσεται στα παραπάνω κράτη, είναι δυνατόν να συνάψει δάνειο («Stand – By Arrangement») 10πλάσιο του ποσοστού της (το οποίο είναι 823 SDRs Special Drawing Rights, με ένα δολάριο να αντιστοιχεί σε

0,65 SDRs), δηλαδή περίπου 10 δισ. ευρώ. Όσον αφορά στα επιτόκια, για ποσό που ανέρχεται μέχρι το διπλάσιο της ποσόστωσης κάθε χώρας, το ΔΝΤ παρέχει δάνεια με επιτόκιο 1,26%, στο οποίο θα πρέπει να προστεθεί 2% για τα συμπληρωματικά ποσά.

Έτσι, για παράδειγμα, εάν μία χώρα όπως η Ελλάδα- της οποίας το ποσοστό ανέρχεται στα 930 εκατομμύρια ευρώ - ζητήσει δάνειο από το ΔΝΤ ύψους 10 δισεκατομμυρίων ευρώ, θα κληθεί να πληρώσει επιτόκιο 1,26% για τα πρώτα 1,86 δισεκατομμύρια και 3,26% για τα υπόλοιπα 8,14 δισεκατομμύρια ευρώ.

Βέβαια, το ΔΝΤ θα δανείζει με επιτόκιο 2,5% με 3%, όποια ευρωπαϊκή χώρα επιλέξει να χρησιμοποιήσει τον νεοσύστατο μηχανισμό στήριξης, που δημιουργήθηκε σε συνεργασία με την ΕΕ, στη σύνοδο κορυφής της 25ης Μαρτίου, εξαιτίας της ελληνικής δημοσιονομικής κρίσης.

Η διάρκεια αποπληρωμής των δανείων ορίζεται και για τη Χώρα μας στα 3 - 5 χρόνια, περίοδος κατά την οποία η χώρα εισέρχεται σε σκληρή επιτήρηση. Η εν λόγω επιτήρηση σημαίνει ότι η χώρα που προσφεύγει στο ΔΝΤ υποχρεούται να προχωρήσει στη λήψη σκληρών οικονομικών μέτρων, μέσω ενός προγράμματος σταθερότητας, με κύριο στόχο την εξυγίανση των δημοσιονομικών της.

Ειδικότερα, η κυβέρνηση περιγράφει τις λεπτομέρειες του οικονομικού της προγράμματος σε μια «επιστολή πρόθεσης» προς τον διευθύνοντα σύμβουλο του ΔΝΤ. Το άρθρο I των «Άρθρων Συμφωνίας» του ΔΝΤ ορίζει ότι «ο σκοπός δανεισμού είναι να δοθεί εμπιστοσύνη στις χώρες- μέλη καθιστώντας τους πόρους του οργανισμού προσωρινά διαθέσιμους, υπό κατάλληλες εγγυήσεις, παρέχοντάς τους με αυτόν τον τρόπο την ευκαιρία να διορθώσουν λάθη στο ισοζύγιο πληρωμών τους, χωρίς να προσφύγουν σε μέτρα καταστροφικά για την εθνική ή διεθνή τους ευημερία».

Ειδικότερα, ο δανεισμός του ΔΝΤ εξυπηρετεί τρεις βασικούς σκοπούς: - Ομαλοποιεί την προσαρμογή μίας χώρας σε διάφορες κρίσεις, γεγονός που τη βοηθάει να αποφύγει την ανάρμοστη οικονομική προσαρμογή, κάτι που θα ήταν εξαιρετικά δαπανηρό, τόσο για την ίδια τη χώρα, όσο και για άλλες, μέσω της οικονομικών και χρηματοπιστωτικών κυματωδών επιδράσεων (μιάσματα). - Τα προγράμματα του ΔΝΤ βοηθούν στην απελευθέρωση άλλων μορφών χρηματοδότησης, δρώντας ως καταλύτης για άλλους δανειστές.

Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το πρόγραμμα μπορεί να χρησιμεύσει ως ένδειξη ότι η χώρα έχει υιοθετήσει μια καλή πολιτική, ενισχύοντας την αξιοπιστία της πολιτικής και την αύξηση της εμπιστοσύνης των επενδυτών. - Ο δανεισμός από το ΔΝΤ μπορεί να βοηθήσει στην πρόληψη των κρίσεων. Η εμπειρία είναι σαφής: κρίσεις λογαριασμού κεφαλαίων προκαλούν συνήθως σημαντικό κόστος για τις ίδιες τις χώρες και σε άλλες χώρες, μέσω της μετάδοσης. Ο καλύτερος τρόπος για την αντιμετώπιση των προβλημάτων λογαριασμού κεφαλαίου είναι να αντιμετωπιστούν στη γέννησή τους, πριν εξελιχθούν σε μία πλήρως ανεπτυγμένη κρίση. Διοικητική διάρθρωση Ανώτατο διοικητικό όργανο του ΔΝΤ είναι το λεγόμενο «Συμβούλιο των Διοικητών» στο οποίο εκπροσωπείται κάθε κράτος μέλος μ' ένα Διοικητή και έναν αναπληρωματικό για πέντε συνεχή έτη. Το Συμβούλιο αυτό συνέρχεται μία φορά ετησίως στη λεγόμενη «Τακτική Σύνοδο».

3.2.3 Τα βασικά μέτρα που έρχονται:

- Συγκεκριμένα, τα βασικά σημεία των μέτρων που ανακοίνωσε ο υπουργός Οικονομικών πριν αναχωρήσει για τη συνεδρίαση του Eurogroup, όπου θα ληφθεί απόφαση για το συνολικό ύψος της βοήθειας προς την Ελλάδα, είναι τα εξής:
- Στο ποσό των 500 ευρώ περιορίζεται ο 13ος και σε άλλα 500 ευρώ ο 14ος μισθός στο δημόσιο τομέα: 250 ευρώ δώρο Πάσχα, 250 ευρώ δώρο αδείας και 500 ευρώ δώρο Χριστουγέννων. Τα ποσά αυτά θα δίνονται εφόσον οι μεικτές αποδοχές του εργαζόμενου δεν ξεπερνούν τα 3.000 ευρώ.
- Περαιτέρω περικοπή επιδομάτων 8% στα επιδόματα των δημοσίων υπαλλήλων και 3% στους υπαλλήλους των ΔΕΚΟ όπου δεν υπάρχουν επιδόματα.
- Παγώνουν (δεν θα χορηγηθούν αυξήσεις) για μία τριετία στους μισθούς του Δημοσίου.
- Στις συντάξεις (ιδιωτικού και δημόσιου τομέα) τα ποσά του 13ου-14ου μισθού είναι: 200 ευρώ δώρο Πάσχα, 200 ευρώ δώρο αδείας και 400 ευρώ δώρο Χριστουγέννων. Τα ποσά αυτά θα δίνονται εφόσον η σύνταξη δεν ξεπερνά τα 2.500 ευρώ το μήνα.
- Επανερχεται ο ΛΑΦΚΑ σε υψηλές συντάξεις.
- Δεν επηρεάζεται ο 13ος-14ος μισθός στον ιδιωτικό τομέα.
- Έρχονται αλλαγές στο πλαίσιο που διέπει αποζημιώσεις και απολύσεις, όπως και για τη μείωση κόστους υπερωριακής απασχόλησης.
- Επιβάλλεται έκτακτη εισφορά σε «πολύ κερδοφόρες» επιχειρήσεις.
- Αυξάνονται τα κλιμάκια ΦΠΑ σε 23%, 11% και 5,5% (10% αύξηση σε κάθε κλιμάκιο).
- Νέες αυξήσεις 10% σε ποτά, τσιγάρα, καύσιμα λόγω αύξησης του Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης.
- Αύξηση των φόρων πολυτελείας κατά 10%
- Ανοίγουν τα κλειστά επαγγέλματα.
- Αυξάνονται οι αντικειμενικές αξίες των ακινήτων.
- Φορολόγηση αυθαιρέτων και τέλος διατήρησης ημιυπαίθριων χώρων
- Αναστέλλεται η χορήγηση της δεύτερης δόσης του επιδόματος αλληλεγγύης
- Δημιουργείται ταμείο χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.
- Νέα πραγματικότητα στο Ασφαλιστικό
- Η συμφωνία διαμορφώνει και μία νέα πραγματικότητα και για το ασφαλιστικό σύστημα, με αυστηρό χρονοδιάγραμμα για την προώθηση του νέου ασφαλιστικού νόμου και ταχύτερη εφαρμογή κάποιων ρυθμίσεων.
Επιγραμματικά:
- Από το 2011 η εξίσωση των ορίων ηλικίας ανδρών-γυναικών, με τριετή περίοδο προσαρμογής.
- Τα γενικά όρια ηλικίας δεν αλλάζουν. Εισάγεται όμως μηχανισμός «αυτόματης προσαρμογής των ορίων ηλικίας στο προσδόκιμο ζωής».
- Μειώνονται τα ασφαλιστικά ταμεία σε τρία.
- Αυξάνεται η ελάχιστη περίοδος εισφορών από τα 37 στα 40 έτη έως το 2015
- Περιορίζεται η πρόωρη συνταξιοδότηση και αυξάνεται το ελάχιστο όριο στα 60 έτη

- Ενισχύεται η ανταποδοτικότητα μεταξύ εισφορών και συντάξεων
- Οι συντάξεις καθορίζονται με βάση τις αποδοχές στο σύνολο του εργασιακού βίου
- Αναθεώρηση του πλαισίου χορηγήσεων συντάξεων αναπηρίας
- Επέρχονται περικοπές στη λίστα των βαρέων και ανθυγιεινών
- Ελάχιστη εγγυημένη σύνταξη για άτομα άνω των 65 ετών, με βάση εισοδηματικά κριτήρια
- Βαθύτερη ύφεση, κολοσσιαία προσαρμογή
- Το συνολικό ύψος της δημοσιονομικής προσαρμογής που παρουσίασε ο κ. Παπακωνσταντίνου φτάνει στο κολοσσιαίο ύψος των 36,4 δισ. ευρώ για μία τριετία. Όπως είπε, στο δίλημμα «κατάρρευση ή σωτηρία», η κυβέρνηση «προφανώς επέλεξε να σώσει τη χώρα».
- Με την αναμενόμενη έγκριση του προγράμματος, η χώρα μας θα λάβει «το σημαντικότερο ποσό που έχει διατεθεί ποτέ σε χώρα που βρέθηκε σε ανάλογη κατάσταση». Το ποσό αυτό «θα εξασφαλίσει το μεγαλύτερο μέρος των δανειακών κεφαλαίων που χρειάζεται η Ελλάδα για τα τρία επόμενα χρόνια».
- Η εφαρμογή του προγράμματος θα παρακολουθείται σε τριμηνιαία βάση, ενώ η ομαλή εξέλιξή του είναι προϋπόθεση για τη ροή των εκταμιεύσεων της βοήθειας.
- Συγκεκριμένα, το οικονομικό πρόγραμμα προβλέπει δημοσιονομική προσπάθεια 11 μονάδων του ΑΕΠ έως το 2013, επιπλέον αυτής που έχει ενταχθεί στο οικονομικό πρόγραμμα του 2010.
- Αυτό σε ένα εξαιρετικά δυσμενές μακροοικονομικό περιβάλλον, καθώς η ύφεση για το 2010 προβλέπεται βαθύτερη, στο 4%, αλλά αναμένεται να επανέλθει σε θετικούς ρυθμούς από το 2011.
- Για το 2010 στόχος είναι ο περιορισμός του ελλείμματος κατά πέντε και πλέον μονάδες. Το σύνολο της δημοσιονομικής προσπάθειας για φέτος φτάνει στο 9% του ΑΕΠ...
- Το 2011 η δημοσιονομική προσπάθεια αντιστοιχεί στο 4% του ΑΕΠ, το 2012 και το 2013 από 2% του ΑΕΠ.
- Στόχος είναι το δημοσιονομικό έλλειμμα να βρεθεί φέτος στο 8% και να περιοριστεί κάτω από το 3% του ΑΕΠ το 2014.
- Το χρέος, λόγω της δυναμικής που έχει, θα συνεχίσει να αυξάνεται έως και το 140% του ΑΕΠ. Η αποκλιμάκωσή του θα αρχίσει από το 2014.
- Για να συμβεί το τελευταίο, οι δημόσιες δαπάνες θα πρέπει να μειωθούν κατά 7 μονάδες ΑΕΠ έως το 2013 και τα έσοδα να αυξηθούν κατά 4 μονάδες ΑΕΠ έως τότε.
- Αλλά δημοσιονομικά και διαρθρωτικά μέτρα
- Στο πλαίσιο του τεράστιου, όσο και φιλόδοξου, αυτού προγράμματος, ο κ. Παπακωνσταντίνου ανακοίνωσε και μία σειρά άλλων μέτρων, μεταξύ των οποίων τα ακόλουθα:
  - Φόροι και άδειες σε τεχνικά και τυχερά παιχνίδια
  - Πράσινα τέλη
  - Διεύρυνση της φορολογικής βάσης του ΦΠΑ
  - Φορολόγηση των αποδοχών σε είδος
  - Μείωση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων
  - Εξοικονόμηση δαπανών ΟΤΑ μέσω του «Καλλικράτη»
  - Ενιαία αρχή πληρωμών και ενιαίο μισθολόγιο στο δημόσιο τομέα

- Δημοσιοποίηση των στοιχείων (έσοδα-δαπάνες) της γενικής κυβέρνησης
- Αλλαγές στη φορολογική διοίκηση και στους μηχανισμούς είσπραξης
- Απλοποίηση δια τις διαδικασίες έναρξης και αδειοδότησης επιχειρήσεων
- Εφαρμογή οδηγίας για τις υπηρεσίες
- Εξυγίανση του ΟΣΕ
- Απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας και ενίσχυση της ΡΑΕ
- Αύξηση απορροφητικότητας των κοινοτικών κονδυλίων

(Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών)

Πως μπορεί να επιτευχθεί η αποπληρωμή του χρέους: Η αποπληρωμή του χρέους προϋποθέτει αρχικά τη μείωση του ελλείμματος. Θα πρέπει σε αυτό το σημείο να θυμηθούμε ότι το έλλειμμα υπολογίζεται αφαιρώντας τα έσοδα μιας κυβέρνησης από τις δαπάνες της και ότι μία πηγή δαπανών είναι οι τόκοι που καταβάλλεται για το χρέος. Το μέρος του ελλείμματος που δεν περιλαμβάνει τις πληρωμές των τόκων ονομάζεται πρωτογενές έλλειμμα. Μηδενικό πρωτογενές έλλειμμα σημαίνει ότι η κυβέρνηση δεν προσθέτει καινούργιο χρέος σ' αυτό που της κληρονόμησαν παλαιότερες κυβερνήσεις. Πρωτογενές έλλειμμα με θετικό πρόσημο σημαίνει ότι η κυβέρνηση δημιουργεί νέο χρέος.

Το 2009, το πρωτογενές έλλειμμα της Ελλάδας ανήλθε στο 8,5%. Είναι σαφές ότι με πρωτογενές έλλειμμα αυτού του μεγέθους η αποπληρωμή του χρέους είναι αδύνατη. Το χρέος μπορεί να αποπληρωθεί μόνο αν η κυβέρνηση παύσει να δημιουργεί πρωτογενές χρέος, δηλ. δεν δημιουργεί νέο χρέος κάθε χρόνο. Η κυβέρνηση πρέπει να δημιουργήσει πρωτογενές πλεόνασμα.

Πόσο μεγάλο πρωτογενές πλεόνασμα απαιτείται: Αν το πρωτογενές πλεόνασμα υπερβεί τις πληρωμές των τόκων του χρέους, το (συνολικό) έλλειμμα θα έχει αρνητικό πρόσημο και το χρέος θα μειωθεί. Αν το πρωτογενές πλεόνασμα ισούται με τις πληρωμές των τόκων του χρέους, το έλλειμμα μηδενίζεται και το χρέος θα παραμένει σταθερό.

Παρόλο που για τη μείωση του χρέους απαιτείται αρνητικό έλλειμμα, επιθυμητά αποτελέσματα μπορούν να επιτευχθούν ακόμη και με μηδενικό ή ελάχιστο θετικό έλλειμμα. Αυτό συμβαίνει διότι το σημαντικό μέγεθος δεν είναι το χρέος καθαυτό, αλλά το χρέος που αναλογεί στο ΑΕΠ. Αν το ΑΕΠ της Ελλάδας διπλασιαζόταν ξαφνικά χωρίς καμία αλλαγή στο δημόσιο χρέος, η Ελλάδα θα αντιμετώπιζε πολύ μικρότερο πρόβλημα χρέους. Πράγματι, η αποπληρωμή του χρέους μέσω, π.χ. της αύξησης της φορολογίας θα ήταν πολύ ευκολότερη. Ως εκ τούτου, ένα αρνητικό ή ελάχιστο θετικό έλλειμμα μπορεί να επαρκεί για τη μείωση του χρέους, αρκεί η Ελλάδα να καταφέρει να αυξήσει ταχύτατα το ΑΕΠ της την επόμενη δεκαετία.

Η Ελλάδα μπορεί να επιτύχει και να διατηρήσει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης του ΑΕΠ, εφόσον αυξήσει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της. Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας έχει ιδιαίτερα αυξημένη σημασία λόγω του μεγάλου εξωτερικού χρέους της Ελλάδας. Πράγματι, μία χώρα μπορεί να αποπληρώσει το εξωτερικό της χρέος πραγματοποιώντας περισσότερες εξαγωγές από εισαγωγές. Δεδομένου ότι η Ελλάδα εισάγει αυτή τη στιγμή σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι εξάγει (**Πίνακας 4**) απαιτείται μεγάλη αύξηση της ανταγωνιστικότητας ώστε οι εξαγωγές να υπερκεράσουν τις εισαγωγές.

Το τρέχον πρόβλημα της Ελλάδας είναι ο συνδυασμός υψηλού χρέους, μεγάλου ελλείμματος και χαμηλής ανταγωνιστικότητας. Ο συνδυασμός αυτών των παραγόντων ευθύνεται για το γεγονός ότι η Ελλάδα μπορεί να δανειστεί μόνο με πολύ υψηλά επιτόκια στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Οι αγορές δεν έχουν συνωμοτήσει κατά της Ελλάδας αλλά απλά αντανακλούν την οικονομική πραγματικότητα, προστατεύοντας παράλληλα και τα συμφέροντα όσων έχουν δανείσει τις αποταμιεύσεις τους στην Ελλάδα.

Για την αποπληρωμή του χρέους της, η Ελλάδα πρέπει να επιτύχει σε δύο μέτωπα. Πρώτον, τα δημόσια οικονομικά πρέπει να βελτιωθούν, και η κυβέρνηση να σημειώσει σημαντικό πρωτογενές πλεόνασμα. Δεύτερον, η οικονομία πρέπει να καταστεί περισσότερο ανταγωνιστική. Η επιτυχία σε κάθε μέτωπο προϋποθέτει σημαντικές μεταρρυθμίσεις. Οι μεταρρυθμίσεις με στόχο τα δημόσια οικονομικά περιλαμβάνουν μέτρα λιτότητας, όπως αύξηση της φορολογίας και περικοπές των συντάξεων και των μισθών των δημοσίων λειτουργών. Οι θυσίες που τέτοια μέτρα λιτότητας συνεπάγονται θα πιάσουν τόπο μόνο αν ακολουθήσουν πιο ριζικές μεταρρυθμίσεις με σκοπό την αύξηση της αποτελεσματικότητας του δημοσίου τομέα και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.

Στόχος των μεταρρυθμίσεων στις οποίες συμφώνησε η Ελλάδα με τους δανειστές της (ΕΕ/ΔΝΤ) είναι η αποπληρωμή του χρέους της. Ορισμένες μεταρρυθμίσεις συμβάλλουν σε αυτόν τον στόχο βελτιώνοντας τα δημόσια οικονομικά ενώ άλλες στοχεύουν στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας και την ανάπτυξη. Πολλές από τις μεταρρυθμίσεις είναι απαραίτητες και θα έπρεπε να είχαν

εφαρμοστεί εδώ και καιρό. Για αυτό το λόγο, πρέπει να υποστηριχτούν. Παράλληλα, έχει μεγάλη σημασία να διευρύνουμε τη συζήτηση περί μεταρρυθμίσεων και να εξετάσουμε γενικότερα τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να επιτευχθεί μακροχρόνια ανάπτυξη στην Ελλάδα και στα εισοδήματα των πολιτών της. Οι μεταρρυθμίσεις στις οποίες συμφώνησε η Ελλάδα με τους δανειστές της έχουν ένα σχετικά άμεσο ορίζοντα (0-4 χρόνων) μέσα στον οποίο πρέπει να αποδώσουν αποτελέσματα, π.χ. καμία από αυτές δεν αφορά την παιδεία ή τη βασική έρευνα, δύο τομείς οι οποίοι επηρεάζουν σημαντικά την μακροχρόνια ανάπτυξη μιας χώρας αλλά όπου τα αποτελέσματα είναι σε ορίζοντα δεκαετιών. Αυτό βέβαια είναι φυσικό: η εκ βάρων μακροχρόνια μεταρρύθμιση της ελληνικής οικονομίας δεν αποτελεί αρμοδιότητα της ΕΕ/ΔΝΤ αλλά των ίδιων των Ελλήνων. Ορισμένες μεταρρυθμίσεις που περιγράφουμε στο παρόν άρθρο αφορούν μακροχρόνιες αλλαγές, και περισσότερη βαρύτητα θα πρέπει να δοθεί σε αυτό το θέμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Ο υψηλός Δανεισμός και η είσοδος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στην χώρα μας, έφερε και μια σειρά οικονομικών μέτρων για την ασφαλή και γρήγορη αποπληρωμή του Δημοσίου Χρέους. Παρακάτω θα αναφερθώ πού οφείλεται κυρίως το έλλειμμα της Ελλάδας και πως μπορεί να αντιμετωπιστεί. Συγκεκριμένα θα αναφερθώ στην φοροδιαφυγή, στον δημόσιο τομέα, στο συνταξιοδοτικό σύστημα, στο σύστημα της υγείας και στην απόδοση των μέτρων.

• **Φοροδιαφυγή: Ποιες είναι οι επιπτώσεις της και πως μπορεί να αντιμετωπιστεί;** Εξαιτίας της φοροδιαφυγής, η κυβέρνηση αδυνατεί να παρέχει κρατικές υπηρεσίες υψηλής ποιότητας, το φορολογικό σύστημα χαρακτηρίζεται από ανισότητες ενώ ωφελούνται δραστηριότητες χαμηλής ανάπτυξης. Η φοροδιαφυγή είναι σύνηθες φαινόμενο στην Ελλάδα όχι διότι υπάρχει στα γονίδια των Ελλήνων αλλά επειδή δεν έχουν θεσμοθετηθεί αρκετά κίνητρα για την αποτροπή της.

• **Πρέπει να μειωθεί ο δημόσιος τομέας;** Το κύριο πρόβλημα της Ελλάδας δεν είναι ότι το ο δημόσιος τομέας είναι πολύ μεγάλος αλλά ότι τα χρήματα δεν δαπανώνται αποτελεσματικά. Η ποιότητα, δηλαδή, των δημοσίων υπηρεσιών μπορεί να βελτιωθεί και παράλληλα να εξοικονομηθούν χρήματα. Αυτά τα χρήματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την χρηματοδότηση άλλων δημοσίων υπηρεσιών, των οποίων η χρηματοδότηση είναι ελλιπής αλλά είναι σημαντικοί για την ανταγωνιστικότητα, όπως π.χ. επενδύσεις σε υποδομές και ανθρώπινο δυναμικό. Πρέπει να υπάρχουν δείκτες μέτρησης της παραγωγικότητας στον δημόσιο τομέα, όπως συμβαίνει σε κάθε ιδιωτική εταιρεία ενώ οι δημόσιες υπηρεσίες πρέπει να αξιολογούνται με βάση τον τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνουν συγκεκριμένους στόχους παραγωγικότητας.

• **Πως μπορεί να παταχθεί η διαφθορά στον δημόσιο τομέα;** Όπως και η φοροδιαφυγή, η διαφθορά είναι σύνηθες φαινόμενο στην Ελλάδα διότι δεν έχουν θεσμοθετηθεί αρκετά κίνητρα για την αποτροπή της. Συγκεκριμένα, απαιτείται η λήψη πιο αυστηρών ποινών, ο εκμοντερνισμός των λογιστικών πρακτικών, η απλοποίηση του θεσμικού πλαισίου που αφορά τις συναλλαγές κράτους και πολιτών καθώς και η θέσπιση μεγαλύτερης ανωνυμίας κατά τις συναλλαγές αυτές.

• Για ποιο λόγο απαιτείται μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος: Μέχρι και πριν από την πρόσφατη μεταρρύθμιση, το συνταξιοδοτικό σύστημα της Ελλάδας περιλάμβανε ορισμένες από τις πιο γενναιόδωρες παροχές στην ΕΕ, και δεν ήταν κατάλληλα διαμορφωμένο ώστε να αντιμετωπίσει τη γήρανση του πληθυσμού. Αν παρέμενε ως είχε, θα δημιουργούσε επιπρόσθετο έλλειμμα σε ποσοστό 12% επί του ΑΕΠ από το 2050 και μετά. Η κάλυψη αυτού του ελλείμματος θα απαιτούσε, για παράδειγμα, την πλήρη περικοπή των δαπανών σε παιδεία και υγεία. Αν και η πρόσφατη μεταρρύθμιση αποτελεί βήμα προόδου, υπάρχει περιθώριο για ένα πιο ριζικό επανασχεδιασμό του συνταξιοδοτικού συστήματος ώστε αυτό να γίνει πιο αποτελεσματικό και πιο δίκαιο.

4.1 ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

Φοροδιαφυγή: Ποιες είναι οι επιπτώσεις της και πως μπορεί να αντιμετωπιστεί: Η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής πρέπει να αποτελέσει ύψιστη προτεραιότητα για την κυβέρνηση. Πράγματι, αν οι παρελθούσες κυβερνήσεις είχαν καταφέρει να συλλέξουν φόρους από όλους τους πολίτες σύμφωνα με τα πραγματικά τους εισοδήματα, το έλλειμμα θα ήταν πολύ μικρότερο και η Ελλάδα δεν θα αντιμετώπιζε το σημερινό πρόβλημα χρέους. Φυσικά, το έλλειμμα θα βρισκόταν σε χαμηλότερο επίπεδο ακόμη και παρά το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, αρκεί η κυβέρνηση να μειώνει τις δαπάνες της. Ωστόσο, οι δαπάνες της ελληνικής κυβέρνησης δεν βρίσκονται σε πολύ υψηλά επίπεδα σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, ενώ ζωτικοί τομείς, όπως η παιδεία και η υγεία, υποχρηματοδοτούνται. Εν ολίγης, η πρώτη και κύρια επίπτωση της φοροδιαφυγής είναι ότι επιδεινώνει τα δημόσια οικονομικά και εμποδίζει την κυβέρνηση να παρέχει δημόσιες υπηρεσίες υψηλής ποιότητας.

Μία δεύτερη και εξίσου σημαντική επίπτωση της φοροδιαφυγής είναι η ανισότητα που προκαλεί στο φορολογικό σύστημα. Ένας βασικός στόχος του φορολογικού συστήματος είναι η αναδιανομή του εισοδήματος από τους πλούσιους και περισσότερο τυχερούς στους φτωχούς και λιγότερο τυχερούς. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της συλλογής υψηλότερων φόρων από τους πλούσιους και της χρησιμοποίησης των εσόδων για την παροχή δημόσιων υπηρεσιών που ευνοούν εξίσου τους πλούσιους όσο και τους φτωχούς. Η φοροδιαφυγή υπονομεύει αυτόν τον σκοπό διότι γίνεται κυρίως από τους πλούσιους: τα πλουσιότερα νοικοκυριά στην Ελλάδα φοροδιαφεύγουν περισσότερο από τα φτωχότερα, όχι μόνο σε απόλυτο μέγεθος αλλά και αναλογικά με το εισόδημά τους. Η αδικία που εισάγει η φοροδιαφυγή στο φορολογικό σύστημα έχει μία σημαντική πολιτική συνέπεια: υπονομεύει την κοινωνική συνοχή και εμποδίζει την ικανότητα λήψης επώδυνων μεταρρυθμίσεων από την πλευρά της κυβέρνησης. Πράγματι, οι μεταρρυθμίσεις εκλαμβάνονται ως ζημιογόνες για τα φτωχότερα νοικοκυριά, τα οποία θεωρούν ότι επωμίζονται δυσανάλογο μερίδιο του φορολογικού βάρους.

Η φοροδιαφυγή έχει μία επιπρόσθετη αρνητική επίπτωση, η οποία δεν αναφέρεται συχνά αλλά είναι εξίσου σημαντική με τις άλλες δύο: ενισχύει τη χαμηλή τεχνολογία και τις δραστηριότητες χαμηλής ανάπτυξης εις βάρος της υψηλής τεχνολογίας και των δραστηριοτήτων υψηλής ανάπτυξης. Πράγματι, οι χαμηλές τεχνολογίες απαιτούν, κατά κανόνα, περιορισμένες επενδύσεις και εκτελούνται σε

μικρή κλίμακα, π.χ. από αυτοαπασχολούμενους ή πολύ μικρές επιχειρήσεις, όπου η φοροδιαφυγή εντοπίζεται δύσκολα. Αντίθετα, οι υψηλές τεχνολογίες προϋποθέτουν μεγάλες επενδύσεις και εκτελούνται από μεγαλύτερες επιχειρήσεις, όπου η φοροδιαφυγή εντοπίζεται ευκολότερα. Η φοροδιαφυγή από αυτοαπασχολούμενους και πολύ μικρές επιχειρήσεις υποχρεώνει την κυβέρνηση να διατηρεί πολύ υψηλό φορολογικό συντελεστή, ούτως ώστε να συλλέγει τους φόρους από μεγαλύτερες επιχειρήσεις, οι οποίες δεν μπορούν να φοροδιαφύγουν εύκολα. Με αυτόν τον τρόπο εμποδίζεται η δημιουργία μεγάλων επιχειρήσεων και χάνονται το οφέλη που αυτές οι επιχειρήσεις μπορούν να αποφέρουν, όπως οι δραστηριότητες υψηλής ανάπτυξης και οι καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας.

1η εσφαλμένη άποψη: Η φοροδιαφυγή προωθεί την ανάπτυξη διότι οι επιχειρήσεις καταβάλλουν χαμηλότερους φόρους και ως εκ τούτου έχουν περισσότερα κίνητρα για επενδύσεις. Οι επιχειρήσεις που κατορθώνουν να φοροδιαφεύγουν είναι κατά κανόνα μικρές σε μέγεθος και δραστηριοποιούνται στη χαμηλή τεχνολογία και σε τομείς χαμηλής προστιθέμενης αξίας (π.χ. εστιατόρια και κέντρα διασκέδασης). Η κυβέρνηση, προκείμενον να αναπληρώσει την απώλεια εσόδων από αυτές τις επιχειρήσεις, αναγκάζεται να συλλέγει υψηλούς φόρους από επιχειρήσεις οι οποίες δεν μπορούν να φοροδιαφεύγουν και οι οποίες είναι κατά κανόνα μεγάλες σε μέγεθος και δραστηριοποιούνται σε τομείς υψηλής τεχνολογίας και υψηλής προστιθέμενης αξίας. Με αυτόν τον τρόπο αποτρέπεται η δημιουργία μεγάλων επιχειρήσεων και επηρεάζεται αρνητικά η ανάπτυξη στο σύνολο της οικονομίας.

Η φοροδιαφυγή έχει βαθιές ρίζες στην ελληνική οικονομία και δεν μπορεί να εξαλειφθεί εύκολα. Παράλληλα, ένας από τους κύριους λόγους για τους οποίους η φοροδιαφυγή είναι βαθιά ριζωμένη είναι η έλλειψη κινήτρων για την πληρωμή των φόρων από τους πολίτες. Η ενδυνάμωση αυτών των κινήτρων μπορεί να μειώσει σημαντικά τη φοροδιαφυγή.

Προτείνω τα παρακάτω μέτρα:

- Τακτικοί έλεγχοι σε πρόσωπα και επιχειρήσεις, με βάση το προφίλ των φοροφυγάδων και τυχαία επιλογή. Η δημιουργία προφίλ θα επικεντρώνεται σε τύπους προσώπων και επιχειρήσεων που έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες φοροδιαφυγής. Η τυχαία επιλογή θα δημιουργήσει πιθανότητες ελέγχου ακόμη και ατόμων που δεν διαθέτουν το προφίλ φοροφυγάδων. Η σημαντικότερη δυσκολία ως προς την οργάνωση τέτοιων ελέγχων έγκειται στην αντιμετώπιση φαινομένων διαφθοράς. Ένας τρόπος με τον οποίο τέτοια φαινόμενα μπορούν να προληφθούν είναι η περάτωση του συνόλου της διαδικασίας μέσω αλληλογραφίας, όπου τα πρόσωπα και οι επιχειρήσεις υπό έλεγχο οφείλουν να παρέχουν τα απαιτούμενα στοιχεία χωρίς να συναντήσουν τους υπαλλήλους της εφορίας. Το προσωπικό που χειρίζεται την υπόθεση θα πρέπει να παραμένει ανώνυμο και το σύνολο της αλληλογραφίας θα πρέπει να υπογράφεται από άτομο που διαθέτει συνολική ευθύνη χωρίς άμεση εμπλοκή. Οι ποινές θα πρέπει να είναι αντίστοιχες με το αδίκημα και οι σοβαροί παραβάτες θα πρέπει να διώκονται στα ποινικά δικαστήρια. Οι παραβάτες με μικρότερα αδικήματα θα πρέπει να τιμωρούνται με πρόστιμα, ανάλογα με το ύψος του φόρου που δεν έχουν πληρώσει.

- Η διαδικασία διασταύρωσης των αποδείξεων και των φορολογικών δηλώσεων πρέπει να πραγματοποιείται αυτόματα. Για παράδειγμα, όλες οι αποδείξεις που δηλώνονται και αφορούν ένα συγκεκριμένο γιατρό θα πρέπει να προστίθενται αυτόματα και να εξετάζεται αν αναφέρονται στη φορολογική δήλωση του γιατρού. Ακόμη καλύτερα: κάθε φορά που ένας γιατρός παρέχει μία απόδειξη, αυτή θα πρέπει να καταχωρείται αυτόματα στο φορολογικό του λογαριασμό, όπως συμβαίνει με τους απολαβές των μισθωτών υπαλλήλων. Επιπλέον, για να ενισχυθεί ο ρόλος των αποδείξεων στη βελτίωση των φορολογικών εσόδων, αξίζει να διερευνηθεί η πιθανότητα να αυξηθεί η έκπτωση φόρου για συγκεκριμένες δαπάνες, ακόμη και εις βάρος κάποιων φορολογικών εσόδων. Με αυτόν τον τρόπο, θα σημειωθεί μία μεταστροφή της νοοτροπίας και θα θεωρείται πλέον αυτονόητο να παρέχει κανείς αποδείξεις για υπηρεσίες και να δηλώνει τους φόρους του.
- Οι καταβολή χρημάτων για την κάλυψη πολλών ιατρικών υπηρεσιών θα πρέπει να πραγματοποιείται όχι μεταξύ γιατρού και ασθενή αλλά απευθείας μέσω του ταμείου ή της εταιρείας ασφάλισης υγείας του ασθενή. Η δυνατότητα φοροδιαφυγής ελαττώνεται σημαντικά για πληρωμές που πραγματοποιούνται μέσω αυτού του διαύλου.

4.2 ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Πρέπει να μειωθεί ο δημόσιος τομέας: Αναφέρεται συχνά ότι ο δημόσιος τομέας στην Ελλάδα είναι πολύ μεγάλος και καταναλώνει τεράστιο αριθμό πόρων. Το συνολικό μισθολογικό κόστος στον ελληνικό δημόσιο τομέα είναι πράγματι υψηλότερο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο: για παράδειγμα, το 2007 η Ελλάδα δαπάνησε το 11,2% του ΑΕΠ της για την πληρωμή των δημοσίων υπαλλήλων, ενώ το αντίστοιχο ευρωπαϊκό ποσοστό ήταν 10,4%. Αυτή η διαφορά, ωστόσο, δεν είναι σημαντική όταν την τοποθετήσει κανείς σε ένα ευρύτερο πλαίσιο. Για παράδειγμα, η Σουηδία δαπάνησε το 15% του ΑΕΠ της για την πληρωμή των δημοσίων υπαλλήλων.

Η ουσιαστική ερώτηση δεν είναι αν το συνολικό μισθολογικό κόστος στον ελληνικό δημόσιο τομέα είναι ελαφρώς μεγαλύτερο ή μικρότερο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο αλλά αν η παραγωγικότητα του δημοσίου τομέα είναι υψηλή ή χαμηλή. Δαπανώνται δηλαδή αποτελεσματικά οι πόροι που διοχετεύει η κυβέρνηση στο δημόσιο τομέα; Αν οι πόροι δαπανώνται αναποτελεσματικά, τότε η ποιότητα των δημοσίων υπηρεσιών μπορεί να βελτιωθεί και παράλληλα να εξοικονομηθούν χρήματα. Το θέμα της παραγωγικότητας δεν αφορά μόνο την κεντρική κυβέρνηση αλλά και την τοπική αυτοδιοίκηση, όπου η αναποτελεσματικότητα αποτελεί ακόμη μεγαλύτερο πρόβλημα.

Η παραγωγικότητα μετριέται σε κάθε ιδιωτική επιχείρηση και το ίδιο θα πρέπει να ισχύει και στον δημόσιο τομέα. Φυσικά, ο δημόσιος τομέας διαφέρει από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις διότι στοχεύει όχι στην επίτευξη υψηλού κέρδους αλλά στην παροχή υπηρεσιών που ωφελούν την κοινωνία, όπως η παιδεία, η προστασία του περιβάλλοντος, η προστασία από την εγκληματικότητα και τις εξωτερικές απειλές, κτλ. Επιπλέον, η αξιολόγηση της ποιότητας των δημοσίων υπηρεσιών είναι πιο δύσκολη από τον υπολογισμό του κέρδους μιας ιδιωτικής επιχείρησης. Ωστόσο, δείκτες ποιότητας είναι εφικτό να υπολογιστούν, και οι δημόσιοι οργανισμοί θα πρέπει να αξιολογούνται με βάση την ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχουν,

ανάλογα με τους πόρους που τους διοχετεύονται. Γενικότερα, η άποψη ότι ο δημόσιος τομέας υπάρχει για να υπηρετεί την κοινωνία, και με οικονομικά αποδοτικό τρόπο, θα πρέπει να εμπεδωθεί στην Ελλάδα. Ο δημόσιος τομέας θα πρέπει να θεωρείται ως ένας αποτελεσματικός πάροχος υπηρεσιών και όχι ως ο εργοδότης ατόμων με πολιτικές διασυνδέσεις.

Ο υπολογισμός της παραγωγικότητας στον ελληνικό δημόσιο τομέα παρουσιάζει δυσκολίες διότι τα δεδομένα που αφορούν τους πόρους που δαπανώνται και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών δεν είναι διαθέσιμα κατά κανόνα, σε αντίθεση με πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Για παράδειγμα, ακόμη και τα στοιχεία που αφορούν τον συνολικό αριθμό των δημόσιων λειτουργών είναι ελλιπή.

4.2.1 Αύξηση παραγωγικότητας στον δημόσιο τομέα

Παρακάτω παρατηρούμε μερικά στοιχεία από τις 11 πιο ζημιογόνες ΔΕΚΟ, και αμέσως μετά ένα γράφημα με τις ζημιές ανά ΔΕΚΟ για τις χρήσεις 2007 – 2009, όπως επίσης και μία εκτίμηση για το 2010.

(Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών)

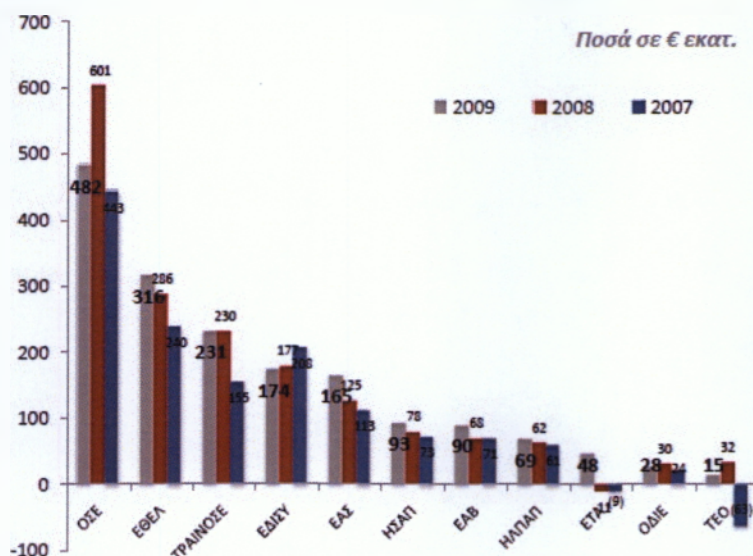
Στοιχεία ΔΕΚΟ

Στοιχεία των 11 πιο ζημιογόνων ΔΕΚΟ:

- Οι ζημιές από το 2007 στο 2009 έχουν αυξηθεί κατά **31%** και ανήλθαν σε 1,7 δισ. ευρώ για το 2009, δηλαδή περισσότερα από όσα εξοικονομήσαμε από την περικοπή της 13^{ης} και 14^{ης} σύνταξης.
- Ο καθαρός δανεισμός τους ανέρχεται σε 12 δισ. ευρώ που αντιστοιχεί στο οχταπλάσιο των ετήσιων εσόδων τους.
- Οι καταπτώσεις εγγυήσεων πλέον των συνολικών επιχορηγήσεων ανέρχονται στα 758 εκ. ευρώ, δηλ. περισσότερο από το 50% των εσόδων των ΔΕΚΟ.
- 5 ΔΕΚΟ έχουν μεγαλύτερο συνολικό κόστος μισθοδοσίας από τα έσοδα τους, ενώ σε 2 ΔΕΚΟ τα έξοδα μισθοδοσίας ξεπερνούν το 90% των εσόδων τους.
- Για το 2008 ο μέσος μισθός είναι 100% μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο του ιδιωτικού τομέα και **44% μεγαλύτερος του δημοσίου.**

Ζημιές των 11 ΔΕΚΟ

Ζημιές ανά ΔΕΚΟ για τις χρήσεις 2007-2009

Το 2010 εκτιμάται εξοικονόμηση ύψους 300 εκ. ευρώ από τις ΔΕΚΟ λόγω:

- Εισοδηματικής πολιτικής
- Μείωση λειτουργικών δαπανών

Τα περιθώρια περιορισμού των ζημιών είναι πολύ μεγάλα.

Με την ένταξη πολλών ΔΕΚΟ στον Κρατικό Προϋπολογισμό η ανάγκη παρεμβάσεων και αναδιαρθρώσεων γίνεται ακόμη πιο άμεση.

Πως μπορεί να αυξηθεί η παραγωγικότητα στον δημόσιο τομέα: Οι εργαζόμενοι στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα είναι περισσότερο παραγωγικοί, όταν τους παρέχονται κίνητρα ανάλογα με την απόδοσή τους, δηλ. οι πιο αποδοτικοί εργαζόμενοι επιβραβεύονται με υψηλότερους μισθούς και καλύτερες δυνατότητες προαγωγής σε σχέση με τους λιγότερο αποδοτικούς συναδέλφους τους. Ωστόσο, τέτοια κίνητρα κατά κανόνα απουσιάζουν από τον ελληνικό δημόσιο τομέα. Προϋπόθεση για την ύπαρξη κινήτρων αποτελεί η μέτρηση της ατομικής απόδοσης (με δίκαιο και ακριβή τρόπο), αλλά τέτοιες μετρήσεις είναι σπάνιες. Για να επιστρέψουμε στον τομέα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η προαγωγή ενός εκπαιδευτικού βασίζεται κατά κύριο λόγο στα χρόνια υπηρεσίας του και όχι στην απόδοσή του στη σχολική αίθουσα ούτε στο αν έχει παρακολουθήσει σεμινάρια επαγγελματικής κατάρτισης (OECD 2009b). Ο υπολογισμός και η επιβράβευση της ατομικής απόδοσης θα μπορούσε να οδηγήσει σε σημαντική αύξηση της παραγωγικότητας.

Τα κίνητρα με βάση την απόδοση θα πρέπει να αφορούν όχι μόνο μεμονωμένα άτομα αλλά και οργανωτικές μονάδες. Για παράδειγμα, η απόδοση κάθε σχολείου και πανεπιστημίου θα πρέπει να μετριέται, και να χορηγούνται περισσότεροι πόροι στους οργανισμούς με την καλύτερη απόδοση. Σε συνδυασμό με την αυξημένη λογοδοσία, οι οργανωτικές μονάδες θα πρέπει να απολαμβάνουν και μεγαλύτερη αυτονομία. Για παράδειγμα, τα σχολεία και πανεπιστήμια θα πρέπει να

έχουν μεγαλύτερη ελευθερία σχετικά με το ποιους δασκάλους και καθηγητές θα προσλαμβάνουν και με ποιο τρόπο θα κατανέμουν τον προϋπολογισμό τους.

Η αύξηση της παραγωγικότητας η οποία μπορεί να επιτευχθεί μέσω κινήτρων που βασίζονται στην απόδοση θα πρέπει να συμπληρωθεί και από μια σημαντική ανακατανομή πόρων. Για παράδειγμα, τα επίπεδα απασχόλησης στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση φαίνεται πως είναι αδικαιολόγητα υψηλά και πρέπει να μειωθούν. Αυτή η μείωση θα μπορεί εν μέρει να επιτευχθεί μέσω αλλαγής της επαγγελματικής ειδικεύσεως και απασχόληση σε άλλες δραστηριότητες του δημοσίου τομέα. Η εξοικονόμηση πόρων από δραστηριότητες όπου οι δαπάνες είναι υψηλές και αναποτελεσματικές θα καταστήσει δυνατή τη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων ζωτικής σημασίας για την ανταγωνιστικότητα όπου οι δαπάνες προς το παρόν είναι ελάχιστες. Παραδείγματα τέτοιων δραστηριοτήτων είναι η υποδομές στην εκπαίδευση και τις μεταφορές, η προσχολική εκπαίδευση, η βασική έρευνα, τα προγράμματα για την αγορά εργασίας και την ενίσχυση των ανέργων, κτλ.

4.2.2 Πάταξη διαφθοράς στο δημόσιο τομέα

Πως μπορεί να παταχθεί η διαφθορά στον δημόσιο τομέα: Το πρόβλημα της παραγωγικότητας στον δημόσιο τομέα συνδέεται με αυτό της διαφθοράς. Πράγματι, ένας λόγος για τον οποίο η παραγωγικότητα βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα είναι ότι κάποια από τα χρήματα που διοχετεύονται για παροχές από τον δημόσιο τομέα καταλήγουν στις τσέπες διεφθαρμένων δημοσίων λειτουργών. Η διαφθορά αποτελεί μείζον πρόβλημα στην Ελλάδα: το 2009, η οργάνωση Transparency International (Διεθνής Διαφάνεια) κατέταξε την Ελλάδα ως το πιο διεφθαρμένο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27, μαζί με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία.

Η διαφθορά έχει σοβαρότατες επιπτώσεις. Εμποδίζει την κυβέρνηση από το να παρέχει δημόσιες υπηρεσίες υψηλής ποιότητας διότι κάποια από τα χρήματα που κατανέμονται για τέτοιες παροχές διοχετεύονται αλλού. Η κυβέρνηση υποχρεώνεται να επιβάλλει υψηλότερη φορολογία ώστε να ανακτήσει τα χαμένα χρήματα, με αποτέλεσμα να αποθαρρύνονται οι παραγωγικές δραστηριότητες. Επίσης, η διαφθορά επιβαρύνει άμεσα τους πολίτες και τις επιχειρήσεις επειδή πρέπει να δωροδοκήσουν διεφθαρμένους δημοσίους λειτουργούς ώστε να εξυπηρετηθούν από αυτούς. Τέλος, η διαφθορά οδηγεί σε απώλεια της εμπιστοσύνης των πολιτών προς την κυβέρνηση και τους νόμους, με συνέπεια οι πολίτες να σταματούν να υπακούν και να σέβονται τους νόμους. Οι επιπτώσεις της διαφθοράς είναι σε μεγάλο βαθμό παρόμοιες με αυτές της φοροδιαφυγής: και στις δύο περιπτώσεις, τα χρήματα που θα έπρεπε να εισπράττονται από την κυβέρνηση και να δαπανώνται σε δημόσιες υπηρεσίες καταλήγουν αντί αυτού στις τσέπες ιδιωτών.

Η διαφθορά έχει βαθιές ρίζες στην ελληνική οικονομία και δεν είναι δυνατόν να εξαλειφθεί εύκολα. Αλλά ακριβώς όπως και στην περίπτωση της φοροδιαφυγής, ένας από τους κύριους λόγους για τους οποίους η διαφθορά είναι βαθιά ριζωμένη είναι ότι δεν παρέχονται επαρκή κίνητρα να την αποθαρρύνουν. Μέτρα που θα μπορούσαν να προταθούν για την καταπολέμηση της διαφθοράς είναι:

- Αυστηρότερες ποινές για κρούσματα διαφθοράς, και κατάργηση του νόμου που επιτρέπει παραγραφή αδικημάτων ύστερα από σύντομο

χρονικό διάστημα. Οι διεφθαρμένοι δημόσιοι λειτουργοί πρέπει να τιμωρούνται με παρακράτηση της σύνταξής τους όπως επίσης και με φυλάκιση.

- Εκσυγχρονισμός των λογιστικών μεθόδων και συμμόρφωσή τους με τα σύγχρονα διεθνή πρότυπα. Οι δαπάνες των δημοσίων υπηρεσιών θα πρέπει να καταχωρούνται σε πραγματικό χρόνο σε ένα κεντρικό υπολογιστικό σύστημα με έδρα το Υπουργείο Οικονομικών. Οι υπερβάσεις δαπανών στους ετήσιους προϋπολογισμούς των υπηρεσιών θα πρέπει να ελέγχονται άμεσα. Με το παρόν σύστημα, ενδέχεται να μεσολαβήσουν χρόνια μέχρι να αποκαλυφθούν τέτοιες υπερβάσεις.
- Εισαγωγή κινήτρων με βάση την απόδοση. Το φαινόμενο της διαφθοράς οφείλεται εν μέρει στο γεγονός ότι οι δημόσιοι λειτουργοί δεν εργάζονται αν δεν δωροδοκηθούν. Κατάλληλα σχεδιασμένα κίνητρα που βασίζονται στην απόδοση θα ενθαρρύνουν τους δημοσίους λειτουργούς να εργάζονται σκληρότερα και με αυτόν τον τρόπο θα μειωθεί η ανάγκη δωροδοκίας.
- Το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη σχέση μεταξύ ατόμων και επιχειρήσεων από τη μία πλευρά και του κράτους από την άλλη, θα πρέπει να απλοποιηθεί και να καταστεί περισσότερο διαφανές. Τα πολύπλοκα γραφειοκρατικά εμπόδια προσφέρουν εύφορο έδαφος για τη διαφθορά καθώς παρέχουν κίνητρα σε άτομα και επιχειρήσεις να δωροδοκήσουν ώστε να παρακάμψουν τα εμπόδια.
- Η αλληλεπίδραση μεταξύ ιδιωτών και επιχειρήσεων από τη μία πλευρά και του κράτους από την άλλη θα πρέπει να λαμβάνει χώρα ανώνυμα σε μεγαλύτερη κλίμακα, όπως επισημάνθηκε ήδη για τους φορολογικούς ελέγχους. Η απλοποίηση των διαδικασιών και η διεξαγωγή τους ηλεκτρονικά και ταχυδρομικά αποτελεί ένα σημαντικό βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση.

2η εσφαλμένη άποψη: Δεν είναι δυνατή η πάταξη της διαφθοράς και της φοροδιαφυγής διότι αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της ελληνικής κουλτούρας. Η διαφθορά και η φοροδιαφυγή αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της ελληνικής κουλτούρας διότι δεν παρέχονται αρκετά κίνητρα για την αποθάρρυνση αυτών των δραστηριοτήτων. Καμία κουλτούρα, συμπεριλαμβανομένης της ελληνικής, δεν διαθέτει ανοσία έναντι της διαφθοράς, η οποία μπορεί να καταπολεμηθεί μόνο με υγιείς θεσμούς.

4.3 ΥΓΕΙΑ

Ένας τομέας στον οποίο η διαφθορά και η σπατάλη είναι ευρύτατα διαδεδομένες είναι η **υγεία**. Το περίφημο φακελάκι είναι γνωστό σε όλους και οδυνηρότερο για τους πιο ευάλωτους. Επιπρόσθετα, η ποιότητα της δημόσιας υγειονομικής περίθαλψης είναι σε γενικές γραμμές χαμηλή, και ένα μεγάλο ποσοστό όσων έχουν την οικονομική δυνατότητα στρέφονται στην ιδιωτική περίθαλψη. Σε αυτόν τον τομέα απαιτείται ριζικός επανασχεδιασμός. Χρειαζόμαστε ένα σύστημα που να παρέχει την ίδια ποιότητα υγειονομικής περίθαλψης σε όλες τις εισοδηματικές ομάδες, αναγνωρίζοντας την ανάγκη στήριξης των λιγότερο εύπορων, ενώ παράλληλα θα χαρακτηρίζεται από αποτελεσματική διαχείριση. Το σύστημα που υποστηρίζουμε βασίζεται (α) στην πώληση των δημοσίων νοσοκομείων στον ιδιωτικό

τομέα, (β) στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος ασφάλισης υγείας με υποχρεωτικό χαρακτήρα, σύμφωνα με το οποίο όλοι οι πολίτες πρέπει να διαθέτουν ασφάλιση και οι ασφαλιστικές εταιρείες δεν επιτρέπεται να αποκλείουν κανένα και (γ) στην ενίσχυση των ασφαλιστών για τα χαμηλά εισοδήματα από το κράτος (δηλαδή τους φορολογούμενους). Όπως θα εξηγήσουμε σε επόμενο άρθρο, αυτό το σύστημα μπορεί να αποφέρει σημαντικά οφέλη σε σύγκριση με το υπάρχον.

Είναι προφανές ότι ο χώρος των δαπανών υγείας, φαρμάκων και άλλων υλικών και προμηθειών υγείας μπορεί να αποτελέσει σημαντική πηγή εξοικονόμησης πόρων για το δημόσιο.

Ο Προϋπολογισμός του 2011 περιλαμβάνει εξοικονομήσεις από στοχευμένες παρεμβάσεις στον χώρο της υγείας.

- **Η δημόσια δαπάνη υγείας ανέρχεται σε περισσότερα από 13 δις. ευρώ** κάθε χρόνο (περίπου 5% του ΑΕΠ).
- **Η φαρμακευτική δαπάνη εκτιμάται σε περισσότερο από 5 δις. ευρώ** το χρόνο και αντιστοιχεί στο 80% - 90% περίπου της συνολικής φαρμακευτικής δαπάνης στη χώρα.
- **Το δημόσιο έχει καταφύγει τα τελευταία 13 χρόνια σε τέσσερις ρυθμίσεις χρεών των νοσοκομείων** προς προμηθευτές με την μεγαλύτερη να είναι αυτή του 2010 (6,2 δις. ευρώ).

4.4 ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΟ

Για ποιο λόγο απαιτείται μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος: Μία ριζική μεταρρύθμιση του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος ψηφίστηκε πρόσφατα στο Κοινοβούλιο. Η μεταρρύθμιση αυτή ήταν απαραίτητη: σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2009, αν το συνταξιοδοτικό σύστημα της Ελλάδας παρέμενε ως είχε, θα δημιουργούσε επιπρόσθετο έλλειμμα της τάξης του 12,5% επί του ΑΕΠ από το 2050 και μετά (OECD 2009b). Το ποσοστό αυτό υπερβαίνει το σύνολο του ελλείμματος (συμπεριλαμβανομένων των συντάξεων) κατά μέσο όρο σε κάθε μια από τις προηγούμενες τρεις δεκαετίες. Ξεπερνά επίσης το άθροισμα των δαπανών στην παιδεία και την υγεία.

Η ανάγκη μεταρρυθμίσεων στο συνταξιοδοτικό σύστημα της Ελλάδας ήταν επιτακτική λόγω των πολλών γενναιόδωρων χαρακτηριστικών του. Ο **Πίνακας 5** παρουσιάζει δύο σημαντικά χαρακτηριστικά: την επίσημη ηλικία συνταξιοδότησης και τη μέση σύνταξη (OECD 2006, 2009c).

Πίνακας 5: Ηλικία συνταξιοδότησης και επίπεδο συντάξεων (Προ μεταρρύθμισης. Πηγή: ΟΟΣΑ)

	Επίσημη ηλικία συνταξιοδότησης	Μέση σύνταξη ως % επί του μέσου δια βίου εισοδήματος (ποσοστό αντικατάστασης)
Ελλάδα	58	95,7
ΟΟΣΑ	63,2	60,8

Οι εργαζόμενοι στην Ελλάδα μπορούσαν να συνταξιοδοτηθούν στα 58 έτη λαμβάνοντας πλήρη σύνταξη, εφόσον είχαν συμπληρώσει 37 έτη εργασίας. Η ηλικία συνταξιοδότησης στα 58 έτη ήταν αρκετά χαμηλότερη από τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ, ο οποίος βρίσκεται στα 63,2 έτη. Επιπλέον, η μέση σύνταξη ήταν σημαντικά υψηλότερη από τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ: αντιπροσώπευε το 95,7% του ισόβιου μέσου εισοδήματος ενός εργαζομένου (το οποίο υπολογίζεται κατά την στιγμή συνταξιοδότησης και αφού τα εισοδήματα κατά τα προηγούμενα χρόνια αναπροσαρμοστούν με βάση την μέση αύξηση του εισοδήματος στη χώρα), σε σύγκριση με τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ, ο οποίος ανέρχεται στο 60,8%.

Οι συντάξεις εκφράζονται συχνά ως το ποσοστό των αποδοχών κατά το τελευταίο έτος εργασίας και όχι ως το ποσοστό των μέσων ισόβιων αποδοχών. Με αυτόν τον τρόπο προκύπτουν χαμηλότερες τιμές από ό,τι στον Πίνακα 5, διότι οι αποδοχές αυξάνονται με την ηλικία. Η τιμή για την Ελλάδα είναι 70-80% (OECD 2009b).

Εκτός από τις γενναιόδωρες παροχές, το συνταξιοδοτικό σύστημα της Ελλάδας εμπεριέχει και πολλά αντικίνητρα. Για παράδειγμα, καθιστά ελκυστική την πρόωρη συνταξιοδότηση διότι αυτό αποδίδει μία σύνταξη που είναι συγκρίσιμη με το μισθό. Επιπλέον, ενθαρρύνει την φοροδιαφυγή λόγω της διάταξης σύμφωνα με την οποία οι συντάξιμες αποδοχές υπολογίζονται με βάση το μισθό κατά τα τελευταία πέντε έτη εργασίας και όχι με βάση το σύνολο της εργασιακής ζωής: έτσι δεν παρέχονται κίνητρα στους νέους εργαζόμενους αλλά ούτε και στους εργοδότες τους να δηλώνουν το πλήρες εισόδημα.

Το γεγονός ότι το συνταξιοδοτικό σύστημα δεν ήταν βιώσιμο αποδεικνύεται από τον εξής πρόχειρο υπολογισμό. Η κοινωνική εισφορά που λαμβάνει η κυβέρνηση από το μέσο εργαζόμενο αντιπροσωπεύει το 44% των μεικτών αποδοχών του, με το 28% να καταβάλλεται από τον εργοδότη και το 16% από τον εργαζόμενο (OECD 2009d). Το 60% περίπου αυτού του ποσού πηγαίνει στις συντάξεις και το υπόλοιπο σε άλλες κοινωνικές παροχές όπως η ασφάλεια υγείας. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι οι συνταξιοδοτικές εισφορές αντιπροσωπεύουν το 7,5% του ΑΕΠ (OECD 2009c), ενώ οι συνολικές κοινωνικές εισφορές το 13,4% του ΑΕΠ. Ας υποθέσουμε ότι ο πληθυσμός αγγίζει ακριβώς το προσδόκιμο ζωής, το οποίο ανέρχεται στα 80 έτη για την Ελλάδα, και ότι δεν σημειώνεται αύξηση του πληθυσμού. Αν τα άτομα εργάζονται για 37 έτη και συνταξιοδοτούνται στα 58 τους, απαιτούνται $37/22=1,68$ εργαζόμενοι για να καλύψουν τη σύνταξη κάθε συνταξιούχου. Ως εκ τούτου, ένας συνταξιούχος μπορεί να λάβει

$1,68 \cdot 44\% \cdot 60\% = 44,5\%$ των μικτών αποδοχών του κατά τη συνταξιοδότησή του. Αυτό το ποσοστό είναι μικρότερο από το υποδιπλάσιο του ποσοστού 95,7% στον **Πίνακα 5**. Επομένως, αν σχεδιαζόταν μία μεταρρύθμιση, η οποία θα καθιστούσε το σύστημα βιώσιμο, διατηρώντας παράλληλα την ηλικία συνταξιοδότησης, θα απαιτούνταν μείωση των συντάξεων σε ποσοστό μεγαλύτερο του 50%. Η πρόσφατη μεταρρύθμιση μειώνει τις συντάξεις κατά 30% περίπου ενώ παράλληλα αυξάνει και την ηλικία συνταξιοδότησης.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι μία μικρότερη μείωση στις συντάξεις θα μπορούσε να επιτευχθεί αυξάνοντας τις ασφαλιστικές εισφορές άνω του 44%. Οι ασφαλιστικές εισφορές, ωστόσο, βρίσκονται ήδη στη δεύτερη υψηλότερη θέση στον ΟΟΣΑ. Η περαιτέρω αύξησή τους θα ενισχύσει την απροθυμία των επιχειρήσεων να προσλαμβάνουν νέο προσωπικό, αυξάνοντας έτσι το ήδη υψηλό ποσοστό της ανεργίας. Για αυτό το λόγο, οι ασφαλιστικές εισφορές δεν πρέπει να αυξηθούν.

Το πρόβλημα βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος είχε γίνει πιο έντονο τα τελευταία χρόνια λόγω του συνδυασμού δύο δημογραφικών παραγόντων: το προσδόκιμο ζωής αυξάνεται ενώ η πληθυσμιακή αύξηση μειώνεται, αγγίζοντας το μηδέν. Η χαμηλή πληθυσμιακή αύξηση βλάπτει τη βιωσιμότητα του συστήματος διότι σε κάθε συνταξιούχο αντιστοιχούν λιγότεροι εργαζόμενοι.

Μία μεταρρύθμιση με την οποία θεσμοθετείται η μείωση των συντάξεων θα ενισχύσει το ήδη υψηλό, σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, ποσοστό φτώχειας στις μεγαλύτερες ηλικίες. Η βιωσιμότητα του συστήματος θα πρέπει να επιτευχθεί περικλύποντας κατά κύριο λόγο τις υψηλότερες συντάξεις. Γενικότερα, η μεταρρύθμιση πρέπει να καταπολεμήσει τις ανισότητες του συνταξιοδοτικού συστήματος, καθώς σε ορισμένους καταβάλλονται υψηλές συντάξεις σε σύγκριση με τις δια βίου εισφορές τους, εις βάρος άλλων ατόμων που λαμβάνουν πολύ χαμηλότερες συντάξεις. Στις επόμενες παραγράφους προτείνουμε έναν εκ βάθους επανασχεδιασμό του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος, ο οποίος και αυξάνει την αποτελεσματικότητά του και αντιμετωπίζει τις ανισότητες.

Το συνταξιοδοτικό σύστημα της Ελλάδας (πριν και μετά τη μεταρρύθμιση) είναι της μορφής pay-as-you-go, όπου οι εργαζόμενοι πληρώνουν τις συντάξεις αυτών που έχουν αποσυρθεί από την αγορά εργασίας. Ένα εναλλακτικό σύστημα είναι το funded, όπου οι εργαζόμενοι αποταμιεύουν για τη συνταξιοδότησή τους αντί να πληρώνουν τις συντάξεις των μεγαλύτερων. Το σύστημα funded έχει πολλά πλεονεκτήματα έναντι του συστήματος pay-as-you-go. **Πρώτον**, παρέχει διαφάνεια και ευκολία διαχείρισης. Σε κάθε άτομο παραχωρείται ένας ατομικός συνταξιοδοτικός λογαριασμός, το υπόλοιπο του οποίου μπορεί να ελεγχθεί ανά πάσα στιγμή. Επιπλέον, οι αποφάσεις όσον αφορά το ύψος των εισφορών και τον τρόπο με τον οποίο αυτές θα επενδύονται λαμβάνονται από το ίδιο το άτομο, χωρίς χρονοβόρες και δαπανηρές γραφειοκρατικές διαδικασίες. Ένα **δεύτερο** και συναφές πλεονέκτημα είναι ότι οι εργαζόμενοι έχουν καλύτερο έλεγχο της συνταξιοδότησής τους: μπορούν να αποφασίσουν το χρονικό διάστημα για το οποίο θα εργαστούν και το ποσό που θα αποταμιεύσουν, ώστε να εξοικονομήσουν το επιθυμητό ύψος σύνταξης. Υπό αυτήν την έννοια, το σύστημα είναι δίκαιο: η σύνταξη κάθε εργαζομένου εξαρτώνται από την διάθεσή του για αποταμίευση. Ένα **τρίτο** πλεονέκτημα του συστήματος funded είναι ότι δεν επηρεάζεται από το ενδεχόμενο μείωσης του ρυθμού πληθυσμιακής ανάπτυξης, ενώ το σύστημα pay-as-you-go μπορεί να επιβαρύνει σε μεγάλο βαθμό τα

δημόσια οικονομικά. Τέλος, με το σύστημα funded, οι αποταμιεύσεις αυξάνονται (εφόσον οι εργαζόμενοι εξασφαλίζουν τις συντάξεις τους με αποταμίευση) και με αυτόν τον τρόπο διευκολύνεται η χρηματοδότηση παραγωγικών επενδύσεων.

Ένα σύστημα funded πρέπει να περιλαμβάνει ένα στοιχείο κοινωνικής ασφάλισης για την προστασία όσων στάθηκαν άτυχοι στην αγορά εργασίας, π.χ. παρέμειναν άνεργοι για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Δυστυχώς, δύσκολα μπορεί να διαχωριστεί η κακή τύχη από τη συνειδητή επιλογή κάποιου να μην εργαστεί. Παρόλα αυτά, η κυβέρνηση πρέπει να εγγυηθεί την καταβολή μιας ελάχιστης βασικής σύνταξης, με σημείο έναρξης τα 65-68 έτη, σε όλους όσους έχουν εργαστεί ένα ελάχιστο αριθμό ετών, π.χ. 10-15. Υπολογίζοντας προσεκτικά το ποσό της σύνταξης και την ηλικία καταβολής της, τα κίνητρα εργασίας μπορούν να διατηρηθούν.

Ένα σύστημα funded πρέπει επίσης να εμπεριέχει ένα βαθμό προστασίας κατά των αρνητικών συνεπειών όχι μόνο στην αγορά εργασίας αλλά και στην κεφαλαιαγορά. Ο λόγος είναι ότι τα χρήματα που διατηρούνται σε λογαριασμούς συνταξιοδότησης επενδύονται σε ομόλογα ή μετοχές, οι τιμές των οποίων μπορούν και να μειωθούν. Οι αποταμιευτές μπορούν να προστατευθούν από τέτοιες μειώσεις διατηρώντας καλά διαφοροποιημένα χαρτοφυλάκια και επενδύοντας περισσότερο σε ομόλογα, τα οποία παρέχουν μεγαλύτερη προστασία από τις μετοχές. Παράλληλα, η κυβέρνηση θα μπορούσε να ενισχύσει αυτή τη συμπεριφορά, περιορίζοντας τις επιλογές των ατόμων σε ένα σύνολο καλά διαφοροποιημένων χαρτοφυλακίων, και θεσπίζοντας ένα ελάχιστο επίπεδο για την κατανομή σε ομόλογα, το οποίο θα αυξάνεται με την ηλικία. Η κυβέρνηση θα μπορούσε επίσης να επιβάλλει ένα ανώτατο όριο στις αποδόσεις, ώστε να είναι εφικτή η χρηματοδότηση ελάχιστης απόδοσης. Για παράδειγμα, το ανώτατο όριο θα μπορούσε να είναι 6%, και τυχόν επιπλέον αποδόσεις θα μπορούσαν να αποταμιεύονται σε ένα ανεξάρτητο ταμείο για να ενισχύσουν τις συντάξεις ηλικιακών ομάδων που σημείωσαν χαμηλότερες αποδόσεις.

3η εσφαλμένη άποψη: Το κράτος πρέπει να είναι ο κύριος προμηθευτής των συντάξεων. Ο υπολογισμός των συντάξεων με βάση τις ιδιωτικές αποταμιεύσεις παρέχει ευελιξία στα άτομα, τα οποία μπορούν να επιλέξουν πότε θα συνταξιοδοτηθούν και πόσα χρήματα θα αποταμιεύσουν για τη χρηματοδότηση της σύνταξής τους. Επιπλέον, αποτρέπει πιθανή επιβάρυνση των δημοσίων οικονομικών, και καθιστά αδύνατη τη χρήση του συνταξιοδοτικού συστήματος από τους πολιτικούς για ψηφοθηρικούς σκοπούς. Με τον κατάλληλο σχεδιασμό, οι κίνδυνοι ελαχιστοποιούνται ενώ παρέχεται στήριξη στις φτωχότερες κοινωνικές ομάδες.

Οι περισσότερες χώρες του ΟΟΣΑ μεταβαίνουν από συστήματα pay-as-you-go σε συστήματα funded, με παρόμοια χαρακτηριστικά με αυτά που περιγράψαμε παραπάνω. Η μετάβαση είναι δύσκολη διότι επιβαρύνει σημαντικά τους τωρινούς εργαζομένους, οι οποίοι πρέπει και να αποταμιεύσουν για τις δικές τους συντάξεις και να καλύψουν το κόστος των συντάξεων για όσους έχουν συνταξιοδοτηθεί ήδη. Παρά τις δυσκολίες, πιστεύουμε ότι η μετάβαση προς ένα σύστημα funded με στοιχεία κοινωνικής ασφάλισης πρέπει να αποτελέσει τον κύριο στόχο μελλοντικών μεταρρυθμίσεων του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος.

4.5 ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

- **Γιατί είναι σημαντική η ανταγωνιστικότητα:** Η ανταγωνιστικότητα επιτρέπει σε μία χώρα να απολαμβάνει ευημερία σε βιώσιμη βάση. Κατά τη δεκαετία του 2000, το μέσο εισόδημα των Ελλήνων πολιτών αυξήθηκε σημαντικά. Ωστόσο, αυτή η αύξηση δεν ήταν βιώσιμη διότι χρηματοδοτούνταν από εξωτερικό δανεισμό. Τώρα που η Ελλάδα δεν μπορεί πλέον να δανείζεται, υπάρχει κίνδυνος η διαδικασία να αναστραφεί και τα εισοδήματα να συρρικνωθούν. Ο μόνος τρόπος να αποτραπεί κάτι τέτοιο και να διασφαλιστεί ότι τα εισοδήματα θα αυξάνονται σε βιώσιμη βάση, είναι να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, η οποία αυτή τη στιγμή είναι η δεύτερη χαμηλότερη στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27.
- **Πως μπορεί να καταστεί περισσότερο ανταγωνιστική η ελληνική οικονομία:** Η κυβέρνηση θα πρέπει να παρέχει ένα σταθερό θεσμικό πλαίσιο που να προάγει τον ανταγωνισμό, τις επενδύσεις και την επιχειρηματικότητα. Ένα τέτοιο πλαίσιο προϋποθέτει όχι τόσο τη δημιουργία νέων ρυθμίσεων αλλά την κατάργηση πολλών από τις ήδη υπάρχουσες. Μία ολοκληρωμένη μεταρρύθμιση του ρυθμιστικού πλαισίου μπορεί από μόνη της να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, και εν τέλει τα εισοδήματα των Ελλήνων πολιτών, σε ποσοστό μεγαλύτερο του 15%, αντιστρέφοντας έτσι τις περισσότερες αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης στα εισοδήματα. Η κυβέρνηση μπορεί να ενισχύσει περαιτέρω την ανταγωνιστικότητα αυξάνοντας τις επενδύσεις της στην παιδεία και το ανθρώπινο κεφάλαιο.
- **Ποιες σημαντικές μεταρρυθμίσεις απαιτούνται στην αγορά προϊόντων:** Οι ρυθμίσεις που απαγορεύουν την είσοδο σε πολλούς βιομηχανικούς κλάδους και επαγγέλματα πρέπει να καταργηθούν. Η κατάργηση αυτών των ρυθμίσεων θα τονώσει τις επενδύσεις πολύ αποτελεσματικότερα από τυχόν κρατικές επιδοτήσεις. Επίσης οι μονοπωλιακές πρακτικές θα πρέπει να αντιμετωπίζονται πιο αυστηρά και η Επιτροπή Ανταγωνισμού να ενισχυθεί.
- **Ποιες σημαντικές μεταρρυθμίσεις απαιτούνται στην αγορά εργασίας:** Οι ρυθμίσεις που δυσχεραίνουν την απόλυση εργαζομένων από τις επιχειρήσεις πρέπει να γίνουν πιο χαλαρές. Αυτό το μέτρο θα ωφελήσει τους εργαζόμενους διότι η Ελλάδα θα προσελκύσει περισσότερες επενδύσεις και καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας. Η κινητικότητα των εργαζομένων μεταξύ επιχειρήσεων και βιομηχανικών τομέων αποτελεί ένδειξη μιας υγιούς οικονομίας αλλά η κινητικότητα στην Ελλάδα είναι η χαμηλότερη στον ΟΟΣΑ.

Γιατί είναι σημαντική η ανταγωνιστικότητα: Προκειμένου οι Έλληνες πολίτες να έχουν πρόσβαση σε καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας και

υψηλά εισοδήματα, και αυτό να συμβαίνει σε βιώσιμη βάση, η οικονομία πρέπει να είναι ανταγωνιστική. Αν η οικονομία δεν είναι ανταγωνιστική και τα εισοδήματα εξακολουθούν να είναι υψηλά, αυτό απαραίτητα σημαίνει ότι χρήματα εισρέουν από το εξωτερικό υπό μορφή μεταβιβάσεων (π.χ. από την ΕΕ) ή εξωτερικού δανεισμού. Και στις δύο περιπτώσεις, τα υψηλά εισοδήματα δεν είναι βιώσιμα: Οι μεταβιβάσεις της ΕΕ δεν θα υφίστανται για πάντα και ο εξωτερικός δανεισμός συνεπάγεται χαμηλά εισοδήματα στο μέλλον.

Οι επιδόσεις της Ελλάδας την τελευταία δεκαετία αποδεικνύουν τη σημασία της ανταγωνιστικότητας. Ο Πίνακας 6 παρουσιάζει τη μέση ανάπτυξη του πραγματικού ΑΕΠ την περίοδο 2000-8, την αλλαγή του ποσοστού ανεργίας κατά την ίδια περίοδο, και την ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας το 2002 και το 2008. Το πραγματικό ΑΕΠ προκύπτει από το ΑΕΠ λαμβάνοντας υπόψη τον πληθωρισμό, δηλ. υποθέτοντας ότι οι τιμές το 2008 ήταν οι ίδιες με το 2000. Η ανταγωνιστικότητα υπολογίζεται βάσει του αριθμού των 27 χωρών της ΕΕ των οποίων ο δείκτης ανταγωνιστικότητας σύμφωνα με το Διεθνές Οικονομικό Φόρουμ υπερβαίνει αυτόν της Ελλάδας.

Πίνακας 6: Ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα κατά τη δεκαετία του 2000 (Πηγή: Eurostat, ΟΟΣΑ, WEF)

	Μέση ανάπτυξη του πραγματικού ΑΕΠ, 2000-2008	Αλλαγή του ποσοστού ανεργίας, 2000-2008	Κατάταξη με βάση την ανταγωνιστικότητα μεταξύ των 27 χωρών της ΕΕ το 2002	Κατάταξη με βάση την ανταγωνιστικότητα μεταξύ των 27 χωρών της ΕΕ το 2008
Ελλάδα	3,9%	-4,0	17	2
Μέσος όρος των 27 χωρών της ΕΕ	2,0%	-2,2	14	4

Κατά τη χρονική περίοδο 2000-2008, η Ελλάδα αύξησε το ΑΕΠ της με ρυθμό διπλάσιο του μέσου όρου των 27 χωρών της ΕΕ και μείωσε το ποσοστό της ανεργίας με επίσης διπλάσιο ρυθμό. Η ταχεία αύξηση του ΑΕΠ αντικατοπτρίστηκε και στα εισοδήματα, τα οποία αυξήθηκαν ταχύτερα στην Ελλάδα από ό,τι στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Όπως όμως έγινε σαφές κατά την πρόσφατη κρίση, αυτός ο ρυθμός ανάπτυξης δεν ήταν βιώσιμος διότι δεν οφειλόταν σε βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Πράγματι, η ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας, η οποία ήταν ήδη χαμηλή εντός της ΕΕ στην αρχή της τελευταίας δεκαετίας, μειώθηκε ακόμη περισσότερο. Για παράδειγμα, το 2002, οκτώ χώρες στην ΕΕ των 27 μελών ήταν λιγότερο ανταγωνιστικές από την Ελλάδα. Το 2008, υπήρχε μόνο μία (η Βουλγαρία).

Η ανάπτυξη και η δημιουργία θέσεων εργασίας την περίοδο 2000-2008 οφειλόταν κυρίως στα χρήματα που δανειζόταν οι κυβερνήσεις από το εξωτερικό και με τα οποία τροφοδοτούσαν την οικονομία. Για παράδειγμα, κάποια από τα χρήματα αυτά δαπανήθηκαν σε δημόσιες υποδομές, προκαλώντας έτσι αύξηση της δραστηριότητας και δημιουργία θέσεων εργασίας στον κατασκευαστικό κλάδο. Η ανάπτυξη και η δημιουργία θέσεων εργασίας μεταφέρθηκαν και σε άλλους τομείς της οικονομίας, καθώς όσοι απολάμβαναν αυξημένα εισοδήματα ξόδευαν περισσότερο σε άλλα αγαθά και υπηρεσίες. Για παράδειγμα, όσοι απασχολούνταν στον κατασκευαστικό κλάδο μπορούσαν να ξοδεύουν περισσότερα χρήματα σε διακοπές, αυξάνοντας έτσι τη δραστηριότητα και δημιουργώντας θέσεις εργασίας στον τουριστικό κλάδο, και ούτω καθεξής.

Ο εξωτερικός δανεισμός δεν αποτελεί πλέον επιλογή για την Ελλάδα. Η χώρα πρέπει να αποπληρώσει το χρέος της. Το γεγονός αυτό προκαλεί μεγάλη ανησυχία, δεδομένου ότι η διαδικασία που περιγράφηκε στην προηγούμενη παράγραφο μπορεί να αντιστραφεί, δηλ. να σημειωθεί συρρίκνωση των θέσεων εργασίας και των εισοδημάτων για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Η αρνητική ανάπτυξη έχει ξεκινήσει ήδη: για παράδειγμα, το πραγματικό ΑΕΠ συρρικνώθηκε το 2009.

Η μόνη λύση για την αποφυγή μιας παρατεταμένης κρίσης στην Ελλάδα και για την αύξηση των εισοδημάτων σε βιώσιμη βάση έγκειται στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Το μόνο πλεονέκτημα που προκύπτει από την απογοητευτικά χαμηλή ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας είναι ότι υπάρχει μεγάλο περιθώριο βελτίωσης και ανάπτυξης.

Πως μπορεί να καταστεί περισσότερο ανταγωνιστική η ελληνική οικονομία: Μία οικονομία είναι ανταγωνιστική όταν επιτρέπει στις επιχειρήσεις και στους εργαζόμενους να είναι παραγωγικοί. Όταν η παραγωγικότητα είναι υψηλή, οι επιχειρήσεις μπορούν να πληρώνουν υψηλούς μισθούς, και έτσι τα εισοδήματα είναι υψηλά. Επιπλέον, η οικονομία είναι σε θέση να προσελκύσει επενδύσεις από ξένες επιχειρήσεις, γεγονός που δημιουργεί περισσότερες θέσεις εργασίας και αυξάνει περαιτέρω τα εισοδήματα.

Ο κύριος παράγοντας που καθορίζει την ανταγωνιστικότητα είναι το σύνολο των κανόνων που διέπουν τη λειτουργία των αγορών. Αυτοί οι κανόνες πρέπει να προωθούν τον ανταγωνισμό, τις επενδύσεις και την επιχειρηματικότητα. Κανόνες που έχουν σχεδιαστεί καλά και εφαρμόζονται αυστηρά μπορούν να καταστήσουν μία χώρα ανταγωνιστική και εύπορη.

Η χαμηλή ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας δεν οφείλεται στην έλλειψη κανόνων. Πράγματι, η Ελλάδα κατατάσσεται στις χώρες με το πιο περιοριστικό ρυθμιστικό πλαίσιο (δηλαδή ασφυκτικό έλεγχο των αγορών από το κράτος) στον ΟΟΣΑ: η αγορά προϊόντων (αγαθά και υπηρεσίες) είναι η αυστηρότερα ρυθμιζόμενη μεταξύ των 30 χωρών του ΟΟΣΑ ενώ η αγορά εργασίας βρίσκεται στην πέμπτη θέση (δείκτες ρύθμισης της αγοράς προϊόντων του ΟΟΣΑ το 2008, δείκτες προστασίας της απασχόλησης του ΟΟΣΑ το 2008). Πολλές από τις ρυθμίσεις δημιουργούν σοβαρά εμπόδια στον ανταγωνισμό, τις επενδύσεις και την επιχειρηματικότητα και πρέπει να καταργηθούν. Παράλληλα, οι λίγες ρυθμίσεις που

προωθούν την εύρυθμη λειτουργία των αγορών δεν εφαρμόζονται όσο αυστηρά απαιτείται. Αυτό πρέπει επίσης να αλλάξει.

Δεδομένου ότι η ελληνική οικονομία διέπεται από αυστηρές και αναποτελεσματικές ρυθμίσεις, η μεταρρύθμιση του ρυθμιστικού πλαισίου θα επιφέρει μεγάλα οφέλη. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (Scarpetta και Tressel 2002) μία εκ βάθρων μεταρρύθμιση μπορεί από μόνη της να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, και εν τέλει τα εισοδήματα των Ελλήνων πολιτών, σε ποσοστό μεγαλύτερο του 15%. Με αυτόν τον τρόπο μπορούν να αντιστραφούν πλήρως οι αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης στα εισοδήματα.

Εφόσον η μεταρρύθμιση του ρυθμιστικού πλαισίου μπορεί να επιφέρει σημαντικά οφέλη, για ποιο λόγο δεν έχει υλοποιηθεί ακόμη σε σημαντικό βαθμό; Η απροθυμία λήψης μεταρρυθμίσεων οφείλεται εν μέρει σε πολιτικές πιέσεις από μειοψηφίες που θα ζημιωθούν από συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις. Για παράδειγμα, ρυθμίσεις που απαγορεύουν την είσοδο σε έναν βιομηχανικό κλάδο ή επάγγελμα και ως εκ τούτου εμποδίζουν τον ανταγωνισμό, ωφελούν τις επιχειρήσεις του συγκεκριμένου κλάδου ή τα μέλη αυτού του επαγγέλματος, διότι τους επιτρέπουν να χρεώνουν υψηλές τιμές. Επομένως, οι εκπρόσωποι του κλάδου ή του επαγγέλματος ακούν πολιτικές πιέσεις ώστε να διατηρηθεί το υπάρχον ρυθμιστικό πλαίσιο.

Ένας επιπρόσθετος λόγος για τον οποίο η μεταρρύθμιση του ρυθμιστικού πλαισίου δεν αποτελεί προτεραιότητα στην πολιτική ατζέντα είναι ότι το ευρύτερο κοινό δεν έχει κατανοήσει πλήρως τα πλεονεκτήματά της. Πράγματι, επικρατεί η αντίληψη ότι οι αγορές πρέπει να λειτουργούν κάτω από ένα πολύ περιοριστικό ρυθμιστικό πλαίσιο γιατί προκαλούν ανεπιθύμητα αποτελέσματα όταν λειτουργούν πιο ελεύθερα. Αυτή η αντίληψη δικαιολογείται μερικώς από την εμπειρία που έχει αποκομίσει το κοινό: η απελευθέρωση των αγορών στην Ελλάδα έχει οδηγήσει πολλές φορές στην αύξηση των τιμών. Η αντίληψη, ωστόσο, είναι λανθασμένη διότι οι αγορές δεν απελευθερώθηκαν ουσιαστικά αλλά μόνο εικονικά: το ρυθμιστικό πλαίσιο που εμποδίζει την είσοδο σε νέες επιχειρήσεις διατηρήθηκε ενώ «απελευθερώθηκε» μόνο η ικανότητα των υπαρχουσών επιχειρήσεων να αυξήσουν τις τιμές. Όπως ήταν αναμενόμενο, η επακόλουθη άνοδος των τιμών ενίσχυσε την υποψία του κοινού προς τις ελεύθερες αγορές. Αν η είσοδος σε νέες επιχειρήσεις είχε απελευθερωθεί όπως και οι τιμές, το αποτέλεσμα θα ήταν η μείωση των τιμών και η απελευθέρωση της αγοράς θα ήταν προς πραγματικό όφελος του κοινού.

4η εσφαλμένη άποψη: *Οι τιμές πολλών αγαθών είναι προσιτές μόνο επειδή η κυβέρνηση επιβάλλει ανώτατες τιμές. Αν απελευθερωθεί η αγορά, οι τιμές θα αυξηθούν. Οι αγορές απελευθερώνονται πραγματικά όταν καταργούνται τα ρυθμιστικά εμπόδια που αποτρέπουν την είσοδο νέων επιχειρήσεων. Αυτά τα εμπόδια επιβάλλονται από το κράτος, συχνά λόγω πολιτικών πιέσεων από υπάρχουσες επιχειρήσεις και άλλα συμφέροντα. Η κατάργηση των εμποδίων προκαλεί την είσοδο νέων επιχειρήσεων οδηγώντας έτσι σε μείωση των τιμών, χωρίς την ανάγκη επιβολής ανώτατων τιμών. Ρυθμίσεις που ελέγχουν άμεσα το επίπεδο των τιμών πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν η αγορά είναι πολύ μικρή για να υποστηρίξει πολλές επιχειρήσεις.*

Σε συνδυασμό με τη θέσπιση σωστών κανόνων λειτουργίας των αγορών, απαραίτητο συστατικό για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας είναι ένα μορφωμένο εργατικό δυναμικό: με αυτόν τον τρόπο αυξάνεται η παραγωγικότητα των υπαρχουσών επιχειρήσεων και προσελκύνονται νέες, ιδιαίτερα όσες απασχολούνται στον τομέα των προηγμένων τεχνολογιών και δραστηριοτήτων υψηλής ανάπτυξης.

Ποιες σημαντικές μεταρρυθμίσεις απαιτούνται στην αγορά προϊόντων: Μία ζωτικής σημασίας μεταρρύθμιση είναι η δραστική μείωση των ρυθμίσεων που εμποδίζουν την είσοδο νέων παικτών σε πολλούς επιχειρηματικούς κλάδους και επαγγέλματα. Η μείωση των αποκαλούμενων «φραγμών εισόδου» ενισχύει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας για δύο λόγους. Πρώτον, οι νέες επιχειρήσεις που εισέρχονται στον κλάδο μπορεί να είναι περισσότερο παραγωγικές από τις υπάρχουσες, διότι διαθέτουν βελτιωμένη τεχνολογία και καλύτερες ιδέες. Έτσι αυξάνεται η παραγωγικότητα στο σύνολο του κλάδου. Δεύτερον, ακόμη και αν οι νέες επιχειρήσεις είναι εξίσου παραγωγικές με τις υπάρχουσες, ο ανταγωνισμός εντείνεται λόγω της αύξησης του συνολικού αριθμού των επιχειρήσεων. Οι τιμές συνεπώς μειώνονται και ωφελούνται επιχειρήσεις σε άλλους κλάδους, οι οποίες χρησιμοποιούν για την παραγωγή τους τα προϊόντα του συγκεκριμένου κλάδου. Η μείωση του κόστους αυτών των επιχειρήσεων οδηγεί σε αύξηση της παραγωγικότητάς τους.

Για να κάνουμε τα πράγματα πιο συγκεκριμένα, ας χρησιμοποιήσουμε ένα παράδειγμα που συζητείται πολύ τον τελευταίο καιρό: την απελευθέρωση των οδικών μεταφορών. Οι επιχειρήσεις που επιθυμούν να εισέλθουν στον κλάδο αυτό πρέπει να πληρώσουν για τη χορήγηση άδειας, η οποία μπορεί να κοστίζει έως και 200.000 ευρώ ανά φορτηγό. Η μείωση αυτού του φραγμού εισόδου θα επιτρέψει σε περισσότερες επιχειρήσεις να εισέλθουν στον κλάδο και θα οδηγήσει σε μείωση των τιμών. Οι χαμηλότερες τιμές, με τη σειρά τους, θα αυξήσουν την παραγωγικότητα επιχειρήσεων σε άλλους κλάδους οι οποίοι εξαρτώνται από τις οδικές μεταφορές, π.χ. γεωργία, κατασκευές, κλπ. Για παράδειγμα, αν οι αγρότες μπορούν να μεταφέρουν τα προϊόντα τους φτηνότερα και σε περισσότερους προορισμούς, θα τους δοθεί κίνητρο να αυξήσουν την παραγωγή τους και να επενδύσουν σε πιο αποτελεσματικές μεθόδους παραγωγής. Το όφελος από την αύξηση της παραγωγικότητας θα είναι μεγάλο: σύμφωνα με το IOBE (2007), η κατάργηση του τέλους άδειας και συνεπώς η απελευθέρωση των οδικών μεταφορών θα μειώσει τις τιμές μεταφοράς κατά 20% και θα αυξήσει το ΑΕΠ της Ελλάδας κατά 0,5%.

Η αύξηση του ΑΕΠ μέσω της απελευθέρωσης των οδικών μεταφορών σημαίνει υψηλότερο πραγματικό εισόδημα για τον μέσο πολίτη. Πράγματι, οι πολίτες θα πληρώνουν χαμηλότερες τιμές όταν μετακομίζουν και μεταφέρουν τα υπάρχοντά τους. Θα πληρώνουν επίσης χαμηλότερες τιμές για αγαθά που μεταφέρονται οδικός, όπως τα αγροτικά προϊόντα. Τέλος, θα δημιουργηθούν θέσεις εργασίας και τα εισοδήματα θα αυξηθούν σε τομείς που βασίζονται στις οδικές μεταφορές. Φυσικά, δεν θα επωφεληθούν όλοι: οι κάτοχοι αδειών μεταφοράς θα ζημιωθούν. Αυτές οι απώλειες, ωστόσο, θα είναι σαφώς μικρότερες συγκριτικά με τα κέρδη για όλους τους υπόλοιπους και θα μπορούσαν να αντισταθμιστούν σε κάποιο βαθμό μέσω έκπτωσης φόρου για ένα περιορισμένο χρονικό διάστημα. Οι απώλειες θα αντισταθμιστούν επίσης από το γεγονός ότι οι κάτοχοι αδειών μεταφοράς θα

επωφεληθούν, ως καταναλωτές, από τις χαμηλότερες τιμές που θα επέλθουν από την μείωση των φραγμών εισόδου σε άλλους κλάδους.

Τα εμπόδια που δημιουργεί το ρυθμιστικό πλαίσιο μπορούν να έχουν πολλές μορφές. Κάποια οφείλονται σε ρυθμίσεις που περιορίζουν ρητά την είσοδο, όπως στην περίπτωση των οδικών μεταφορών. Ορισμένες από αυτές τις ρυθμίσεις καταργήθηκαν την προηγούμενη δεκαετία σε συγκεκριμένους τομείς, εν μέρει λόγω πίεσης από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Όσες εξακολουθούν να υφίστανται θα πρέπει επίσης να καταργηθούν.

Κάποιοι άλλοι φραγμοί εισόδου οφείλονται σε γραφειοκρατικά εμπόδια που επιβάλλει η κυβέρνηση στις επιχειρήσεις και τους πολίτες. Για παράδειγμα, μία νέα επιχείρηση που επιθυμεί να κατασκευάσει ένα εργοστάσιο πρέπει να αποκτήσει μία σειρά αδειών από πολλές διαφορετικές υπηρεσίες, οι οποίες απαιτούν την εκπλήρωση πολύπλοκων νομικών προϋποθέσεων. Αυτό παρέχει πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη της διαφθοράς. Πράγματι, μία εταιρεία έχει κίνητρο να δωροδοκήσει διεφθαρμένους κρατικούς λειτουργούς, ώστε να παρακάμψει τα γραφειοκρατικά εμπόδια και να εισέλθει στον κλάδο. Παράλληλα, οι υπάρχουσες εταιρείες του κλάδου έχουν κίνητρο να δωροδοκήσουν, ούτως ώστε να αποτραπεί η είσοδος σε νέες επιχειρήσεις.

Για τη μείωση των γραφειοκρατικών εμποδίων εισόδου απαιτείται απλοποίηση και αποσαφήνιση του θεσμικού πλαισίου που διέπει τη σύσταση και τη λειτουργία των επιχειρήσεων. Για παράδειγμα, η απουσία χωροταξικών νόμων καθιστά την απόκτηση πολεοδομικής άδειας μία πολύπλοκη και διφορούμενη διαδικασία, η οποία προωθεί τη διαφθορά. Αυτό πρέπει να αλλάξει. Ένα απλό και διαφανές θεσμικό πλαίσιο όχι μόνο θα ενθαρρύνει την είσοδο και τις επενδύσεις αλλά ταυτόχρονα θα μειώσει τη διαφθορά στον δημόσιο τομέα, όπως επισημάναμε παραπάνω. Επιπλέον, οι επενδύσεις θα τονωθούν πολύ πιο αποτελεσματικά από τη μείωση της γραφειοκρατίας παρά από τυχόν κρατικές επιδοτήσεις, οι οποίες συνήθως χαρακτηρίζονται από ευνοιοκρατία και φαινόμενα διαφθοράς.

5η εσφαλμένη άποψη: Η καλύτερη στρατηγική ανάπτυξης έγκειται στον προσδιορισμό από την κυβέρνηση βιομηχανικών κλάδων με προοπτικές, και στην επιδότηση των επενδύσεων σε αυτούς τους κλάδους. Οι επιδοτήσεις επενδύσεων καταλήγουν πολύ συχνά στις τσέπες κομματικών φίλων και σπαταλώνται. Ο προσδιορισμός βιομηχανικών κλάδων με προοπτικές πρέπει να γίνεται από επιχειρηματίες που επενδύουν τα δικά τους κεφάλαια και όχι από δημόσιους λειτουργούς. Ο ρόλος της κυβέρνησης πρέπει να περιορίζεται στην εξασφάλιση ενός απλού και διαφανούς θεσμικού πλαισίου λειτουργίας για τις επιχειρήσεις. Αυτό στην περίπτωση της Ελλάδας προϋποθέτει την κατάργηση πολλών από τις υπάρχουσες ρυθμίσεις, διασφαλίζοντας παράλληλα ότι οι λίγες ρυθμίσεις που είναι χρήσιμες θα εφαρμόζονται αυστηρά.

Τα γραφειοκρατικά εμπόδια εισόδου είναι ιδιαίτερα σημαντικά για τις ξένες επιχειρήσεις, οι οποίες δεν είναι οικείες με την ελληνική νομοθεσία και κουλτούρα. Πράγματι, οι άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά περιορισμένες: μεταξύ του 2003 και του 2008 αντιπροσώπευαν μόνο το 1% του ΑΕΠ. Ο μέσος όρος στις 30 χώρες του ΟΟΣΑ ήταν 4,1%, και η Ελλάδα κατατάσσεται στην τέταρτη θέση από το τέλος.

Ακόμη και χωρίς ρυθμιστικά εμπόδια εισόδου, κάποιοι κλάδοι μπορούν να υποστηρίξουν μόνο ένα μικρό αριθμό επιχειρήσεων, διότι το μέγεθος της αγοράς είναι μικρό αναλογικά με την κλίμακα στην οποία οι επιχειρήσεις μπορούν να λειτουργούν σημειώνοντας κέρδος. Για παράδειγμα, υπάρχουν λιγότερες αεροπορικές εταιρείες από ό,τι επιχειρήσεις οδικών μεταφορών διότι οι πρώτες πρέπει να λειτουργούν σε μεγάλη κλίμακα για να σημειώσουν κέρδος. Ένας επιχειρηματικός κλάδος που μπορεί να υποστηρίξει μόνο ένα μικρό αριθμό επιχειρήσεων είναι επιρρεπής σε μονοπωλιακές πρακτικές, π.χ. οι επιχειρήσεις δημιουργούν ένα καρτέλ και χρεώνουν υψηλές τιμές στους καταναλωτές. Η ρύθμιση σε τέτοιους κλάδους πρέπει να στοχεύει στον εντοπισμό και τη δίωξη μονοπωλιακών πρακτικών. Στην Ελλάδα, αρμόδια για αυτή τη δραστηριότητα είναι η Επιτροπή Ανταγωνισμού (ΕΑ). Παρόλο που η ΕΑ έχει κάνει κάποια βήματα προόδου την τελευταία δεκαετία, υστερεί σε αποτελεσματικότητα συγκριτικά με αντίστοιχους οργανισμούς σε άλλες χώρες του ΟΟΣΑ. Οι επιχειρήσεις που ακολουθούν μονοπωλιακές πρακτικές συχνά δεν διώκονται ενώ επιχειρήσεις που δεν εμπλέκονται σε τέτοιες πρακτικές βρίσκονται κάποιες φορές στο στόχαστρο λόγω πολιτικών ή άλλων λόγων. Η ΕΑ πρέπει να επιδιώκει την εφαρμογή της νομοθεσίας με διαφάνεια και συνέπεια, τηρώντας τις βέλτιστες πρακτικές της ΕΕ. Τα οφέλη αυτής της στρατηγικής θα είναι σημαντικά: οι τιμές θα μειωθούν σε πολλούς κλάδους ενώ θα αυξηθεί η απασχόληση και η παραγωγικότητα στο σύνολο της οικονομίας. Η ΕΑ πρέπει να ενδυναμωθεί μέσω ανθρωπίνων πόρων, να καταστεί ανεξάρτητη από την κυβέρνηση και να λογοδοτεί για τις αποφάσεις της.

Ποιες σημαντικές μεταρρυθμίσεις απαιτούνται στην αγορά εργασίας: Μία ζωτικής σημασίας μεταρρύθμιση είναι η χαλάρωση των ρυθμίσεων που δυσχεραίνουν τις απολύσεις. Αυτές οι ρυθμίσεις αφορούν αποζημιώσεις που πρέπει να καταβάλλονται από τις επιχειρήσεις σε εργαζομένους που απολύονται, και περιορισμούς του αριθμού των εργαζομένων που επιτρέπεται να απολύονται κάθε μήνα. Πρόσφατα ψηφίστηκε στο Κοινοβούλιο μία μεταρρύθμιση που μειώνει το ποσό των αποζημιώσεων και αυξάνει τα όρια των ομαδικών απολύσεων. Η συγκεκριμένη αλλαγή κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση αλλά οι ρυθμίσεις θα πρέπει να γίνουν ακόμη πιο χαλαρές.

Η μείωση του κόστους απολύσεων για τις επιχειρήσεις συμφέρει όχι μόνο τις επιχειρήσεις αλλά και τους εργαζόμενους: αυτή η άποψη μπορεί να ακούγεται παράξενη αλλά αληθεύει, όπως εξηγούμε παρακάτω. Πρώτα όμως είναι σημαντικό να διευκρινίσουμε για ποιους εργαζόμενους πρέπει οι ρυθμίσεις να γίνουν πιο χαλαρές. Η Ελλάδα έχει μια ανθηρή παραοικονομία, η οποία υπολογίζεται στο 25-30% του ΑΕΠ (Κάτσιος 2006), και όπου η προστασία των εργαζομένων είναι ελάχιστη μεταξύ άλλων, οι απολύσεις δεν υπόκεινται σε ρυθμίσεις. Αυτοί οι εργαζόμενοι θα πρέπει να ενταχθούν στην επίσημη οικονομία και να τους παραχθεί προστασία. Επιπλέον, οι ρυθμίσεις για τους εργατοτεχνίτες είναι πολύ πιο χαλαρές από ό,τι για τους μισθωτούς. Οι ρυθμίσεις πρέπει να εξισωθούν για όλους τους εργαζόμενους, μέσω της χαλάρωσης αυτών που ισχύουν για τους μισθωτούς.

Πως είναι δυνατόν η μείωση του κόστους απολύσεων για τις επιχειρήσεις να ωφελήσει τους εργαζόμενους: Πρώτον, οι επιχειρήσεις θα μπορούν να επιβιώνουν πιο εύκολα σε περιόδους ύφεσης και έτσι θα είναι πιο πρόθυμες να πραγματοποιήσουν προσλήψεις όταν ξαναγίνουν κερδοφόρες. Πράγματι, μία επιχείρηση που δεν μπορεί να μειώσει δραστικά το εργατικό δυναμικό της σε περίοδο

ύφεσης αντιμετωπίζει υψηλό κόστος και πιθανόν ακόμη και χρεοκοπία. Η διευκόλυνση των απολύσεων μπορεί να αποτρέψει τη χρεοκοπία και ως εκ τούτου να επιτρέψει τουλάχιστον σε κάποιους εργαζομένους να διατηρήσουν τις θέσεις εργασίας τους. Επιπλέον, η επιχείρηση θα είναι πιο πρόθυμη να προβεί ξανά σε προσλήψεις όταν ξαναγίνει κερδοφόρος διότι γνωρίζει ότι θα μπορέσει να μειώσει το εργατικό δυναμικό της πιο εύκολα στην επόμενη ύφεση.

Το σημαντικότερο πλεονέκτημα του χαμηλού κόστους απολύσεων, και των ευέλικτων αγορών εργασίας γενικότερα, είναι ότι ελκύουν περισσότερες επενδύσεις, συμπεριλαμβανομένων και από ξένες επιχειρήσεις. Όπως επισημάναμε ήδη, οι άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα είναι πολύ χαμηλές διότι το περιοριστικό και αναποτελεσματικό ρυθμιστικό πλαίσιο αποτρέπει τις ξένες επιχειρήσεις. Η ενίσχυση της ευελιξίας της αγοράς εργασίας, σε συνδυασμό με τις μεταρρυθμίσεις που αναφέραμε σε άλλα σημεία του άρθρου, θα οδηγήσουν σε αύξηση των επενδύσεων και στη δημιουργία καλά αμειβομένων θέσεων εργασίας.

Τέλος, το χαμηλό κόστος απολύσεων, και οι χαλαρές ρυθμίσεις γενικότερα, θα προκαλέσουν τη μετακίνηση δραστηριοτήτων από την παραοικονομία στην επίσημη οικονομία: πολλές δραστηριότητες οδηγούνται στην παραοικονομία λόγω των πολλών περιοριστικών ρυθμίσεων στην επίσημη οικονομία. Οι θετικές επιπτώσεις θα είναι ότι οι εργαζόμενοι στην παραοικονομία θα προστατευθούν καλύτερα, και η κυβέρνηση θα συλλέξει περισσότερα χρήματα μέσω φόρων και κοινωνικών εισφορών.

Η μείωση του κόστους απολύσεων θα ζημιώσει προφανώς τους εργαζόμενους που θα χάσουν τις δουλειές τους. Με την πρόοδο όμως της μεταρρυθμιστικής διαδικασίας, θα ωφεληθούν όλοι καθώς θα δημιουργηθούν περισσότερες και καλύτερα αμειβόμενες θέσεις εργασίας. Θα ωφεληθούν ιδιαίτερα όσοι είναι άνεργοι, ένα μεγάλο ποσοστό των οποίων είναι νέοι, διότι θα καταφέρουν να βρουν εργασία ευκολότερα. Αυτοί που αντιδρούν στη μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας εξυπηρετούν μόνο τα βραχυπρόθεσμα συμφέροντα των μισθωτών, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους αυτά των υπολοίπων εργαζομένων και των ανέργων, και χωρίς να υπολογίζουν τα μακροπρόθεσμα οφέλη των μεταρρυθμίσεων για όλους τους εργαζομένους.

***δη εσφαλμένη άποψη:** Ρυθμίσεις που περιορίζουν αυστηρά τις απολύσεις ωφελούν τους εργαζόμενους. Αυστηροί περιορισμοί στις απολύσεις αποθαρρύνουν τις επενδύσεις και τη δημιουργία θέσεων εργασίας λόγω του κόστους που επιβάλλουν στις επιχειρήσεις σε περιόδους ύφεσης. Τα κύρια θέματα των περιορισμών αυτών είναι οι νέοι, όπως αποδεικνύεται από το τεράστιο ποσοστό ανεργίας αυτών στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες με παρόμοιες περιοριστικές ρυθμίσεις, όπως η Γαλλία και η Ισπανία.*

Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι η μείωση του κόστους απολύσεων δεν έχει νόημα για την Ελλάδα διότι επηρεάζει μόνο μεγάλες επιχειρήσεις, οι οποίες αποτελούν μικρή μειοψηφία. Για παράδειγμα, επιχειρήσεις με λιγότερους από δέκα εργαζόμενους αντιπροσωπεύουν το 98% όλων των ελληνικών επιχειρήσεων και δεν υπόκεινται σε περιορισμούς όσον αφορά τις ομαδικές απολύσεις. Αυτό η άποψη, ωστόσο, ενισχύει το επιχειρήματά μας: Η Ελλάδα δεν διαθέτει μεγάλες και δυναμικές επιχειρήσεις εν μέρει λόγω του περιοριστικού ρυθμιστικού πλαισίου που επικρατεί

στην αγορά εργασίας και αποθαρρύνει τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Η χαλάρωση αυτών των ρυθμίσεων δεν θα επηρεάσει τόσο πολύ τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται ήδη στην Ελλάδα όσο αυτές που δεν έχουν δραστηριοποιηθεί και τις οποίες η Ελλάδα θα έπρεπε να προσελκύσει.

7η εσφαλμένη άποψη: Οι περιοριστικές ρυθμίσεις στην αγορά εργασίας δεν επηρεάζουν την οικονομία αν υπάρχει μία ανθηρή παραοικονομία όπου οι ρυθμίσεις μπορούν να παρακαμφθούν. Οι επιχειρήσεις που μπορούν να λειτουργήσουν στην παραοικονομία είναι κατά κανόνα μικρές και δραστηριοποιούνται σε τομείς χαμηλής προστιθέμενης αξίας. Οι μεγάλες επιχειρήσεις, οι οποίες δραστηριοποιούνται κατά κανόνα σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας, επηρεάζονται αρνητικά από τις ρυθμίσεις. Οι περιοριστικές ρυθμίσεις στην αγορά εργασίας (όπως και προϊόντων) αποθαρρύνουν τη δημιουργία μεγάλων επιχειρήσεων, επιδοτώντας έτσι τομείς χαμηλής προστιθέμενης αξίας και εργασία χαμηλής ειδίκευσης εις βάρος των τομέων υψηλής προστιθέμενης αξίας και της εργασίας υψηλής ειδίκευσης.

Μία δεύτερη μεταρρύθμιση ζωτικής σημασίας είναι η αποκέντρωση μεγάλου μέρους των εργασιακών διαπραγματεύσεων σε επίπεδο επιχειρήσεων. Οι αμοιβές και οι συνθήκες εργασίας συμφωνούνται επί του παρόντος σε εθνικό επίπεδο ή επίπεδο κλάδου και οι επιχειρήσεις αναγκάζονται να συμμορφώνονται με αυτές τις συμφωνίες, ανεξάρτητα αν είναι παρούσες στις διαπραγματεύσεις ή όχι. Πολλά ζητήματα, ωστόσο, πρέπει να αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης μεταξύ των επιχειρήσεων και των εργαζομένων τους. Ο λόγος είναι ότι η κάθε επιχείρηση αντιμετωπίζει διαφορετικό περιβάλλον στην αγορά, και επομένως η εξίσωση μισθών και συνθηκών εργασίας μεταξύ όλων των επιχειρήσεων βλάπτει την παραγωγικότητα. Για παράδειγμα, μία επιχείρηση για την οποία οι υπερωρίες είναι σημαντικές θα μπορούσε να διαπραγματευτεί χαμηλότερη αμοιβή υπερωριών για τους εργαζομένους της, με αντάλλαγμα έναν υψηλότερο συνολικό μισθό. Η ευελιξία αυτού του είδους απουσιάζει από το παρόν σύστημα. Κατά την άποψή μας, οι διαπραγματεύσεις που λαμβάνουν χώρα σε εθνικό επίπεδο ή επίπεδο κλάδου πρέπει να αφορούν μόνο ελάχιστα επίπεδα μισθών και συνθηκών εργασίας ώστε να υπάρχει μεγάλο περιθώριο για προσθήκες που θα αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης σε επίπεδο επιχειρήσεων.

Μία ευέλικτη αγορά εργασίας πρέπει να συνοδεύεται από ένα καλά σχεδιασμένο σύστημα ασφάλισης κατά της ανεργίας. Με το παρόν σύστημα, η ασφάλιση των εργαζομένων από της ανεργία βαρύνει τις επιχειρήσεις, μέσω του υψηλού κόστους απολύσεων. Αυτό είναι αναποτελεσματικό για τους λόγους που αναφέραμε παραπάνω. Η ασφάλιση κατά της ανεργίας πρέπει να παρέχεται από την κυβέρνηση, και με τέτοιο τρόπο ώστε να αποφεύγεται ο ηθικός κίνδυνος, δηλαδή να γίνεται η ανεργία μία ελκυστική επιλογή. Προτείνω ένα μοντέρνο σύστημα ασφάλισης όπου το ένα μέρος των εισφορών προέρχεται από το κράτος (δηλαδή τους φορολογούμενους) και το άλλο από την ατομική εισφορά του εργαζόμενου. Οι εργαζόμενοι συσσωρεύουν εισφορές σε ένα ταμείο ανεργίας, τις οποίες μπορούν να χρησιμοποιούν σε περιόδους ανεργίας. Με αυτόν τον τρόπο λύνεται το πρόβλημα ασφάλισης και παράλληλα ελαχιστοποιείται ο ηθικός κίνδυνος, εφόσον συνδέεται το ποσό των παροχών ανεργίας με το ποσό των εισφορών.

Πρόκειται ουσιαστικά για ένα σύστημα υποχρεωτικής αποταμίευσης. Το πρόβλημα που αντιμετωπίζεται με αυτόν τον τρόπο είναι ο ηθικός κίνδυνος, διότι αν οι εργαζόμενοι γνωρίζουν ότι η κυβέρνηση θα τους βγάλει από τη δύσκολη κατάσταση όταν είναι άνεργοι, δεν θα αποταμιεύουν αρκετά.

(Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών)

Διαρθρωτικές αλλαγές

Παράλληλα με τη δημοσιονομική προσαρμογή και τα μέτρα για τη μείωση του ελλείμματος προχωρούν και μεγάλες διαρθρωτικές αλλαγές που στοχεύουν στην ανάπτυξη, αλλά και την ενίσχυση των θεσμών για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στην οικονομία:

- Νέο φορολογικό σύστημα.
- Νέο δημοσιονομικό πλαίσιο.
- Καλλικράτης.
- Αποφάσεις στο διαδίκτυο.
- Εργασιακές σχέσεις.
- Σταθερότητα και εποπτεία χρηματοπιστωτικού τομέα.
- Απελευθέρωση υπηρεσιών.
- Προστασία υπερχρεωμένων επιχειρήσεων και νοικοκυριών.
- Απλοποίηση διαδικασιών ίδρυσης επιχειρήσεων.
- Απελευθέρωση οδικών μεταφορών.
- Άνοιγμα κλειστών επαγγελμάτων.
- Νέο θεσμικό πλαίσιο για την προώθηση μεγάλων και μικρών επενδύσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Οι οικονομικές πολιτικές των τριών τελευταίων δεκαετιών έφεραν την Ελλάδα στα πρόθυρα της χρεοκοπίας. Μεταρρυθμίσεις που εφαρμόστηκαν σε άλλες χώρες πολλά χρόνια νωρίτερα αναβάλλονταν συνεχώς στην Ελλάδα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η χώρα να μείνει πολύ πίσω, και να βρεθεί με ένα μη παραγωγικό δημόσιο τομέα, ένα άνισο και αναποτελεσματικό σύστημα συλλογής φόρων, ένα μη βιώσιμο συνταξιοδοτικό σύστημα, και ένα περιοριστικό και αναποτελεσματικό ρυθμιστικό πλαίσιο στην οικονομία, η ανταγωνιστικότητα της οποίας είναι χαμηλή και μειώνεται συνεχώς.

Η έλλειψη μεταρρυθμίσεων είναι ιδιαίτερα οδυνηρή για τη νέα γενιά. Η παιδεία που παρέχεται στους νέους υστερεί σε σύγκριση με τα διεθνή πρότυπα. Μετά από την ολοκλήρωση των σπουδών τους, οι νέοι αντιμετωπίζουν δυσκολίες κατά την είσοδό τους στην αγορά εργασίας, καθώς το περιοριστικό ρυθμιστικό πλαίσιο αποθαρρύνει τις επενδύσεις και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Όταν τελικά οι νέοι βρουν δουλειά, οι φόροι που θα τους επιβληθούν θα είναι υψηλοί ώστε να αποπληρωθεί το χρέος που συσσωρεύτηκε από προηγούμενες κυβερνήσεις, ενώ οι κοινωνικές εισφορές τους θα είναι αυξημένες ώστε να καλύπτουν τις γενναιόδωρες συντάξεις. Αν η Ελλάδα δεν μεταρρυθμίσει άμεσα την οικονομία της, υπάρχει κίνδυνος ένα μεγάλο μέρος της νέας γενιάς (και ιδιαίτερα τα πιο δημιουργικά και επιχειρηματικά άτομα) να μεταναστεύσουν στο εξωτερικό.

Το μόνο θετικό στοιχείο σχετικά με την τρέχουσα οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα είναι ότι υπάρχει μεγάλο περιθώριο βελτίωσης. Πράγματι, υπάρχουν συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις που θα επιτρέψουν στη χώρα να ανακτήσει το χαμένο έδαφος. Οι μεταρρυθμίσεις τις οποίες συμφώνησε η Ελλάδα με τους δανειστές της κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση και πρέπει να υποστηριχθούν: για παράδειγμα, η συνταξιοδοτική και η εργασιακή μεταρρύθμιση που ψηφίστηκαν πρόσφατα στο Κοινοβούλιο είναι αναγκαίες και θα έπρεπε να είχαν εφαρμοστεί νωρίτερα. Το παρόν άρθρο επεξηγεί γιατί αυτές οι μεταρρυθμίσεις είναι αναγκαίες, και περιγράφει ένα ευρύτερο μακροπρόθεσμο μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα για την ελληνική οικονομία.

Οι μεταρρυθμίσεις που περιγράφονται στο πιο πάνω θα ωφελήσουν την οικονομία και θα αυξήσουν το εισόδημα του μέσου πολίτη. Παράλληλα, κάθε μεταρρύθμιση θα επηρεάσει αρνητικά μία μειοψηφία. Για παράδειγμα, η μείωση των ρυθμίσεων που εμποδίζουν την είσοδο σε έναν επιχειρηματικό κλάδο θα ωφελήσει τους καταναλωτές και θα μειώσει την ανεργία, αλλά θα ζημιώσει τις υπάρχουσες επιχειρήσεις στο συγκεκριμένο κλάδο. Όσοι χάσουν από κάποια μεταρρύθμιση, ωστόσο, θα ωφεληθούν από πολλές άλλες και όταν εφαρμοστούν αρκετές μεταρρυθμίσεις σχεδόν όλοι θα έχουν βγει κερδισμένοι. Για να αποκομιστούν αυτά τα οφέλη, απαιτείται επιτυχής και άμεση εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων.

5.1 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Στο παράρτημα ακολουθούν δύο Έρευνες Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης με βάση την Ελληνική Οικονομία και την Κρίση στην οποία έχει περιέλθει η Χώρα μας. Στην πρώτη, που είναι μια έρευνα του Οικονομικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας και του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών (Τμήμα Στατιστικής), παρουσιάζονται στοιχεία και δείκτες του Β' Τριμήνου του 2011. Η δεύτερη είναι έρευνα του IOBE - DG ECFIN και αναφέρεται σε Μηνιαίες προβλέψεις των επόμενων 12 μηνών.

Συγκεκριμένα στην πρώτη παρουσιάζονται οι δείκτες:

- Δείκτης εμπιστοσύνης καταναλωτή.
- Δείκτης τρέχουσας προσωπικής οικονομικής κατάστασης.
- Δείκτης προσδοκώμενων αλλαγών της προσωπικής οικονομικής κατάστασης.

- Δείκτης προσδοκώμενης οικονομικής κατάστασης της χώρας τους προσεχείς 12 μήνες.
- Δείκτης προσδοκώμενης οικονομικής κατάστασης της χώρας μετά από 4 χρόνια.
- Δείκτης ροπής προς κατανάλωση.
- Δείκτης προσδοκώμενης οικονομικής ασφάλειας.
- Δείκτης προσδοκώμενης μεταβολής της ανεργίας τους προσεχείς 12 μήνες.
- Δείκτης τάσης προς αποταμίευση.
- Δείκτης προσδοκώμενης μεταβολής της φτώχειας τους προσεχείς 12 μήνες.
- Δείκτης αντίληψης της κατάστασης της απασχόλησης.
- Δείκτης εμπιστοσύνης του απασχολούμενου.
- Δείκτης οικονομικών προσδοκιών.
- Δείκτης κόστους ζωής.

Στη δεύτερη παρουσιάζονται:

- Μηνιαίες προβλέψεις επόμενων 12 μηνών: μεταβολή οικονομικής κατάστασης νοικοκυριού
- Μηνιαίες προβλέψεις επόμενων 12 μηνών: μεταβολή οικονομικής κατάστασης της χώρας
- Μηνιαίες προβλέψεις επόμενων 12 μηνών: πρόθεση αποταμίευσης
- Μηνιαίες προβλέψεις επόμενων 12 μηνών: εξέλιξη της ανεργίας
- Μηνιαίες προβλέψεις επόμενων 12 μηνών: εξέλιξη των τιμών
- Μηνιαίες προβλέψεις επόμενων 12 μηνών: πρόθεση για μείζονες αγορές
- Μηνιαίες εκτιμήσεις: αποτίμηση οικονομικής κατάστασης των νοικοκυριών

Αναλυτικότερα:

Α' Έρευνα Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης Β' Τρίμηνο 2011

*Πηγή: Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας - Οικονομικό Πανεπιστήμιο
Αθηνών (Τμήμα Στατιστικής)*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΣΕΛΙΔΑ
Η ταυτότητα της έρευνας	7
Εισαγωγή	9
Μέρος 1 ^ο : Δημογραφικά χαρακτηριστικά του Δείγματος	30
Μέρος 2 ^ο : Προσδοκίες για το μέλλον	35
Μέρος 3 ^ο : Αντίληψη της προσωπικής οικονομικής κατάστασης των ερωτηθέντων	107
Μέρος 4 ^ο : Απόψεις των ερωτηθέντων για την εργασία τους	155
Μέρος 5 ^ο : Δείκτες απόψεων καταναλωτών	210

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	Απρίλιος – Ιούνιος 2011
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	18 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ
ΔΕΙΓΜΑ	ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΑΝΕΡΧΕΤΑΙ ΣΤΑ 1001 ΑΤΟΜΑ
ΠΕΡΙΟΧΗ	ΝΟΜΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΥΠΟΣ	ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ, ΜΕ ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΕΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ ΔΟΜΗΜΕΝΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ
ΤΥΠΙΚΟ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟ ΣΦΑΛΜΑ	+/- 3,1%

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι προφανές, ότι οι δείκτες εκτίμησης των μελλοντικών οικονομικών εξελίξεων δείχνουν τη «θερμοκρασία» της οικονομίας και προβλέπουν την ανέλιξή της.

Ένας δείκτης αυτού του τύπου, είναι και ο **δείκτης εμπιστοσύνης του καταναλωτή**, ο οποίος αποτυπώνει τις αντιλήψεις των καταναλωτών και των προσδοκιών τους για το μέλλον.

Πριν όμως σχολιάσουμε συνοπτικά τα ευρήματα της παρούσας έρευνας - συγκυρίας, είναι πολύ σημαντικό να επισημάνουμε γνωστά και άγνωστα στοιχεία που σχετίζονται με την κατανάλωση. Συνοπτικά λοιπόν μπορούμε να παρατηρήσουμε τα εξής:

- Η γενική εικόνα της ελληνικής οικονομίας εξακολουθεί να μην είναι καλή. Προκειμένου να σχηματίσει κάποιος μια αντικειμενική εικόνα αρκεί να λάβει υπ' όψη του τα στατιστικά δεδομένα που αφορούν **στις ακάλυπτες επιταγές** που έχουν σφραγισθεί στις Τράπεζες και τις απλήρωτες συναλλαγματικές (που ελάχιστα χρησιμοποιούνται για μικροποσά).

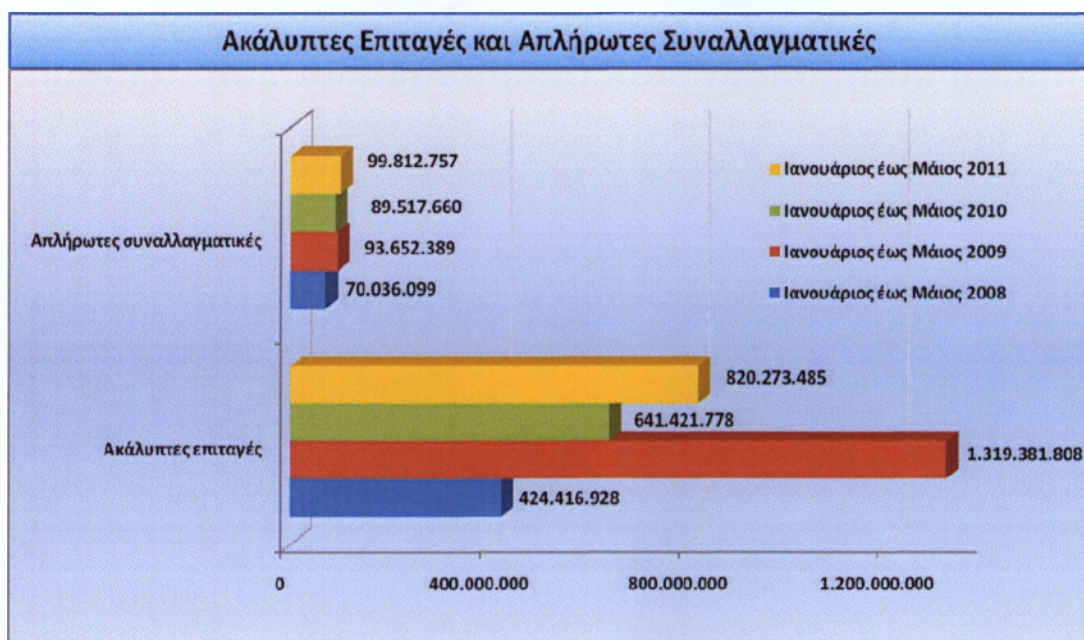
Ακάλυπτες Επιταγές και Απλήρωτες Συναλλαγματικές = Τοξικά Απόβλητα της Οικονομίας

Στα 820 εκατ. ευρώ έχει διαμορφωθεί η αξία των ακάλυπτων επιταγών στο χρονικό διάστημα Ιανουάριος – Μάιος 2011.

Η πορεία για το 2011 έχει ως εξής:

ΕΠΙΤΑΓΕΣ (ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ)	ΠΟΣΑ (σε ΕΥΡΩ)	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΜΗΝΑ 2011/2010
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	172.308.716	-2,11%
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	182.029.764	364,79%
ΜΑΡΤΙΟΣ	163.240.127	8,23%
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	137.787.681	-0,76%
ΜΑΪΟΣ	164.907.197	20,75%
ΣΥΝΟΛΟ	820.273.485	27,88%

* Διευκρινίζεται ότι το Φεβρουάριο 2010 εφαρμόστηκε ο Ν. 3816/2010 σύμφωνα με τον οποίο ο χρόνος αναγγελίας των επιταγών/συναλλαγματικών έγινε 30 ημέρες.

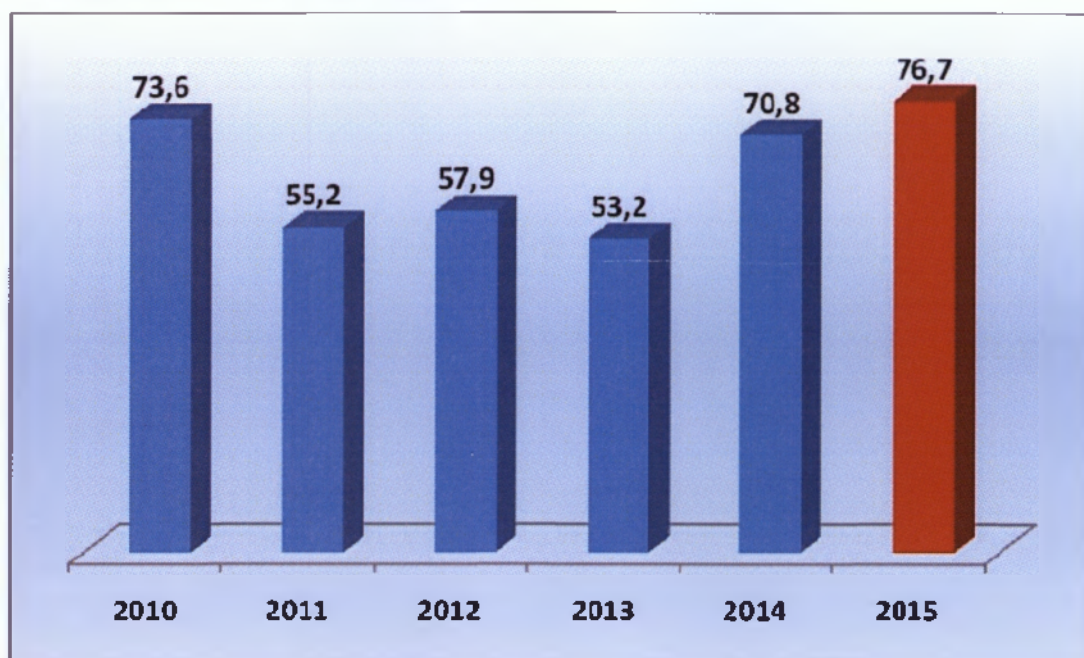

**Αύξηση ακάλυπτων επιταγών για τους 5 πρώτους μήνες του 2011
σε σύγκριση με τους αντίστοιχους του 2010:
27,88%.**

Γεγονός είναι ότι η εικόνα των ακάλυπτων επιταγών και των απλήρωτων συναλλαγματικών δείχνει σε κάποιο βαθμό την έλλειψη ρευστότητας που αντιμετωπίζει η αγορά ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης.

Πόσα δισ. € Θα πρέπει να δανειστούμε για τα επόμενα χρόνια;

Ακαθάριστες ανάγκες δανεισμού (σε δισ. €)

Από πού θα πάρουμε τα λεφτά;

Χρηματοδότηση (Υπάρχει μικρή διαφορά της τάξης του €1,5-2 δισ. το χρόνο ανάμεσα στην ανάγκη δανεισμού και στη χρηματοδότηση καθώς το μνημόνιο προβλέπει ορισμένα πρόσθετα έσοδα από αποκρατικοποιήσεις κ.λπ.)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ελληνικές τράπεζες	28,8	13,3	18,6	15,9	18,9	17,1
Εξωτερικό	4,6	-	12,7	26,9	53,6	57,7
Τρόικα	38	40	24	8	-	-

• Μέχρι το 2013 το 6% - 6,5% του ΑΕΠ θα κατευθύνεται για να πληρώσουμε τους τόκους των δανείων.

(Πηγή: Έκθεση ΔΝΤ Σεπτ. 2010)

• Η ανεργία, το πρώτο τρίμηνο του 2011, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛ.ΣΤΑΤ), διαμορφώθηκε στο 15,9%, έναντι 11,7% του αντίστοιχου τριμήνου του 2010.

Χαρακτηριστικό των στατιστικών στοιχείων της ΕΛ.ΣΤΑΤ είναι και η περιφερειακή διαμόρφωση του ποσοστού της ανεργίας, όπως φαίνεται και στον ακόλουθο Πίνακα:

Ανεργία (%), κατά Περιφέρεια: Α' τρίμηνο 2010 και 2011		
Περιφέρειες	Α' τρίμηνο	
	2010	2011
Σύνολο Χώρας	11,7	15,9
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	14,2	18,0
Κεντρική Μακεδονία	12,4	17,5
Δυτική Μακεδονία	15,1	22,3
Ήπειρος	12,2	15,4
Θεσσαλία	11,3	14,3
Ιόνιοι Νήσοι	20,4	20,3
Δυτική Ελλάδα	9,3	15,1
Στερεά Ελλάδα	11,7	16,1
Αττική	10,7	14,7
Πελοπόννησος	8,8	12,4
Βόρειο Αιγαίο	7,6	12,6
Νότιο Αιγαίο	18,9	24,3
Κρήτη	12,9	15,7

(Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ)

Παρατηρείται:

Στο Νότιο Αιγαίο το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας με **24,3%**

Αύξηση του ποσοστού της ανεργίας καταγράφηκε το Α' Τρίμηνο του 2011, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ και διαμορφώθηκε στο **15,9%**

Το ποσοστό της ανεργίας των **γυναικών** φτάνει στο **19,5%**
Και είναι σημαντικά υψηλότερο από των **ανδρών** που ανέρχεται στο **13,3%**

Ηλικιακά το υψηλότερο ποσοστό καταγράφεται στους νέους ηλικίας **από 15 έως 29 ετών** και είναι **30,9%**

**Στις 792.601 έφτασαν οι άνεργοι στη χώρα
μας κατά το
πρώτο τρίμηνο
του 2011**

**Το ποσοστό ανεργίας των μακροχρόνιων
ανέργων (αυτοί που αναζητούν εργασία από 12
μήνες και άνω) διαμορφώνεται στο 46,6% του
συνόλου των ανέργων**

• Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ, ο τιμάρithμος (Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή) παρουσίασε αύξηση της τάξης του 3,3% τον Ιούνιο του 2011 σε σύγκριση με τον αντίστοιχο δείκτη του Ιουνίου του 2010.

Εξακολουθούν να σημειώνονται σημαντικές αυξήσεις σε βασικά είδη και υπηρεσίες ευρείας κατανάλωσης.

Το γεγονός αυτό απεικονίζεται και στον πιο κάτω Πίνακα όπου παρουσιάζονται οι κυριότερες μεταβολές τιμών από τη σύγκριση των δεικτών των τιμών του καταναλωτή.

**ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΔΕΙΚΤΗ ΤΙΜΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ ΣΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΙΔΗ
ΜΕΤΑΞΥ ΙΟΥΝΙΟΥ 2011 ΚΑΙ ΙΟΥΝΙΟΥ 2010**

Αγαθά - Υπηρεσίες	Μεταβολή%
Δημητριακά και παρασκευάσματα	2,2
Κρέατα γενικά	1,7
Γαλακτοκομικά και αυγά	3,1
Ψάρια νωπά	5,2
Λαχανικά νωπά	18,4
Πατάτες νωπές	9,7
Φρούτα νωπά	10,7
Αλκοολούχα ποτά (μη σερβιριζόμενα)	1,8
Καπνός (τσιγάρα)	1,7
Ένδυση και Υπόδηση	2,8
Ενοίκια κατοικιών	0,9
Επισκευή και συντήρηση κατοικίας	1,5
Υδρευση – αποχέτευση	2,5
Ηλεκτρισμός	4,3
Πετρέλαιο θέρμανσης	28,9
Είδη καθαρισμού	3,7
Οικιακές υπηρεσίες	1,8
Ιατρικές–Οδοντιατρικές– Παραϊατρικές υπηρεσίες	0,9
Ιδιωτικές κλινικές	11,7
Ανταλλακτικά αυτοκινήτου	2,5
Καύσιμα αυτοκινήτου (βενζίνη)	10,2
Συντήρηση & επισκευή αυτοκ/του- μοτοσυκλέτας	2,8
Υπηρεσίες μεταφορών	14,1
Τηλεφωνικές υπηρεσίες	2,3
Βιβλία-Εφημερίδες-Περιοδικά-Γραφική ύλη-Σχολικά	1,8
Φαγητό εκτός οικίας	1,5
Αναψυκτικά – γλυκά – καφές – ποτά (σερβιριζόμενα)	0,5
Είδη ατομικής φροντίδας	1,9
Ασφάλιστρα μεταφορών	8,0
Άλλες υπηρεσίες	2,3

Σημειώνουμε επίσης, ότι ο γενικός δείκτης τιμών καταναλωτή του Ιουνίου 2011 σε σύγκριση με τον αντίστοιχο δείκτη του Μαΐου 2011.

Μειώθηκε κατά 0,2%

Παρά την μεγάλη οικονομική ύφεση ο τιμάριθμος βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα κυρίως λόγω των αυξήσεων στον καπνό, στα καύσιμα, στα αλκοολούχα ποτά αλλά και στις υπηρεσίες μεταφορών. Επίσης, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ, από τις 34 βασικές κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών, στις 31 σημειώθηκαν αυξήσεις των τιμών τους.

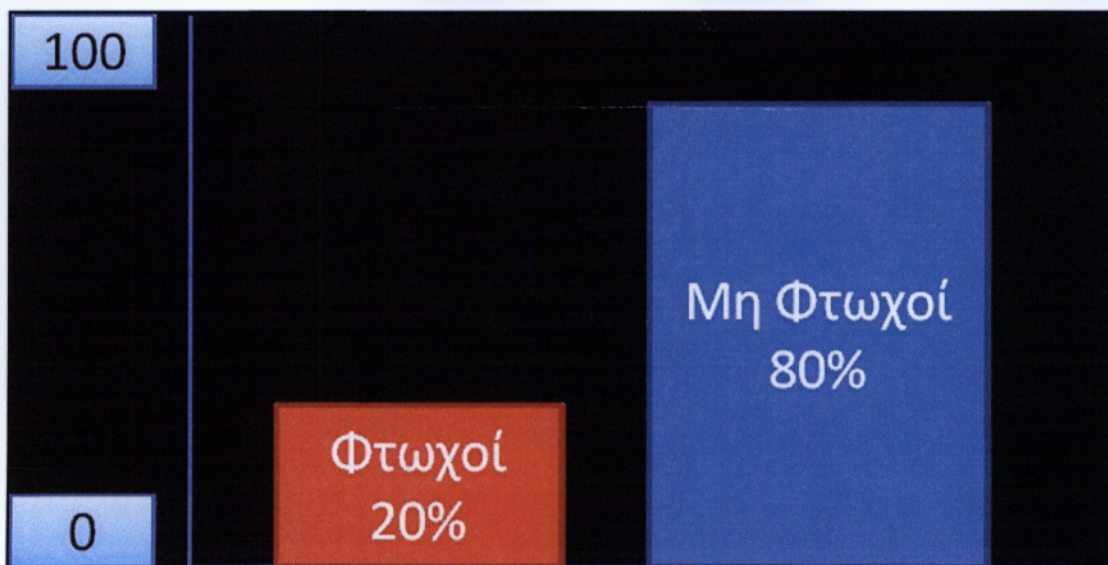
- Ποσοστό 20% των πολιτών ζει κάτω από το όριο της φτώχειας έχοντας εισόδημα μικρότερο του 60% του μέσου εθνικού εισοδήματος- και τονίζεται ότι το ποσοστό αυτό είναι από τα υψηλότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 χωρών.

Δηλαδή, αυτό σημαίνει ότι ένας στους πέντε πολίτες της χώρας μας βρίσκεται κάτω από το όριο της φτώχειας. Σημειώνεται, ότι από το 20% εκείνων που ζουν στα όρια της φτώχειας, το 33% έχει ηλικία άνω των 65 ετών.

Γίνεται αντιληπτό, ότι το 20% του πληθυσμού στερείται στοιχειωδών ανέσεων, αλλά υπάρχουν επίσης πολλές περιπτώσεις πολιτών που δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν τις βασικές τους ανάγκες.

Σύμφωνα με την πρόσφατη έρευνα για το εισόδημα και τις συνθήκες διαβίωσης των νοικοκυριών της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος, που πραγματοποιήθηκε για τα εισοδήματα του 2006 (προτού ξεσπάσει η οικονομική κρίση) και χωρίς να διακινδυνεύουμε θεωρούμε ότι η τάση δεν άλλαξε για το 2010:

- 838.910 νοικοκυριά, με 2.190.933 μέλη, βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας (οικογενειακό εισόδημα 12.852 ευρώ ετησίως).

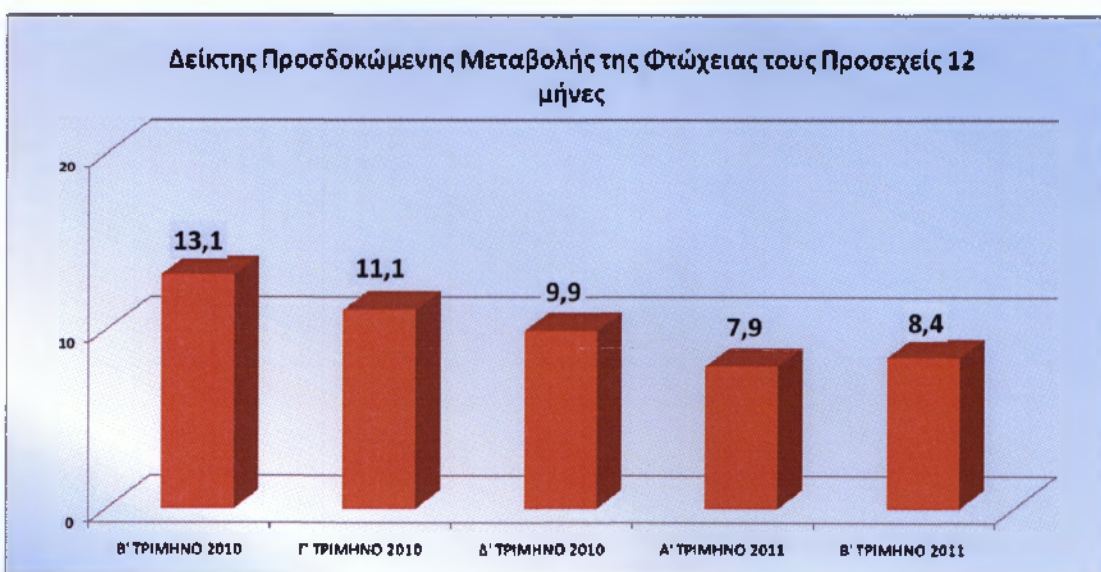
ΠΗΓΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ)

• Οι ανισότητες στα εισοδήματα είναι μεγάλες. Ο δείκτης που εξετάζει το μερίδιο του εισοδήματος του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού, προς το εισόδημα του φτωχότερου 20% του πληθυσμού, έχει τιμή ίση με 5. Δηλαδή, αυτό σημαίνει ότι το μερίδιο του εισοδήματος του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού, είναι πέντε φορές υψηλότερο από το εισόδημα του φτωχότερου 20% του πληθυσμού.

Στην έρευνά μας αυτή συμπεριλαμβάνονται δύο ερωτήσεις που συνδέονται με τη φτώχεια.

Με βάση τις δύο αυτές ερωτήσεις εκτιμήθηκε ο δείκτης προσδοκώμενης μεταβολής της φτώχειας.

Η τιμή του δείκτη απεικονίζει την έντονη **απαισιοδοξία των ερωτηθέντων**, σχετικά με τη μεταβολή της φτώχειας στη χώρα μας. Ο δείκτης σημείωσε μικρή αύξηση έναντι του προηγούμενου τριμήνου.

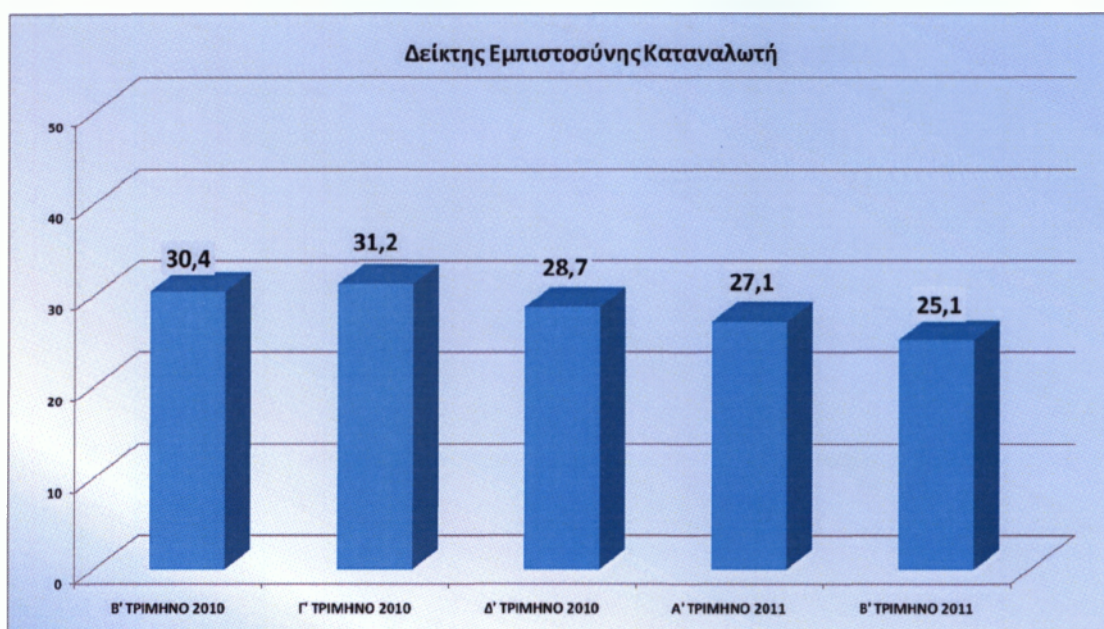

ΠΗΓΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ) Σημείωση: η τιμή του δείκτη κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

Το Β' τρίμηνο του 2011, ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης μειώθηκε κατά 2 μονάδες σε σύγκριση με το Α' τρίμηνο του 2011. Υπέστη δηλαδή μια μικρή μείωση.

Γύρω στα μέσα του 2010 οι **προσδοκίες των καταναλωτών** μειώθηκαν, αφού ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης στο Β' τρίμηνο του 2010 μειώθηκε σε σύγκριση με το Α' τρίμηνο. Ο δείκτης παρουσίασε μια μικρή αύξηση στο Γ' τρίμηνο του 2010, για να πέσει πάλι στο Δ' τρίμηνο του 2010 και να καταλήξει στις 28,7 μονάδες. Η τιμή του δείκτη παραμένει κάτω από τις 50 μονάδες για το Β' τρίμηνο του 2011 (25,1), που δείχνει ότι οι καταναλωτές παραμένουν απαισιόδοξοι.

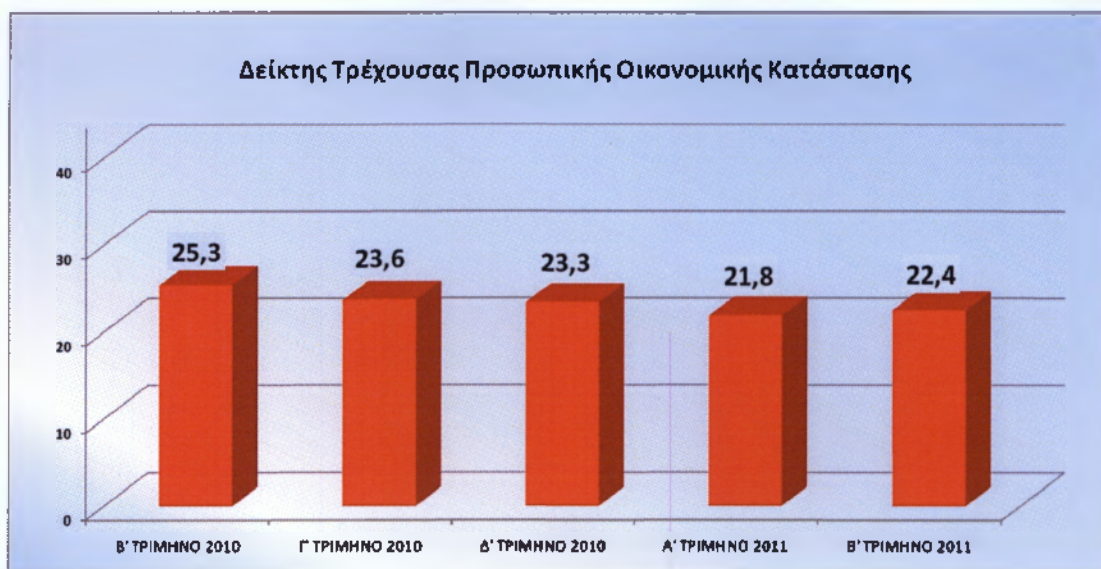
ΠΗΓΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ) Σημείωση: η τιμή του δείκτη κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

Όπως δείχνει ο Δείκτης Εμπιστοσύνης Καταναλωτή, η εμπιστοσύνη μειώθηκε και η απαισιοδοξία παραμένει.

Η επιδείνωση της ανεργίας και η ακρίβεια συμβάλουν στην αγωνία και το φόβο των καταναλωτών. Η κρίση εξακολουθεί να πλήττει την πραγματική οικονομία της χώρας μας.

Η εκτίμηση των ερωτηθέντων για την **προσωπική τους οικονομική κατάσταση** δείχνει να αυξάνεται, για το δεύτερο τρίμηνο του 2011, όπως φαίνεται στο πιο κάτω διάγραμμα:

ΠΗΓΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ) Σημείωση: η τιμή του δείκτη κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

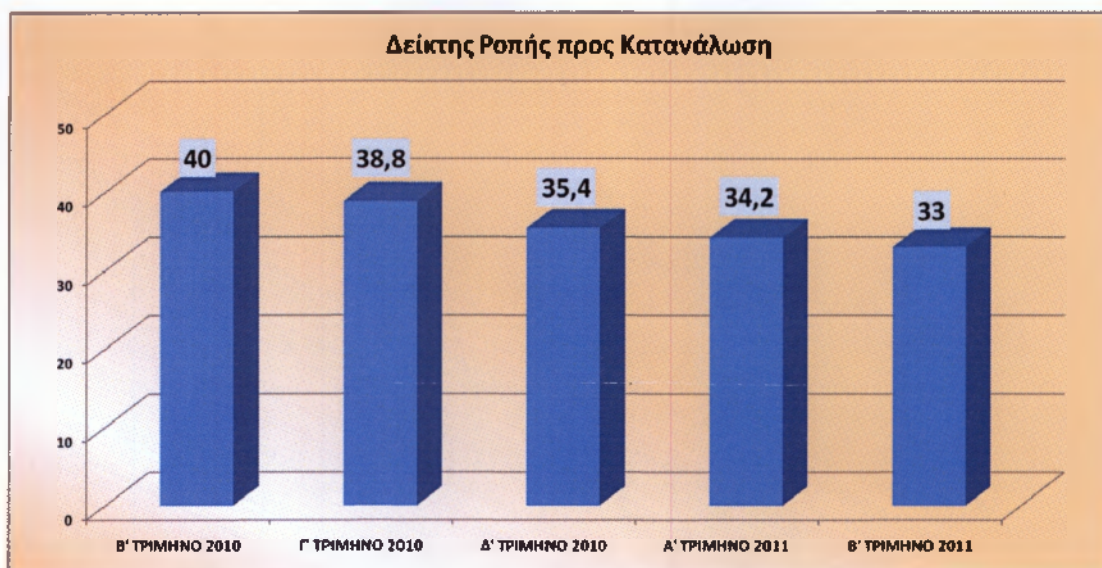
Από το πιο πάνω διάγραμμα φαίνεται ότι ο δείκτης αυξήθηκε το Β' τρίμηνο του 2011 σε σύγκριση με το Α' τρίμηνο του 2011, οι καταναλωτές όμως παραμένουν απαισιόδοξοι για την προσωπική τους οικονομική κατάσταση.

Η γνώμη των καταναλωτών για τη γενικότερη οικονομική κατάσταση της χώρας μας εξακολουθεί και για το δεύτερο τρίμηνο του 2011 να είναι απαισιόδοξη, όπως φαίνεται και στο ακόλουθο γράφημα:

ΠΗΓΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ) Σημείωση: η τιμή του δείκτη κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

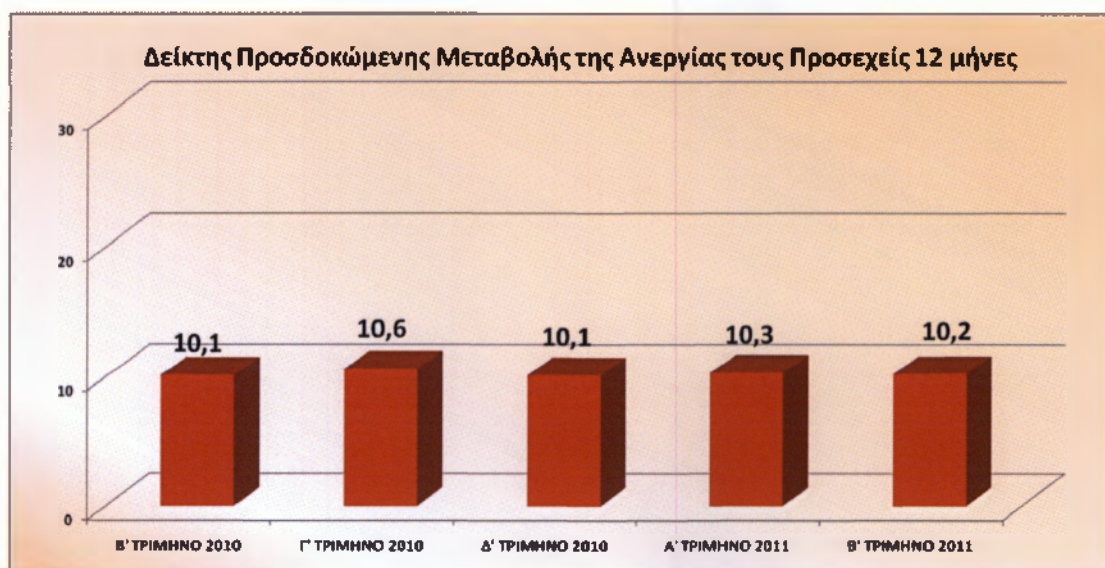
Από τις απόψεις των καταναλωτών παρατηρούμε ότι διαγράφεται μια **μείωση στις αναμενόμενες αγορές αγαθών**. Ο δείκτης ροπής προς κατανάλωση έχει μειωθεί.

ΠΗΓΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ) Σημείωση: η τιμή του δείκτη κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

Συμπερασματικά, η εν λόγω έρευνα, καταγράφει απαισιόδοξες προθέσεις των καταναλωτών για καταναλωτικές δαπάνες, τους επόμενους 12 μήνες.

Από τα δεδομένα του δείκτη της προσδοκώμενης μεταβολής της ανεργίας, για τους επόμενους 12 μήνες, προκύπτει ότι οι καταναλωτές αναμένουν να αυξηθεί σημαντικά η ανεργία, τους επόμενους 12 μήνες, όπως φαίνεται και γραφικά πιο κάτω:

ΠΗΓΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ) Σημείωση: η τιμή του δείκτη κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

Όσον αφορά στις δυνατότητες αποταμίευσης, οι απόψεις των καταναλωτών, δείχνουν μια πτωχική τάση στην πρόθεσή τους για αποταμίευση. Λόγω του ότι η τιμή του δείκτη είναι μικρότερη του 50, συνεχίζεται να παρατηρείται κάποια επιφυλακτικότητα, όσον αφορά στην πρόθεση των καταναλωτών για αποταμίευση.

ΠΗΓΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ) Σημείωση: η τιμή του δείκτη κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

Οι καταναλωτές εμφανίζονται πιο απαισιόδοξοι, σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο, για την οικονομική κατάσταση της χώρας μετά από 4 χρόνια.

Η τιμή του δείκτη παραμένει κάτω από 50, αποτυπώνοντας την απαισιοδοξία των πολιτών όσον αφορά στις προοπτικές της οικονομίας, για τα επόμενα 4 χρόνια. Αυτό φαίνεται στο σχήμα που ακολουθεί:

ΠΗΓΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ) Σημείωση: η τιμή του δείκτη κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

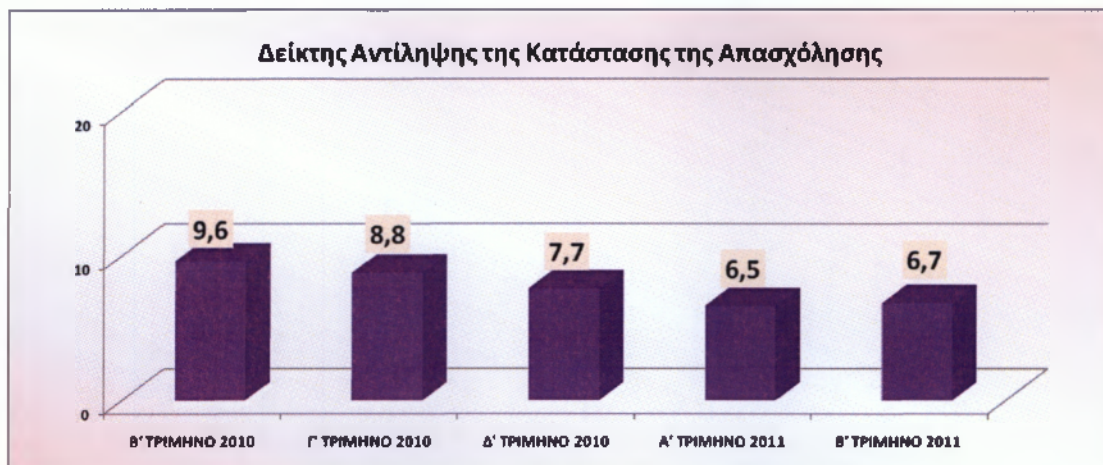

Λόγω των πιο κάτω καθοριστικών παραγόντων

- της οικονομικής ύφεσης
- της αύξησης της ανεργίας
- των χαμηλών αμοιβών
- της άτυπης απασχόλησης

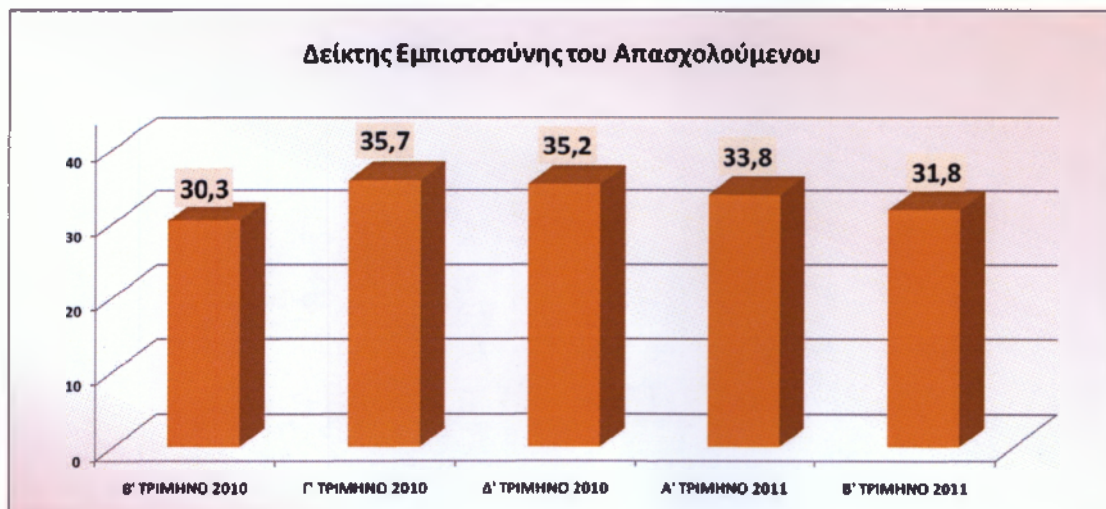
οι ερωτηθέντες προβλέπουν αδυναμία της ελληνικής οικονομίας για δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Τα ερωτήματα αποκαλύπτουν ότι οι ερωτηθέντες εκφράζουν έντονα την απαισιόδοξη στάση τους, αφού και η τιμή του αντίστοιχου δείκτη διαμορφώνεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα (6,7).

Αυτό αποτυπώνεται και από το σχήμα που ακολουθεί:

ΠΗΓΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ) Σημείωση: η τιμή του δείκτη κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

Οι ερωτηθέντες είναι έντονα απαισιόδοξοι, τόσο με την ανεργία, όσο και με τη γενική κατάσταση του τομέα της απασχόλησης, και σύμφωνα με τα πορίσματα της έρευνας βλέπουν με απαισιοδοξία την ατομική τους εργασιακή κατάσταση, όπως δείχνει και η τιμή του σχετικού δείκτη.

ΠΗΓΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ) Σημείωση: η τιμή του δείκτη κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

• Οι τιμές των αγαθών πρώτης ανάγκης ακολουθούν αυξητική πορεία και ως εκ τούτου αυτό αποτελεί μεγάλο κόστος για το καλάθι του νοικοκυριού.

Η ακρίβεια είναι από τα σημαντικότερα προβλήματα του Ελληνικού νοικοκυριού.

Το κόστος ζωής στη χώρα μας παραμένει υψηλό σε σχέση με τα εισοδήματα των νοικοκυριών, όπως έχουν δείξει τα στατιστικά στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας.

Με την έρευνα αυτή συγχρόνως ζητούνται τις απόψεις των καταναλωτών για το κόστος ζωής.

Ο Δείκτης Αντίληψης του Κόστους Ζωής (18,7) που εκτιμήσαμε δείχνει ότι ο καταναλωτής έχει την αίσθηση πως έχει αυξηθεί το κόστος ζωής σήμερα σε σύγκριση με αυτό που ήταν 12 μήνες πριν.

ΠΗΓΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ) Σημείωση: η τιμή του δείκτη κινείται από 0 έως 100. Τιμή του δείκτη μεγαλύτερη του 50, υποδηλώνει θετική στάση.

ΠΡΟΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΨΕΩΝ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ

Συνοπτικά, οι δείκτες που υπολογίσθηκαν στην παρούσα έρευνα της καταναλωτικής εμπιστοσύνης, που αποτυπώνουν την αντίληψη των καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση καθώς και τις προσδοκίες τους για διάφορα οικονομικά θέματα, έχουν ως εξής:

ΔΕΙΚΤΗΣ	Α' ΤΡΙΜΗΝΟ 2011	Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2011	Ποσοστιαία μεταβολή έναντι του προηγούμενου τριμήνου %
Δείκτης Εμπιστοσύνης Καταναλωτή	27,1	25,1	-7,38
Δείκτης Τρέχουσας Προσωπικής Οικονομικής Κατάστασης	21,8	22,4	2,75
Δείκτης Προσδοκώμενων Αλλαγών της Προσωπικής Οικονομικής Κατάστασης	26,3	23,9	-9,13
Δείκτης Προσδοκώμενης Οικονομικής Κατάστασης της Χώρας τους προσεχείς 12 μήνες	20,8	18,3	-12,02
Δείκτης Προσδοκώμενης Οικονομικής Κατάστασης της Χώρας μετά από 4 χρόνια	32,3	28,1	-13,00
Δείκτης Ροπής προς Κατανάλωση	34,2	33	-3,51
Δείκτης Προσδοκώμενης Οικονομικής Ασφάλειας	29,7	27,2	-8,42
Δείκτης Προσδοκώμενης Μεταβολής της Ανεργίας τους Προσεχείς 12 μήνες	10,3	10,2	-0,97
Δείκτης Τάσης Προς Αποταμίευση	33,8	32,9	-2,66
Δείκτης Προσδοκώμενης Μεταβολής της Φτώχειας τους Προσεχείς 12 μήνες	7,9	8,4	6,33
Δείκτης Αντίληψης της Κατάστασης της Απασχόλησης	6,5	6,7	3,08
Δείκτης Εμπιστοσύνης του Απασχολούμενου	33,8	31,8	-5,92
Δείκτης Οικονομικών Προσδοκιών	27,3	24,4	-10,62
Δείκτης Κόστους Ζωής	16,1	18,7	16,15

ΠΗΓΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ)

ΠΡΟΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΨΕΩΝ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ

Σύγκριση των δεικτών εμπιστοσύνης καταναλωτή της τρέχουσας περιόδου (Β' τρίμηνο 2011) σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2010 (Β' τρίμηνο 2010).

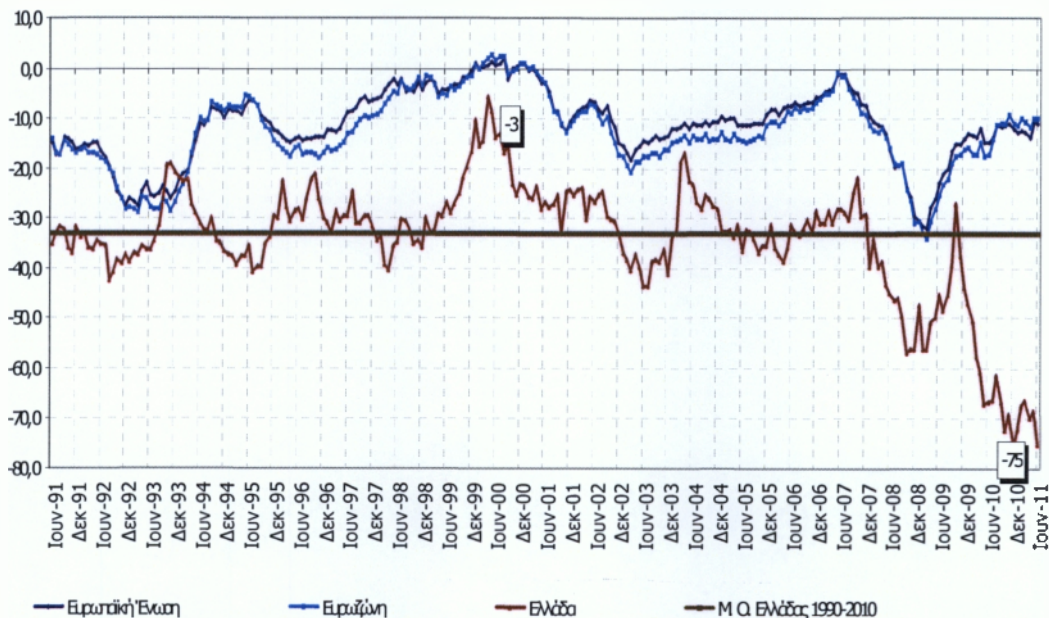
ΔΕΙΚΤΗΣ	Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2010	Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2011	Ποσοστιαία μεταβολή έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του προηγούμενου έτους
Δείκτης Εμπιστοσύνης Καταναλωτή	30,4	25,1	-17,43
Δείκτης Τρέχουσας Προσωπικής Οικονομικής Κατάστασης	25,3	22,4	-11,46
Δείκτης Προσδοκώμενων Αλλαγών της Προσωπικής Οικονομικής Κατάστασης	24,5	23,9	-2,45
Δείκτης Προσδοκώμενης Οικονομικής Κατάστασης της Χώρας τους προσεχείς 12 μήνες	24,5	18,3	-25,31
Δείκτης Προσδοκώμενης Οικονομικής Κατάστασης της Χώρας μετά από 4 χρόνια	36,8	28,1	-23,64
Δείκτης Ροπής προς Κατανάλωση	40	33	-17,50
Δείκτης Προσδοκώμενης Οικονομικής Ασφάλειας	39,1	27,2	-30,43
Δείκτης Προσδοκώμενης Μεταβολής της Ανεργίας τους Προσεχείς 12 μήνες	10,1	10,2	0,99
Δείκτης Τάσης Προς Αποταμίευση	40,6	32,9	-18,97
Δείκτης Προσδοκώμενης Μεταβολής της Φτώχειας τους Προσεχείς 12 μήνες	13,1	8,4	-35,88
Δείκτης Αντίληψης της Κατάστασης της Απασχόλησης	9,6	6,7	-30,21
Δείκτης Εμπιστοσύνης του Απασχολούμενου	30,3	31,8	4,95
Δείκτης Οικονομικών Προσδοκιών	31,5	24,4	-22,54
Δείκτης Κόστους Ζωής	18,7	18,7	0,00

ΠΗΓΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ)

Β' Έρευνα Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης

(Πηγή: του IOBE - DG ECFIN)

Παρουσιάζεται διάγραμμα που δείχνει σε αντιστοιχία την εμπιστοσύνη του καταναλωτή σε Ελλάδα, Ευρωπαϊκή Ένωση και Ευρωζώνη.

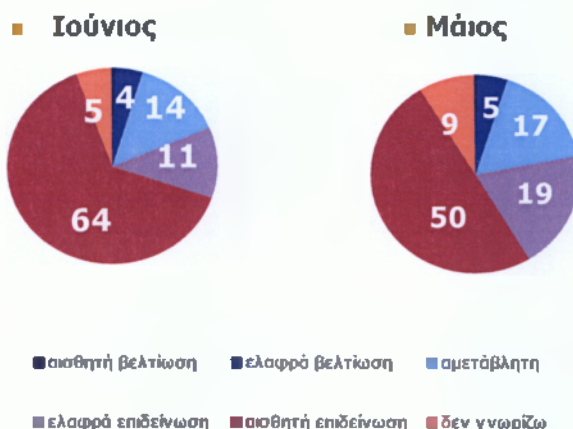

Όπως δείχνει το διάγραμμα:

- Σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα κινείται η καταναλωτική εμπιστοσύνη στην Ελλάδα
- Οι μέσοι ευρωπαϊκοί δείκτες παραμένουν στα ίδια επίπεδα σε ΕΕ και Ευρωζώνη

Πιο κάτω βλέπουμε ορισμένες προβλέψεις βάση της έρευνας των επόμενων 12 μηνών:

Μηνιαίες προβλέψεις επόμενων 12 μηνών: μεταβολή οικονομικής κατάστασης νοικοκυριού

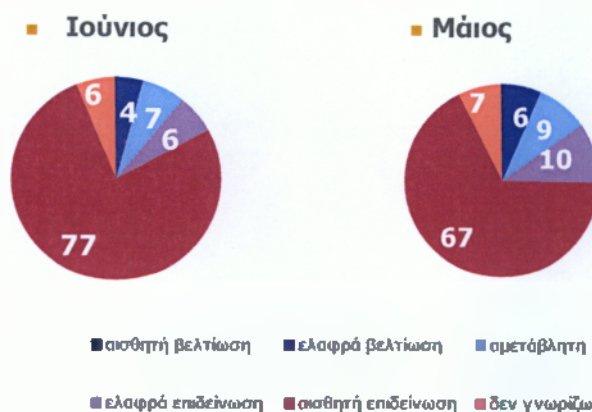

Επιδεινώνονται οι ήδη πολύ δυσμενείς προβλέψεις για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών

Ιούλιος 2011

Έρευνα Καταναλωτικής Έμπιστοσύνης
IOBE - DG ECFIN

Μηνιαίες προβλέψεις επόμενων 12 μηνών: μεταβολή οικονομικής κατάστασης της χώρας

Ακόμα δυσμενέστερες προβλέψεις των καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση της χώρας

Ιούλιος 2011

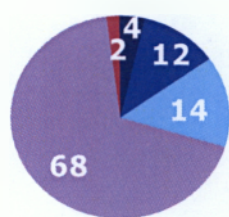
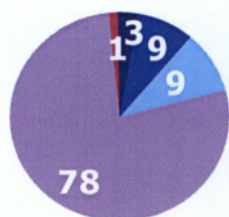
Έρευνα Καταναλωτικής Έμπιστοσύνης
IOBE - DG ECFIN

Μηνιαίες προβλέψεις επόμενων 12 μηνών: πρόθεση αποταμίευσης

■ Ιούνιος

■ Μάιος

■ πολύ πιθανή   ■ αρκετά πιθανή   ■ όχι πιθανή
■ καθόλου πιθανή   ■ δεν γνωρίζω

Σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα η πρόθεση για αποταμίευση

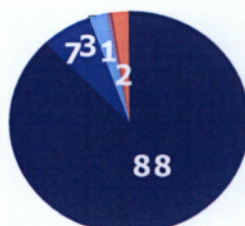
Ιούνιος 2011

Έρευνα Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης
IOBE - DG ECFIN

Μηνιαίες προβλέψεις επόμενων 12 μηνών: εξέλιξη της ανεργίας

■ Ιούνιος

■ Μάιος

■ αισθητή αύξηση   ■ ελαφρά αύξηση   ■ αμετάβλητη
■ ελαφρά μείωση   ■ αισθητή μείωση   ■ δεν γνωρίζω

Καθολικές προβλέψεις για άνοδο της ανεργίας

Ιούνιος 2011

Έρευνα Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης
IOBE - DG ECFIN

Μηνιαίες προβλέψεις επόμενων 12 μηνών: εξέλιξη των τιμών

■ Ιούνιος

■ Μάιος

■ αύξηση με ταχύτερο ρυθμό
■ αύξηση με βραδύτερο ρυθμό
■ μείωση

■ αύξηση με τον ίδιο ρυθμό
■ σχεδόν αμετάβλητες
■ δεν γνωρίζω

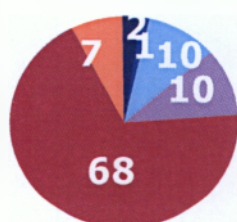
Έντονη ανάκαμψη των πληθωριστικών προσδοκιών

Ιούνιος 2011

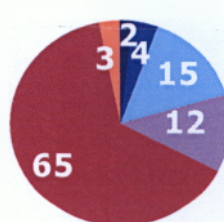
Έρευνα Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης
IOBE - DG ECFIN

Μηνιαίες προβλέψεις επόμενων 12 μηνών: πρόθεση για μείζονες αγορές

■ Ιούνιος

■ Μάιος

■ πολύ περισσότερες
■ λίγο περισσότερες
■ σχεδόν αμετάβλητες
■ λίγο λιγότερες
■ πολύ λιγότερες
■ δεν γνωρίζω

Περαιτέρω εξασθένηση της πρόθεσης για μείζονες αγορές

Ιούνιος 2011

Έρευνα Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης
IOBE - DG ECFIN

Μηνιαίες εκτιμήσεις: Αποτίμηση οικονομικής κατάστασης των νοικοκυριών

Διευρύνεται το ποσοστό εκείνων που «έχουν χρεωθεί»

Ιούνιος 2011

Έρευνα Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης
IOBE - DG ECFIN

ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΕΡΕΥΝΩΝ

Οι Έλληνες καταναλωτές αντιλαμβάνονται την οικονομική κρίση και παράλληλα φαίνεται να εξασθενεί η Καταναλωτική Εμπιστοσύνη, όπως γίνεται αντιληπτό από τα στοιχεία της παρούσας μέτρησης του Δείκτη Εμπιστοσύνης Καταναλωτή ο οποίος το δεύτερο τρίμηνο του 2011 παρουσίασε μείωση κατά 7,38% σε σύγκριση με το πρώτο τρίμηνο του 2011 και μία σημαντική μείωση (17,43%) σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2010.

Η απαισιοδοξία, και παράλληλα η μείωση της πραγματικής αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών, φαίνεται να οδηγούν τους καταναλωτές στην πρόβλεψη της αύξησης του κόστους ζωής. Η χαμηλή τιμή του Δείκτη Κόστους Ζωής (18,7) το Β' τρίμηνο του 2011, δείχνει ότι οι Έλληνες καταναλωτές θεωρούν ότι η χώρα περνάει περίοδο οικονομικής κρίσης.

Το επίπεδο απαισιοδοξίας είναι ιδιαίτερα υψηλό όσον αφορά στις προσδοκώμενες αλλαγές της προσωπικής τους οικονομικής κατάστασης.

Παρατηρείται, χαρακτηριστικά, πτώση κατά 9,1% του Δείκτη Προσδοκώμενων Αλλαγών της Προσωπικής Οικονομικής Κατάστασης το Β' τρίμηνο του 2011 σε σύγκριση με το Α' τρίμηνο του 2011.

Αρνητικές είναι οι προβλέψεις των καταναλωτών για την πορεία της Ελληνικής Οικονομίας τους προσεχείς 12 μήνες. Ο Δείκτης Προσδοκώμενης Οικονομικής Κατάστασης της Χώρας του Προσεχείς 12 μήνες διαμορφώθηκε στο 18,3 το Β' τρίμηνο του 2011, παρουσιάζοντας μείωση κατά 12% σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο.

Σε ότι αφορά στην πρόβλεψη των καταναλωτών για την πορεία της ανεργίας τους προσεχείς 12 μήνες, επιδεινώνεται και η τιμή του Δείκτη Προσδοκώμενης Μεταβολής της Ανεργίας (10,2), υποχωρώντας κατά 0,97% το Β' τρίμηνο του 2011 σε σύγκριση με το Α' τρίμηνο του 2011.

Η εμπιστοσύνη των καταναλωτών και η ψυχολογία τους στην οικονομία έχει σημαντική επίπτωση, αφού καθορίζει την πορεία των δαπανών στην πραγματική οικονομία. Γίνεται αντιληπτό από την συνολική εξέταση των δεικτών ότι οι καταναλωτές πιθανόν να περιορίσουν σημαντικά τις δαπάνες τους και ως εκ τούτου δεν μπορούμε να προσδοκούμε μια καλή περίοδο για την κατανάλωση τους επόμενους μήνες.

Σε μια χρονική περίοδο που:

- Οι μισθοί βαίνουν μειούμενοι
- Ο πληθωρισμός διαμορφώνεται στα επίπεδα του 3,3%
- Η ανεργία καλπάζει και διαμορφώνεται στο 15,9% στο πρώτο τρίμηνο του 2011 με μεγάλο θύμα τους νέους
- Οι τιμές των αγαθών αυξάνονται και για ορισμένα αγαθά είναι πολύ υψηλότερος σε σύγκριση με τις τιμές αντίστοιχων αγαθών στην Ευρωπαϊκή Ένωση
- Οι καταναλωτές και οι εργαζόμενοι νιώθουν ολοένα και μεγαλύτερη ανασφάλεια για το εργασιακό τους μέλλον

είναι δυνατόν κάτω από αυτές τις συνθήκες να περιμένουμε ποτέ ότι ο καταναλωτής θα εκφράσει την αισιοδοξία του για το δικό του μέλλον και της χώρας του;

Ένας μεγάλος αριθμός Ελλήνων παραμένει χωρίς εργασία, ενώ αρκετοί από αυτούς δεν μπορούν να πληρώσουν τους λογαριασμούς τους σε καθημερινή βάση και ο μισθός έχει χάσει την αγοραστική του δύναμη. Η οικονομική ύφεση έχει ποια επηρεάσει κάθε μορφής δραστηριότητα του Έλληνα πολίτη. Δυστυχώς, είναι άγνωστο το πόσο θα διαρκέσει η βαθύτερη ύφεση που γνώρισε η Ελλάδα μετά τη μεταπολίτευση.

Τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής είναι αποθαρρυντικά. Οι καταναλωτές δε θεωρούν ότι θα βελτιωθεί η οικονομική τους κατάσταση τους επόμενους 12 μήνες.

Όταν οι καταναλωτές χάνουν το αίσθημα της αισιοδοξίας, τότε ενδεχομένως κάποιος πρέπει να φοβάται μήπως στην κοινωνία παρατηρηθεί ρευστότητα κάποιας μορφής η οποία δεν ξέρουμε πώς μπορεί να εξελιχθεί.

Είναι πια εμφανές ότι η ύφεση που παρατηρείται στην Ελληνική οικονομία θα ενταθεί ακόμη περισσότερο. Η κατάσταση ρευστότητας θα συνεχίσει να υπάρχει και πολύ πιθανόν να προκαλέσει έντονες κοινωνικές αναστατώσεις. Η κρίση ενδέχεται να απειλήσει το κοινωνικό σύστημα ή και να οδηγήσει σε έντονες κοινωνικές συρράξεις.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ – ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ

OECD 2009b: Σεμινάρια επαγγελματικής κατάρτισης.

Funded: Αποταμιεύω

Pay-as-you go: Το συνταξιοδοτικό σύστημα της Ελλάδας όπου οι εργαζόμενοι πληρώνουν τις συντάξεις αυτών που έχουν αποσυρθεί από την αγορά εργασίας.

Real Estate: Αγορά / προώθηση ακίνητης περιουσίας.

EFG International: Ιδιωτική τράπεζα με ισχυρή διεθνή παρουσία σε περισσότερες από 20 χώρες.

Fortis: Είναι μια εταιρεία που δραστηριοποιείται σε τραπεζικούς και ασφαλιστικούς τομείς, καθώς και στην διαχείριση των επενδύσεων.

Hedge funds: Ένα επενδυτικό ταμείο ανοιχτό σε ένα περιορισμένο φάσμα επενδυτών που επιτρέπει από άλλα ταμεία επενδύσεων να αναλάβουν επενδυτικές και εμπορικές δραστηριότητες.

Equity Portion: Μετοχικό κεφάλαιο.

Quota que: Αναλογία, δικαιούμενο ποσοστό

Financial Times: Διεθνής Βρετανική εφημερίδα.

Citygroup Inc: Είναι μεγάλη Αμερικανική εταιρεία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών με έδρα τη Νέα Υόρκη.

Bank of New York mellon corporation: Είναι μια παγκόσμια εταιρεία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.

Opec: Οργανισμός πετρελαιοπαραγωγών κρατών.

Sub-prime: Χρηματοδότηση μέσω λήψης δανείου που είναι τα πιο επικίνδυνα στην κατηγορία των καταναλωτικών δανείων.

Morgan stanley: Παγκόσμιος οικονομικός φορέας παροχής υπηρεσιών που εδρεύει στη Νέα Υόρκη.

Wall Street: Χρηματιστήριο Αμερικής .

Decoupling: Αποσύνδεση της οικονομίας από την οικονομική παραγωγή και την ποιότητα περιβάλλοντος.

Dow Jones: Δείκτης τιμών του Χρηματιστηρίου Νέας Υόρκης

Bear streams: Είναι παγκόσμια τράπεζα επενδύσεων και χρεογράφων εμπορικού χαρτοφυλακίου με έδρα την Νέα Υόρκη.

Rating agencies (CRAs): Είναι μια εταιρεία που αξιολογεί τις πιστοληπτικές ικανότητες για εκδότες ορισμένων υποχρεώσεων του χρέους καθώς και των χρεογράφων.

Asset backed commercial papers (ABCPs): Είναι μια μορφή εμπορικών χρεογράφων που είναι εξασφαλισμένα με άλλα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία.

Bankrun: Η συντονισμένη δράση καταθετών που προσπαθούν να αποσύρουν χρήματα από μια τράπεζα, επειδή πιστεύουν ότι θα αποτύχει.

Crisis of confidence: Κρίση εμπιστοσύνης.

Bank of America: Από τις μεγαλύτερες χρηματοοικονομικές εταιρίες. Υπηρετής της μεγαλύτερης τράπεζας της Αμερικής.

AIG: Αμερικανική εταιρεία ασφάλισης

Nikkei: Δείκτης χρηματιστηρίου στο Τόκιο.

Ζαν Κλοντ Τρισέ: Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Sub-prime: Χρηματοδότηση μέσω λήψης δανείου που είναι τα πιο επικίνδυνα στην κατηγορία των καταναλωτικών δανείων

ΕΒΕΑ: Εμπορικό & Βιομηχανικό Επιμελητήριο Ελλάδος.

ΕΚΤ: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης.

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν.

ΕΑ: Επιτροπή Ανταγωνισμού

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΦΠΑ: Φόρος Προστιθέμενης Λξίας.

ΟΝΕ :Οικονομική & Νομισματική Ένωση.

ΟΟΣΑ: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης.

ΟΤΕ: Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος.

Χ.Α.: Χρηματιστήριο Αθηνών.

ΟΤΟΕ: Ομοσπονδία Τραπεζοϋπαλληλικών Οργανώσεων Ελλάδος.

ΑΕΔΑΚ: Ανώνυμη Εταιρεία Διαχείρισης Αμοιβαίων Κεφαλαίων.

ΤΕΜΠΜΕ: Ταμείο Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων.

Μ.Μ.Ε.: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

ΕΤΕΠ: Ειδικό Τεχνικό Εργαστηριακό Προσωπικό.

ΕΣΠΑ: Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς.

ΤΑΝΕΟ: Ταμείο Ανάπτυξης Νέας Οικονομίας.

ΚΠΣ: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.

ΣΔΙΤ: Σύμπραξη Δημόσιου & Ιδιωτικού Τομέα.

ΟΑΕΔ: Οργανισμός Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού.

ΣΑΤΕ: Σύνδεσμος Ανώνυμων, Περιορισμένης ευθύνης και Προσωπική, Τεχνικών Εταιρειών.

ΕΣΥΕ: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ

Ελληνική βιβλιογραφία

1. ΜΙΣΣΕΛ ΑΛΙΕΤΑ, «Οικονομική Κρίση», Εκδόσεις Πόλις, 2009
2. ΑΛΟΓΟΣΚΟΥΦΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, «Η Ελλάδα μετά την κρίση», Εκδόσεις Καστανιώτη, 2009
3. Β. ΣΚΟΥΛΑΤΟΥ – Ν. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ – Σ. ΚΟΝΔΗ, «Νεότερη Και Σύγχρονη Ιστορία Γ' Ενιαίου Λυκείου», ΟΕΔΒ
4. Ράπανος, Β. (2009), «Μέγεθος και Εύρος Δραστηριοτήτων του Δημοσίου Τομέα», Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών, Κείμενο Εργασίας.
5. Δημήτρης Βαγιανός, London School of Economics, CEPR και NBER, Νίκος Βέττας, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και CEPR Κώστας Μεγύρ, Yale University, University College London, IFS και CEPR, 'Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα: Μεταρρυθμίσεις και ευκαιρίες σε μία κρίσιμη συγκυρία'
6. Σπύρος Λαπατσιώρας, Καθηγητής Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, Άρθρο 'Τι είναι το ΔΝΤ που τόσο μας φοβίζει'

Ξένη βιβλιογραφία

1. JOHN KENNETH GALBRAITH, 'The Great Crash, 1929', Εκδόσεις Mariner books, 1954
2. E. CHANCELLOR, 'Devil Take the Hindmost: A History of Financial Speculation', Εκδόσεις Penguin Putnam Inc, 1998
3. GEORGE SOROS, 'The Crash of 2008 and What it Means', Εκδόσεις Public Affairs, 2009
4. Cabral, R. (2010), "The PIGS' External Debt Problem", VoxEU.org, 8 Μαΐου.
5. Ματσαγγάνης, Μ. και Μ. Φλεβοτόμου (2010), "Distributional Implications of Tax Evasion in Greece", LSE Hellenic Observatory Working Paper.
6. Κάτσιος, Σ. (2006), "The Shadow Economy and Corruption in Greece", South-Eastern Europe Journal of Economics,.
7. OECD (2006), Ageing and Employment Policies, Παρίσι.
8. OECD (2009a), Highlights from Education at a Glance, Παρίσι.
9. OECD (2009b), OECD Economic Survey: Greece, Παρίσι.
10. OECD (2009c), Pensions at a Glance, Παρίσι.
11. OECD (2009d), Taxing Wages, Παρίσι.
12. Scarpetta, S. και T. Tressel (2002), "Productivity and Convergence in a Panel of OECD Industries: Do Regulations and Institutions Matter?" OECD Economics Department Working Paper No 342.

Ηλεκτρονικές Πηγές

1. www.el.wikipedia.org/w/index.
2. www.allday-news.blogspot.com/2010/04/blog-post_2660.html
3. [Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας - Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών \(Τμήμα Στατιστικής\)](#)
4. [IOBE - DG ECFIN](#)